

Afgørelser – Reg. nr.:

Fredningen vedrører:

Bemærkninger:

Bemærkning om formål og bestemmelser:

I dokumentet er fredningens formål og bestemmelser fremhævet som hjælp til læseren. Fremhævningerne er vejledende. Fredningens formål og bestemmelser kan også optræde uden for de markerede områder. Et fuldstændigt billede af formål og bestemmelser forudsætter, at hele afgørelsen fra fredningsnævn og Overfredningsnævnet/klagenævn læses.

[Tryk her for at komme direkte til den vejledende fremhævning af af fredningens formål](#)

[Tryk her for at komme direkte til den vejledende fremhævning af bestemmelserne](#)

Domme:

Taksationskommissionen:

Overfredningsnævnet:

Fredningsnævnet:

Forslag:

Dispensationer: sidst i filen med nyeste til sidst

TAKSATIONSKOMMISSIONEN>

TAKSATIONSKOMMISSIONEN

ADRESSE

HARALDSGADE 53, 2100 KØBENHAVN Ø
TLF 39 27 20 00

København Ø, den 9. november 1993

Sag nr. 277

ABP/gtt

Fredningsregisteret

Fredning af Nørholm Skov og tilstødende engarealer i Ølgod, Varde og Helle kommuner i Ribe Amt

Vedlagt fremsendes et eksemplar af Taksationskommissionens kendelse vedrørende fredning af Nørholm Skov og tilstødende engarealer i Ølgod, Varde og Helle kommuner i Ribe Amt.

Med venlig hilsen

Alice Bernth Pedersen

TAKSATIONSKOMMISSIONEN

ADRESSE

HARALDSGADE 53 2100 KØBENHAVN Ø
TLF 39 27 20 00

Sag nr. 277. Fredning af Nørholm Skov og tilstødende engarealer i Ølgod, Varde og Helle kommuner i Ribe amt.

Kendelse:

(meddelt den 9. november 1993)

Overfredningsnævnets kendelse af 30. april 1993 om erstatning i anledning af fredning af arealer af Nørholm Skov og tilstødende engarealer i Ølgod, Varde og Helle kommuner i Ribe amt er påklaget til Taksationskommissionen af Landbrugets Rådgivningscenter, Landskontoret for Landboret på vegne Evald Johnsen (lb.nr. 7 og 9) og Karl Kristian Nielsen (lb.nr. 13) samt af advokat Mikael Loldrup på vegne Flemming Holst-Nielsen (lb.nr. 12) og tillige vedrørende lb.nr. 13 af Ribe amt.

Taksationskommissionen har den 24. august 1993 besigtiget de pågældende ejendomme og forhandlet med ejerne, som for lb.nr. 12's vedkommende var repræsenteret af cand.agro Jens Holst-Nielsen. Evald Johnsen og Karl Kristian Nielsen var under taksationen bistået af Landskontoret for Landboret ved konsulent Ole Kirk.

Ribe amt var repræsenteret ved afdelingschef Henrik Præstholt, Natur- og Planafdelingen.

De endelige erstatningspåstande for Taksationskommissionen er herefter som følger:

Lb.nr. 7 og 9

Principalt:

4,9 ha eng à 14.000 kr.	68.600 kr.
480 m sti à 15 kr.	7.200 kr.
1 spang	500 kr.
Særlig ulempeerstatning	<u>20.000 kr.</u>
	96.300 kr.

Subsidiært:

4,9 ha eng à 10.000 kr.	49.000 kr.
480 m sti à 15 kr.	7.200 kr.
1 spang	500 kr.
Særlig ulempeerstatning	<u>20.000 kr.</u>
	76.700 kr.

Lb.nr. 12

Ejeren af denne ejendom har nedlagt påstand om en væsentlig forhøjelse af den af Overfredningsnævnet tilkendte erstatning på 28.500 kr.

Lb.nr. 13

Ribe amts påstand:

56 ha eng à 4.000 kr. = 22.400 kr., medens erstatningerne for skov, sti og spang ikke påklages.

Ejers principale påstand:

35 ha eng à 14.000 kr.	490.000 kr.
11 ha eng à 5.000 kr.	55.000 kr.
10 ha eng à 500 kr.	5.000 kr.
Særlig ulempeerstatning	<u>150.000 - 175.000 kr.</u>
	700.000 - 725.000 kr.

Hertil kommer erstatning for skov, sti og spang, hvor Overfredningsnævnets erstatningsfastsættelse ikke påklages.

Ejers subsidiære påstand:

I det hele stadfæstelse af Overfredningsnævnets afgørelse.

Under taksationen har konsulent Ole Kirk nærmere redegjort for erstatningspåstandene vedrørende lb.nr. 7 og 9 samt 13 på grundlag af skriftlige indlæg af 19. august 1993.

Vedr. lb.nr. 7 og 9 har Ole Kirk oplyst, at de 4,9 ha tidligere har været dyrket med almindelige landbrugsafgrøder. De er gennemdrænede og ville uden videre kunne pløjes og tilsås, hvis ikke fredningssagen var blevet rejst og havde forhindret det. Disse arealer er ud fra en handelsmæssig betragtning før fredningen vurderet til en værdi i handel og vandel på ikke under 20.000 kr./ha. Efter fredningen med forbud mod opdyrkning og gødskning m.v. vurderes handelsværdien til maksimalt 6.000 kr./ha. Forskellen mellem de to nævnte beløb svarer til erstatningskravet vedrørende engene.

I Ole Kirks redegørelse anføres det iøvrigt om denne ejendom:

"Arealerne vil fremover med magert resultat alene kunne anvendes til afgræsning. Muligheden for at få afkast fra arealerne er begrænset til et minimum, efter at Overfredningsnævnet har lagt yderligere dyrkningsmæssige restriktioner på arealerne. Det dyrkningsmæssige afkast nærmer sig nul.

Ved erstatningsfastsættelsen må det også tages i betragtning, at ejeren ikke fremover kan forvente at oppebære tilskud efter MFO-ordningen eller tilsvarende ordninger for at undlade gødskning og pesticidanvendelse, idet det nu er forbudt efter fredningen.

Det må også tages i betragtning, at arealerne ikke kan medregnes som f.eks. brakarealer, idet det kræves, at de dyrkes med reformafgrøder (korn, oliefrø eller bælgssæd). Hvis arealerne havde været dyrket, som der havde været mulighed for, hvis ikke de var blevet fredet, vil der ved braklægning kunne opnås et tilskud på 2.672 kr./ha. Det er Evald Johnsen afskåret fra. Tilsvarende kunne der have været søgt almindeligt arealtilskud til arealerne, hvis de havde været opdyrket.

Med hensyn til den subsidiære påstand gøres de samme synspunkter gældende, idet bemærkes, at erstatningen pr. ha fastsættes til et lavere beløb i overensstemmelse med de satser, som er anvendt af Overfredningsnævnet ved fastsættelse af erstatningen for engarealerne til Karl Nielsen, lb.nr. 13."

Det er under taksationen oplyst, at det af Overfredningsnævnet indførte forbud mod sprøjtning og gødskning skete

uden forudgående underretning til Evald Johnsen, som forinden i februar-marts 1993 havde erstattet en eksisterende staldbygning med en nyopført bygning på 320 m² ud fra en forudsætning om, at ca. 40% af bygningsarealet skulle anvendes til kreaturer. Den nye bygning har kostet 300.000 kr. at opføre.

Påstanden om ulempeerstatning på 20.000 kr. skal ses i lyset af, at et hidtidigt kreaturhold på 32 på grund af forbudet mod sprøjtning og gødskning må forventes reduceret til 8-10 kreaturer, og at den nyopførte bygning som følge heraf er for stor. Ulempeerstatningen er desuden begrundet i, at fredningen af ejendommen rammer 4,9 ha ud af 15 ha, svarende til 32%.

Vedr. lb.nr. 12

Ejeren har anført, at der er tale om en liebhaverejendom, der som følge af den planlagte sti og adgangstrappe vil miste en væsentlig værdi, som må føre til en betydelig forhøjelse af fredningserstatningen. Hertil kommer, at den til ejendommen knyttede eng ikke længere må gødskes, hvorfor den ikke fremtidigt vil kunne anvendes til kreaturgræsning. Det er i denne forbindelse oplyst, at engarealet er på ca. 0,5 ha og hidtil er bortforpagtet til græsning af 3 ungkreaturer.

Vedr. lb.nr. 13.

Ribe amt har påstået erstatningen for fredning af engarealet nedsat. Overfredningsnævnet har tilkendt en erstatning på godt 8.000 kr. pr. ha, hvilket er meget tæt på handelsværdien. Det er imidlertid amtets opfattelse, at fredningsbestemmelserne for engene ikke er så vidtgående, at de i realiteten skulle gøre engene værdiløse. Det har i hvert fald været muligt at få engene udlejet til græsning, selv om de er omfattet af en såkaldt MFO-kontrakt, der indeholder forbud mod sprøjtning og gødskning, således som fredningsbestemmelserne nu gør.

Ole Kirk har på ejerens vegne gentaget de ovenfor nævnte synspunkter vedrørende ejendommen lb.nr. 7 og 9 for så vidt angår den krævede arealerstatning på 14.000 kr. pr. ha.

Kravet om ulempeerstatning må ses i lyset af, at der ved restriktionerne på engarealerne sker en væsentlig reduktion af ejendommens dyrkede arealer, idet der er lagt bånd på 15-20% af disse. Fredningen vil derfor medføre, at der er et mindre areal til rådighed til dyrkning og dermed til at bidrage med et dækningsbidrag til forrent-

ning og afskrivning af det faste anlæg, som forsigtigt anslået repræsenterer en værdi af 1,5-1,75 mio kr. Idet procenten for ejendomsindskrænkning sættes til 10, og idet erstatningen herfor beregnes som 1% af det faste anlæg, fører dette til kravet på 150-175.000 kr. i særlig ulempeerstatning.

Takstionskommissionens bemærkninger:

ad lb.nr. 7 og 9

Efter en samlet bedømmelse af ejendommens forhold, herunder de pågældende engarealers beliggenhed og beskaffenhed med hensyn til jordbund, findes erstatningen for engene på denne ejendom at burde fastsættes til ialt 25.000 kr. Den samlede erstatning udgør herefter:

Eng	25.000 kr.
Sti	7.200 kr.
Spang	500 kr.
	32.700 kr., der forhøjes til <u>33.000 kr.</u>

ad lb.nr. 12

Under besigtigelsen er det konstateret, at den omhandlede sti vil få en sådan placering på den pågældende ejendom, at den på grund af terrænforholdene ikke vil være synlig fra bebyggelsen på ejendommen, ligesom bebyggelsen heller ikke vil kunne ses fra stien. Herefter findes stiudlægget ikke at påføre ejendommen sådanne særlige gener, som kan begrunde en forhøjelse af den sædvanlige erstatning på 15 kr. pr. løbende meter sti. Som følge heraf, og da det til græsning bortforpagtede areal er så lille, at det findes uden betydning for erstatningsfastsættelsen, tiltrædes Overfredningsnævnets afgørelse om erstatning, idet denne dog efter berigtigelsen af en sammen-tællingsfejl fastsættes til 29.500 kr.

ad lb.nr. 13

Af de grunde, der er angivet af Overfredningsnævnet, og idet det for Taksationskommissionen fremførte ikke kan føre til andet resultat, stadfæstes Overfredningsnævnets erstatningsfastsættelse.

Herefter bestemmes:

Der fastsættes følgende erstatningsbeløb til nedennævnte ejere:

Lb.nr. 7 og 9	Evald Johnsen	33.000 kr.
Lb.nr. 12	Flemming Holst-Nielsen	29.500 kr.
Lb.nr. 13	Karl Kristian Nielsen	2.250.000 kr.

Beløbene forrentes som bestemt ved Overfredningsnævnets afgørelse af 30. april 1993.

I godtgørelse for sagkyndig bistand under sagens behandling for Taksationskommissionen tillægges der lb.nr. 12 et beløb på 3.000 kr. Der tillægges ejerne af lb.nr. 7 og 9 samt 13 ialt 10.000 kr., hvilket sidstnævnte beløb kan udbetales direkte til Landbrugets Rådgivningscenter, Landskontoret for Landboret.

Ole Nicolaisen

Hans Borch Christiansen

Preben Astrup

OVERFREDNINGSNÆVNET>

Overfredningsnævnets afgørelse

af 30. april 1993

om fredning af Nørholm Skov og tilstødende engarealer i Ølgod, Varde og Helle kommuner i Ribe amt (sag nr. 111/550-0001).

Fredningsnævnet for Ribe Amts Fredningskreds har ved afgørelse af 15. december 1989 bestemt fredning af en del af Nørholm Skov med tilstødende engarealer, ialt ca. 170 ha. Fredningen omfatter dele af 13 ejendomme (løbenumre), herunder især arealer under Nørholm Gods. Fredningssagen er rejst i 1986 af Ribe Amtsråd og Danmarks Naturfredningsforening.

Fredningsnævnets afgørelse er i medfør af naturfredningslovens § 25 forelagt Overfredningsnævnet til efterprøvelse. Fredningsafgørelsen er endvidere påklaget af 5 lodsejere, heriblandt ejeren af Nørholm Gods.

Fredningsområdet.

Fredningsområdet omfatter skov- og engarealer langs Varde Å.

Nørholm Skov er et kendt løvskovsområde i det ellers løvskovsfattige Vestjylland. Skoven er meget varieret og fremtræder dels som højskov domineret af bøg eller egeblandinger oven over ådalens skrån timer, dels som oprindeligt

egedomineret på den stejle skrænt og som ege-/askblandingsskov på de sumpe-
de enge neden for skrænterne.

Egeskoven er rest af en oprindelig egehøjsskov, og rummer en del træer med
aldre på ca. 300 år. Skovpartierne på de lavtliggende fugtige dele og på
skrænterne fremtræder som urørt skov af meget væsentlig naturmæssig betyd-
ning.

Engene omkring Varde Å mellem Nørholm Skov og Nørholm Hede (fredet i 1913)
henligger som vedvarende græsningsarealer af høj biologisk værdi både i sig
selv og i sammenhæng med skov og hede. Kærområderne, der er for fugtige
til at græsse, ligger urørt hen.

Fredningsområdet er i Ribe Amts Regionplan 1989-2000 udpeget som særligt
naturområde. Ifølge bemærkningerne til regionplanen bør de gamle løvtræer,
herunder egekrat bevares. Dele af fredningsområdet er omfattet af natur-
fredningslovens § 43 om beskyttelse af vådområder og af skov- og åbyggeli-
niebestemmelserne i naturfredningslovens § 47 og § 47 a, jf. nu lov om na-
turbeskyttelse §§ 3 og 16. Området ligger i landzone.

Klager og udtalelser.

Formålet med fredningen er af fredningsnævnet beskrevet som at sikre area-
lerne med varieret løvskov, eng og å omkring Nørholm Gods som en del af et
stort sammenhængende naturområde af høj økologisk, rekreativ, naturviden-
skabelig og landskabelig værdi.

Ejeren af Nørholm Gods, som er den største lodsejer i fredningen, har øn-
sket fredningens bestemmelser om urørt skov lempet med mulighed for at kun-
ne foretage en begrænset hugst. Han har endvidere ønsket mulighed for at
kunne fjerne syge træer, der kan udgøre en risiko for færdselen på vejen
til Nørholm. Endelig har han ønsket forskellige andre lempelser af fred-
ningsbestemmelserne og henstillet, at nogle af bestemmelserne tydeliggøres.

To ejere, hvis arealer berøres af en foreslået sti langs med Varde Å i fredningsområdets sydlige del, har klaget over den påtænkte stiføring og foreslået stien omlagt.

Naturfredningsrådet har anbefalet fredningen og bl.a. udtalt, at fredningen vil sikre arealer med varieret løvskov, eng og å omkring Nørholm Gods. Fredningen vil betyde, at disse arealers høje, økologiske, naturvidenskabelige og landskabelige værdier kan bevares for eftertiden. Særligt om engene har rådet udtalt, at fredningen bør forhindre eller dog stærkt begrænse gødskning og anvendelse af kemisk bekæmpelsesmidler for at give mulighed for at opretholde et artsrigt og varieret dyre- og planteliv i engene. Rådet anbefaler samtidig, at der sikres mulighed for at etablere engvanding.

Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, er over for Overfredningsnævnet fremkommet med en uddybende redegørelse for de særlige fredningsmæssige interesser, der knytter sig til bevarelsen af naturskov herunder skovene ved Nørholm. Styrelsen har bl.a. oplyst, at den, medens sagen har verseret for Overfredningsnævnet, har iværksat udarbejdelsen af en strategi for bevarelse af de danske naturskove. Udarbejdelse af strategien har bl.a. baggrund i vedtagelsen af skovloven i 1989, hvor der blev lagt stor vægt på beskyttelse af naturskov. Derudover har Danmark i 1988 tiltrådt Europarådets rekommandation om naturskove, som foreskriver at bevare så mange tilbageværende gamle naturskove som muligt. Målet for naturskovsstrategien er, at skovene beskyttes og bevares i det omfang, som mindst svarer til de internationale anbefalinger om naturskov.

Strategien vil indeholde en plan for et net af større naturskovsarealer først og fremmest i statsskovene, men vil også omfatte sådanne skovtyper blandt de private skove.

Naturskov er ifølge styrelsen betegnelsen for skov, som består af naturligt indvandrede træarter og racer. Særlig interesse knytter sig til naturskov, der henligger urørt. Urørt skov bruges som betegnelse for skov, der siden et givent tidspunkt har henligget uden forstlige indgreb. Urørt skov kan i

sin oprindelse være enten naturskov eller plantet skov. Der kan til urørte skovtyper knytte sig meget store naturværdier, særligt når de har henligget urørte i en længere årrække og eventuelt samtidig ligger sammen med naturskovsområder. Urørt naturskov findes kun ganske enkelte steder i Danmark. Et af disse steder er ved Nørholm.

Nørholm-skovens store fredningsmæssige værdier er ifølge Skov- og Naturstyrelsen navnlig begrundet i, at der findes en del ege af lokal oprindelse med aldre på ca. 300 år. Hertil kommer at artssammensætningen af træerne og deres fordeling i terrænet afspejler de naturgivne forhold, ligesom aldersfordelingen spænder lige fra unge til gamle træer samt ruiner af ældre træer. Skoven er præget af meget ekstensiv drift med de bedste forudsætninger for, at urskovslignende forhold kan udvikle sig.

En række af Danmarks truede arter af dyr og planter er knyttet til sådanne sidste rester af gammel naturskov.

Skov- og Naturstyrelsen har på denne baggrund udtalt, at naturskovsværdierne i Nørholm Skov bør tilgodeses ved, at de arealer, der henligger som urørt skov, bevares samlet og udvides op ad skrænten til det gamle skovdige, idet styrelsen må lægge vægt på, at det urørte areal får en sådan størrelse, at påvirkningen fra naboarealer minimeres.

Ribe Amt har foreslået, at den påtænkte sti langs åbredden får et andet forløb på de ejendomme, hvis ejere har klaget over stiføringen.

Overfredningsnævnets beslutninger.

I sagens behandling har deltaget samtlige 11 medlemmer af Overfredningsnævnet.

Overfredningsnævnet skal enstemmigt udtale:

Danmarks internationale forpligtigelser til at medvirke til at bevare resterne af urskovsmiljøerne i verden har for Danmarks vedkommende resulteret i en af Miljøministeriet i 1992 offentliggjort strategi for bevarelsen af naturskov. Skovene ved Nørholm rummer sådanne kvaliteter, at store dele af skoven umiddelbart opfylder betingelserne for at være omfattet af strategiens anbefalinger af, hvad der bør gøres for at bevare og beskytte naturskov.

Det tiltrædes derfor, at fredningsområdet, således som det er afgrænset, pålægges fredningsbestemmelser efter naturfredningslovens kapitel III til bevaring af de naturhistoriske, naturvidenskabelige, landskabelige og rekreative værdier, som området rummer.

Om fredningsgrænsens forløb over matr.nr. 11 i, 12 c, 13 g Sig By, Torstrup bemærkes, at fredningsgrænsen følger vestkanten af det vejspor, der nogenlunde følger overkanten af skråningen mod ådalen. Hvor vejsporet måtte ligge mere end ca. 10 meter fra overkanten af skråningen følger fredningsgrænsen skråningsoverkanten i en afstand af 10 meter.

Om fredningens indhold bemærkes:

Hovedformålet med fredningen bør, henset til opfyldelsen af naturskovsstrategien, være at sikre, at de dele af skoven, der udgør de store sammenhængende naturskovsområder, bevares som urørt skov, og at disse områder udvides, således at bestemmelserne om urørt skov kommer til også at omfatte arealer oven for skrænterne helt op til det gamle skovdige som vist på fredningskortet.

Det bør - uanset bestemmelserne om urørt skov - være tilladt at fjerne nåletræer, såvel plantede som selvsåede, for at forhindre spredning af disse, dog således at større, gamle nåletræer oven for skrænterne skal kunne bibeholdes.

På arealer oven for skrånterne skal det være tilladt efter godkendelse fra den tilsynsførende skovrider at fjerne Ær og Bøg, hvor disse måtte true en gammel Eg. Ligeledes skal det være tilladt at friskære spor og stier for væltede træer og grene, således at veddet efterlades. Det skal også være tilladt at fjerne syge træer, der kan udgøre en risiko for færdselen på Stokkebrovej.

For de resterende spredte naturskovsområder, beliggende syd og øst for Varde Å, bestemmes, at arealerne må gentilplantes med løvtræ og med ret til at lade dyr græsse i områderne, såfremt disse i fremtiden ønskes opretholdt med træbevoksning.

Bestemmelserne om løvskovspligt og forbud mod renafdrift for den øvrige del af skoven tiltrædes. For arealer, der nu bærer nåletræ, bestemmes, at disse ved afdrift skal gentilplantes med løvtræer. Dog skal der efter fredningsnævnets godkendelse kunne indplantes mindre bevoksninger af nåletræ, hvis dette er rimeligt begrundet af hensyn til dyrelivet.

Engene omkring Varde Å mellem Nørholm Skov og Nørholm Hede henligger som permanente græsningsarealer af høj biologisk værdi både i sig selv og i sammenhæng med de øvrige værdifulde naturtyper. Sådanne arealer er nu fra 1 juli 1992 omfattet af det generelle forbud i lov om naturbeskyttelse mod ændring af deres tilstand.

Bestemmelserne for engene bør imidlertid ved fredning suppleres med et forbud med gødkning og brug af sprøjtemidler bortset fra sprøjtning, der er nødvendig ved akutte insektangreb på husdyr.

Fredningen skal iøvrigt ikke være til hinder for, at der eventuelt etableres engvanding, hvorved åvand i vinter- og forårsmånederne ledes ud over engarealerne i kortere eller længere perioder og dermed bidrager til at forøge engens næringsindhold.

Endelig bør stiføringen for stien langs med Varde Å ændres som foreslået af Ribe Amt for at imødekomme indvendinger fra ejerne.

Overfredningsnævnet kan i det væsentlige tiltræde realiteten i de øvrige fredningsbestemmelser, som fredningsnævnet har fastsat.

Idet fredningsnævnets afgørelse ophæves, fastsættes herefter følgende fredningsbestemmelser for det ca. 170 ha store område, som er afgrænset på kortet, der hører til Overfredningsnævnets afgørelse (fredningskortet), og som helt eller delvis omfatter de på vedhæftede matrikelfortegnelse anførte ejendomme:

§ 1. Fredningens formål.

Formålet med fredningen er at sikre og bevare arealerne som et område af stor biologisk, naturvidenskabelig, landskabelig og rekreativ værdi samt at regulere offentlighedens ret til færdsel og ophold i området.

Fredningen skal således sikre,

at nærmere angivne naturskovsarealer bevares som urørt skov,

at løvskovsbevoksede arealer iøvrigt opretholdes som løvskov,

at nærmere angivne nåletræsbevoksede arealer efter omdrift overgår til løvskov,

at løvskovsarealer ikke renafrives, men at skovdriften tilrettelægges som selektiv hugst, hvorved her forstås en skovdrift, der - videst muligt byggede på naturlig løvtræsopvækst - tilstræber, at der til stadighed er en stor dimensions- og aldersmæssig spredning i den enkelte skovafdeling samt i blandede bevoksninger tillige en træartsmæssig spredning.

Fredningen skal endvidere sikre, at engene opretholdes som sådan.

§ 2. Bevaring af området.

Fredningsområdet skal bevares i den tilstand, som fremgår af fredningskortet. Der må således ikke foretages bebyggelse, terrænændringer, tilplantning, opdyrkning eller afvanding, hvis det ikke er tilladt i de følgende bestemmelser, sker som led i naturpleje efter § 10 eller tillades ved dispensation efter § 11.

Formål

Bestemmelser

§ 3. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden eller foretages opfyldning, planering og afgravning, herunder ændring af forløbet af eksisterende vandløb. En eventuel omlægning af Varde Å som led i en restaurering af vandløbet skal dog kunne finde sted efter fredningsnævnets godkendelse.

§ 4. Veje.

Der må ikke anlægges nye veje eller foretages omlægning af eksisterende veje. Forbudet gælder ikke mark- og skovveje uden for arealer med urørt skov, hvis de følger det naturlige terræn.

§ 5. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.

Som anført i § 2 må der ikke opføres ny bebyggelse eller anbringes andre faste indretninger. Sædvanlige læskure for kreaturer må dog opsættes uanset fredningen.

Endvidere må der ikke anbringes beboelsesvogne, telte eller andet, der kan tjene til ophold eller overnatning. Der må ikke etableres oplags- og affaldspladser, motorbaner, skydebaner eller campingpladser. Der må heller ikke opstilles master el.lign. eller føres luftledninger hen over fredningsområdet.

Fredningen er ikke til hinder for opsætning af sædvanlige husdyrhegn eller hegn, der er nødvendige for fornyelse af skovarealer.

§ 6. Afvanding og bevanding.

Der må ikke foretages foranstaltninger, der tilsigter yderligere afvanding af de fredede arealer. Eksisterende grøfter må således ikke uddybes, udvides på anden måde, eller rørlægges. Fredningen er dog ikke til hinder for sædvanlig vedligeholdelse, herunder oprensning af eksisterende grøfter og dræn, jf. dog neden for i § 7, stk. 1. Det tværgående grøftafsnit på

Østereng (matr.nr. 1 a Nørholm Hovedgård) må uanset foranstående kun oprenses til en dybde af 70 cm i forhold til det omgivende terræn.

Hvis en ejer ikke ønsker at vedligeholde grøfter og dræn, har Ribe Amt ret til at foretage den nødvendige vedligeholdelse.

Fredningen skal ikke være til hinder for, at der etableres engvanding med vand fra åen.

§ 7. Driften af skovarealer.

Arealer med urørt skov.

De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "Naturskov (urørt skov)", skal henligge uden indgreb af nogen art. Døde træer, grene og stubbe må ikke fjernes. Buske og urter må ikke plukkes eller fjernes på anden måde. Der må ikke anvendes kemiske bekæmpelsesmidler eller gødningsstoffer, og grøfter og dræn må uanset bestemmelsen i § 6, stk. 1, 3. pkt. ikke oprenses eller uddybes.

Fra forbudet i stk. 1 gælder følgende undtagelser:

På arealer oven for skrånterne kan der efter godkendelse fra den tilsynsførende skovrider ske fjernelse af Ær og Bøg, hvor disse måtte true en gammel Eg.

Det er tilladt at fjerne nåletræer for at hindre spredning af disse. Ejeren kan dog modsætte sig, at større, gamle nåletræer oven for skrånthen fjernes.

Det er tilladt at friskære spor og stier for væltede træer og grene, når veddet efterlades.

Det er tilladt at fjerne syge træer, der kan udgøre en risiko for færdselen på Stokkebrovej.

Andre naturskovsarealer.

De arealer, der er vist med signatur for "Andre naturskovsarealer" må gentilplantes med naturligt forekommende løvtræsarter af dansk oprindelse, såfremt disse arealer i fremtiden ønskes opretholdt med træbevoksning. Kreaturgræsning er tilladt.

Arealer med løvtræsbinding.

De skovarealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "løvskovs-pligt" skal opretholdes som løvskov enten ved selvforyngelse af skoven eller ved plantning.

Den del af arealerne, der i dag er bevokset med nåletræer, skal efter om-drift gentilplantes med løvtræer. Dog skal der efter fredningsnævnets godkendelse kunne indplantes mindre bevoksninger af nåletræ, hvis dette er rimeligt begrundet af hensyn til dyrelivet.

Ved plantning af løvtræer må kun anvendes naturligt forekommende løvtræsarter af dansk oprindelse.

Arealerne må, bortset fra afdrift af nåletræsbevoksede arealer, ikke renafdrives, men tyndingshugst kan ske som selektiv hugst forstået som anført i § 1. Det er tilladt at fjerne plantede løvtræer, som ikke er naturligt forekommende i Danmark.

§ 8. Driften af landbrugsarealer.

De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "eng", må anvendes som hidtil til græsning og høslet. Arealerne må ikke opdyrkes eller tilplantes. Der kan dog ske omlægning med rensningsafgrøde, når det er nødvendigt, dog ikke tiere end hvert 8. år.

Arealerne må ikke gødskes, jf. dog § 6, stk. 3 om engvanding, og der må ikke anvendes sprøjtemidler på arealerne, bortset fra sprøjtning, der er nødvendig ved akutte insektangreb på husdyr.

Såfremt det areal på matr.nr. 7 c Sig By, der dyrkes i omdrift, udgår af dyrkning, skal arealet udlægges i græs.

§ 9. Offentlighedens adgang.

Udover den færdsel, der følger af de almindelige regler i lov om naturbeskyttelse, tillades det offentligheden at færdes til fods ad de stier, hvis omtrentlige forløb er vist på fredningskortet, og som afmærkes og vedligeholdes af Ribe Amt. På ejendommene matr.nr. 2 a, 10 b, 11 i og 21 Sig By, Torstrup kan stien på den strækning, hvor erosion hindrer en placering langs selve åbredden, etableres oven for erosionsskrænten. Stien føres op og ned ad befæstede trin.

Ribe Amt skal efter samråd med ejeren etablere og bekoste etablering og vedligeholdelse af broer, spange og stenter, som er nødvendige for den offentlige adgang.

Ved indgangene til det fredede areal ved den afmærkede sti skal Ribe Amt lade opsætte informationstavler - herunder regler for ophold og færdsel.

Der må ikke medtages løsgående hunde, og gengivelse af musik samt brug af højttaleranlæg og lignende støjende adfærd må ikke finde sted.

§ 10. Naturpleje.

Ribe Amt har ret til at foretage naturpleje på udyrkede arealer til opfyldelse af fredningens formål, herunder ved græsning, høslæt, slåning og fjernelse af selvsåede træer og buske.

Amtet har tillige ret til på skovarealer at foretage de foranstaltninger som i medfør af § 7, stk. 2, stk. 3 og stk. 9, 2. pkt. er tilladt med henblik på at friholde arealerne for uønskede træarter.

Amtet har endvidere ret til, som led i plejen at iværksætte bekæmpelse af anden uønsket vegetation f.eks. Kæmpe-Bjørneklo, såfremt den truer med at sprede sig over fredningsområdet.

Det er en betingelse for, at amtet udfører plejeforanstaltninger, at ejeren af arealet ikke selv foretager den nødvendige pleje, samt at den pågældende plejeforanstaltning er tiltrådt af ejeren eller - i mangel af enighed - er godkendt af fredningsnævnet.

Den pleje, der foretages af amtet, skal ske uden udgift for ejeren. Et eventuelt overskud ved gennemførelsen af plejeforanstaltningen tilfalder ejeren.

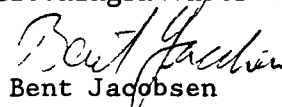
§ 11. Dispensation.

En dispensation fra fredningsbestemmelserne kan meddeles efter reglerne i lov om naturbeskyttelse § 50, når det ansøgte ikke kommer i strid med fredningens formål.

Overfredningsnævnet har ved anden afgørelse af dags dato fastsat erstatningen i anledning af fredningen til ialt 2.440.000 kr, hvortil kommer omkostningsbeløb og renter. Af disse beløb udreder staten 90% og Ribe Amt 10%.

Ifølge bestemmelserne i naturfredningsloven § 33 er fredningens gennemførelse herefter afhængig af, at Folketingets Finansudvalg giver tilslutning til erstatningens udbetaling.

På Overfredningsnævnets vegne

Bent Jacobsen
viceformand

Fortegnelse

over matr.nr., der helt eller delvist er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 30. april 1993 om fredning af Nørholm Skov og tilstødende engarealer i Ølgod, Varde og Helle kommuner i Ribe Amt (sag nr. 111/550-0001).

Skamstrup, Øse:

Matr.nr. 1 a, 2 a, 4 k, 5 b, 5 p og 9 f.

Sig By, Torstrup:

Matr.nr. 1 a, 1 c, 2 a, 3 a, 7 c, 10 b, 11 i, 12 c, 13 g, 15 m,
20 og 21.

Torstrup pgd., Torstrup:

Matr.nr. 1 r.

Nørholm hvdg., Torstrup:

Matr.nr. 1 a, 1 d og 1 e.

Hulvig By, Hodde:

Matr.nr. 5 a.

Hodde By, Hodde:

Matr.nr. 7 a.

Overfredningsnævnets afgørelse

af 30. april 1993

om erstatning i anledning af fredning af arealer af Nørholm Skov og tilstødende engarealer i Varde, Helle og Ølgod kommuner, Ribe amt (sag nr. 111/550-0001).

Fredningsnævnet for Ribe Amts Fredningskreds har den 15. december 1989 truffet afgørelse om erstatning i anledning af den samtidig besluttede fredning af Nørholm Skov og tilstødende engarealer i Varde, Helle og Ølgod kommuner. Erstatning er tilkendt Nørholm Gods med ialt 1.360.400 kr. og de øvrige 14 ejere af arealer under fredningen med ialt 241.000 kr. Erstatningsbeløbene er for såvidt angår skovarealerne under Nørholm Gods bestemt forrentet fra 21. januar 1985, medens de øvrige erstatningsbeløb forrentes fra den 15. december 1989.

Fredningsnævnets afgørelse er forelagt Overfredningsnævnet til efterprøvelse i medfør af naturfredningslovens § 25. Erstatningsfastsættelsen vedrørende fredningen af Nørholm Skov og tilstødende engarealer (lb.nr. 13) er påklaget af Nørholm Gods. Endvidere er erstatningsfastsættelsen påklaget af ejerne under lb.nr. 4, 6, 7, og 12.

Ribe Amtsråd har klaget med påstand om nedsættelse af erstatningen. Amtsrådet har endvidere anmodet Overfredningsnævnet om at bestemme, at amtet kun skal udrede 10% af erstatningsbeløbene.

Fredningsnævnets afgørelse.

Fredningsnævnet har i sin afgørelse af 15. december 1989 om erstatning i anledning af fredningen opdelt erstatningen til Nørholm Gods i følgende poster:

Engarealer	200.000 kr.
Nåleskov, som pålægges fremtidig løvskovspligt	100.000 kr.
Løvskov, som pålægges løvtræsbinding	600.000 kr.
Naturskov	442.500 kr.
Stinet	17.400 kr.
Spang over Linding Å	<u>500 kr.</u>
Ialt	<u>1.360.400 kr.</u>

Der er ikke tilkendt erstatning for forringelse af jagtværdi eller ulemper iøvrigt.

For fredningsnævnet havde Nørholm Gods krævet en erstatning for skovarealerne på ca. 2.870.000 kr. væsentligst baseret på skovøkonomiske tabsberegninger, en erstatning på 685.000 kr. for engarealer samt en erstatning for jagtforringelser og ulemper på ca. 355.000 kr.

Fredningsnævnet har endvidere tilkendt de øvrige 14 ejere af arealer under fredningen erstatning efter følgende takster:

Eng	4.000 kr. pr. ha
Skov, der pålægges løvskovspligt	15.000 kr. pr. ha
Stier	15 kr. pr. lb. m
Spange	500 kr. pr. stk.

Påstande for Overfredningsnævnet.

Nørholm Gods v/ godsejer Karl Kristian Nielsen har fastholdt sit krav om erstatning som fremsat over for fredningsnævnet. Efter at være gjort bekendt med Overfredningsnævnets beslutninger om fredningens indhold, herunder beslutningen om at udvide det skovareal, der skal henligge som urørt skov med ca. en tredjedel, har ejeren påstået den samlede erstatning yderligere forhøjet med ca. 70.000 kr. Erstatningskravet for engene på 685.000 kr. for ialt ca. 56 ha eng er beregnet af Landbrugets Rådgivningscenter og fordeler sig med 490.000 kr. for ca. 35 ha, der tidligere har været i om-drift og kunne opdyrkes påny, 40.000 kr. for 10 ha mere fugtige engarealer, 5.000 kr. for arealer omfattet af beskyttelsen efter naturfredningslovens § 43 (vådområder) samt et ulempetillæg på 150.000 kr.

Til støtte for påstanden er bl.a. gjort gældende, at de opdyrkelige arealer ville være blevet opdyrket, hvis ikke ejendommens særlige driftsform som kvægbrugsejendom, da det foreløbige forbud efter naturfredningslovens § 11 blev nedlagt i januar 1985, havde gjort dette uaktuelt.

Det er endvidere påstået, at erstatningen bør tage hensyn til, at fredningen vil forhindre ejeren i fremover at indgå tilskudsftale med Ribe Amt efter ordningen om tilskud til drift af miljøfølsomme områder (MFO-ordningen), idet fredningen nu forbyder gødskning og anvendelse af pesticider, hvilket ejeren efter nuværende MFO-aftale oppebærer et tilskud på 850 kr. pr. ha for bl.a. at undlade.

Erstatningskravene for de enkelte dele af skoven er som følge af de ændrede fredningsbestemmelser ændret væsentligt, idet kravet for såvidt angår arealer, der skal henligge som urørt skov, er næsten fordoblet fra 820.000 kr. til 1.543.600 kr. Erstatningskravene for skovarealerne er i det væsentlige baseret på skovøkonomiske tabsberegninger foretaget af Søhøjlandets Skovdyrkerforening.

Nørholm Gods har til støtte for påstanden i første række gjort gældende, at fredningserstatningen må opveje det tab for godset, som kan opgøres på grundlag af udførlige driftsøkonomiske beregninger. Et sådant grundlag for erstatningsfastsættelser fjerner den usikkerhed, der er forbundet med et skøn over nedgangen i godsets handelsværdi som følge af fredningen.

For arealer med nåleskov, der pålægges løvtræsbinding efter omdrift, må en vurdering af tabet basere sig på en skønnet omdrift for hver af de nuværende nåletræsbevoksninger. Forskellen i produktionsværdi mellem økonomisk, rationel skovdrift og en løvtræskultur m.v. må beregnes og diskonteres i det antal år, som der resterer af omdriften.

For arealer med løvskov, der pålægges løvtræsbinding med forbud mod renafdrift, betyder fredningen, at store dele af de opsparede værdier i vedmassen ikke vil kunne realiseres som led i en økonomisk rationel drift af arealet. Tabet, der kræves erstattet, må derfor være forskellen mellem produktionsværdien ved økonomisk rationel drift og produktionsværdien ved den tilladte driftsform.

Fredningen af Nørholm Skov medfører for det areal, der skal henligge som urørt skov, at den eksisterende løvskov på arealet ikke må fjernes. De i vedmassen opsparede værdier kan derfor ikke realiseres, og arealet må ikke anvendes til en normal skovbrugsøkonomisk drift. Tabet er derfor et 100% bortfald af produktionsværdien.

Anlæg af stinet medfører et produktionstab i sig selv samt driftsmæssige ulemper. Fredningen og udbygningen af stinettet vil føre til et øget publikumspres, som vil bevirke en forringelse af jagtværdien, ligesom de traditionelle jagtformer vil blive særdeles vanskelige på de arealer, der skal henligge urørt. Endelig menes rådighedsindskrænkningen som følge af fredningen i sig selv at bevirke en nedgang i handelsværdien. Der kræves derfor foruden stierstatning og erstatning for jagttab tillige særskilt erstatning for ulemper iøvrigt.

Erstatningsberegningerne er baseret på en kalkulationsrentefod på 4% for vedproduktion, 7% for jagtværdi og ulempe og 10% for beregning af værdien af pyntegrønt.

Uanset at godsets erstatningskrav for skovarealerne er baseret på driftsøkonomiske beregninger, som anvendes ved prisfastsættelse i forskellige sammenhænge, har godset fundet det relevant at supplere disse med en mere direkte vurdering af værdiændringen for ejendommen baseret på konstaterede handelspriser for skovarealer af tilsvarende type som under Nørholm sammenholdt med en skønnet handelspris for Nørholm skovarealer efter fredningen. Resultatet af denne vurderingsmetode ville føre til et beløb på ca. 3,4 mill. kr., hvilket svarer omtrentlig til det beløb, som den mere detaljerede beregning fører frem til.

Endelig har Nørholm Gods påstået, at vurderingstidspunktet for tabet som følge af fredningen bør være januar 1985, hvor der i medfør af naturfredningsloven § 11 blev nedlagt foreløbigt forbud mod at ændre tilstanden på de af fredningen omfattede arealer. Forrentningen af fredningserstatningen bør derfor ske fra dette tidspunkt.

De øvrige fem ejere, der har påklaget erstatningerne, har påstået forhøjelser af de tilkendte erstatninger.

Ribe Amtsråd har udtalt, at amtsrådet finder de af Nørholm Gods fremsatte erstatningskrav for urealistisk høje.

Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen har til de fremsatte erstatningskrav bl.a. udtalt:

Udvidelsen af det areal, der skal henligge som urørt skov, vil medføre et større realisationstab. Udvidelsen kan dog efter Skov- og Naturstyrelsens skøn, omend med en vis usikkerhed, ikke begrunde en højere erstatning end ca. 1 mill. kr. for denne del af skoven.

Erstatningen for løvskov med løvtræsbinding og for nåleskov, der konverteres til løvskov efter omdrift, bør udgøre et beløb i størrelsesordenen

600.000 kr. Der er herved taget i betragtning, bl.a. at konvertering til økonomisk optimal drift ikke realistisk ville kunne ske på en gang, men måtte strækkes over en periode på mindst 10 år, at udtag af op til 50% juletræer fra rødgranarealer er for optimistisk, at op mod halvdelen af foryngelsen i løvskovsarealerne menes at kunne ske ved selvforryngelse, hvorved udgifter til plantning formindskes, og endelig at vedmængden af plukhugst er sat for lavt til kun 4 m³ pr. ha. Den bør kunne sættes til 8 m³ pr. ha. pr. år og til en nettopris på 250 kr. pr. m³.

Erstatningen for stiudlæg bør ske efter sædvanlig standardtakst.

Styrelsen vurderer - modsat ejeren - at fredningen tværtimod vil medføre, at vildtbestanden øges, og at jagtmulighederne derved for en generel betragtning bliver bedre. Der ses derfor ikke at være grundlag for at tilkende erstatning for forringelse af jagten, ligesom der heller ikke er noget grundlag for at yde erstatning for generel ulempe i form af tabt rådhedsret.

Med hensyn til erstatningen for engarealerne er det styrelsens opfattelse, at fremtidige støttemuligheder efter MFO-ordningen ikke bør indgå ved vurderingen af fredningserstatningen.

Overfredningsnævnets beslutninger.

I sagens behandling har deltaget samtlige 11 medlemmer af Overfredningsnævnet.

Overfredningsnævnet skal udtale:

Overfredningsnævnet har ved anden afgørelse af dags dato tiltrådt, at fredningen af Nørholm Skov og tilstødende engarealer gennemføres med den ydre afgrænsning af fredningsområdet, som fredningsnævnet har bestemt, men med en væsentlig udvidelse af det areal, der skal henligge som urørt skov og en tilsvarende reduktion af løvskovsareal med bestemmelse om løvtræsbinding.

Fredningserstatningen må fastsættes til beløb, der udligner de tab, som fredningen påfører de berørte ejere, og som kan antages at svare til den nedgang i ejendommens handelsværdi ved kontant betaling, som fredningen medfører.

De foreliggende skovøkonomiske tabsberegninger bør kun tillægges en begrænset vejledende betydning ved erstatningsfastsættelsen. Der findes derfor ikke anledning til en detaljeret stillingtagen til de enkelte bestanddele af disse beregninger. Dog bemærkes, at f.eks. selv en mindre ændring af den kalkulationsrentefod, der er valgt ved de anvendte skovøkonomiske beregningsmodeller, vil føre til betydelige udsving af det beregnede tab.

For den del af skoven, der skal henligge som urørt skov, betyder fredningen, at ejeren hverken kan udnytte den påstående vedmasse eller omlægge driften med henblik på optimal udnyttelse af jordværdien. Ejeren kan dog fortsat udnytte jagtretten. Erstatningen for denne del af skoven bør derfor ansættes til et beløb, der på det nærmeste modsvarer arealets handelsværdi. Da arealet udgør den væsentligste del af godsets fredede areal, og den påstående vedmasse udgør en ganske betydelig kapitalværdi, skønnes fredningen af denne del af godset at medføre et tab, som må erstattes med et beløb på mellem 1,2-1,3 mill. kr.

For den del af skoven, hvor fredningen bestemmer løvbinding med forbud mod renafrift henholdsvis at nål efter sædvanlig omdrift skal konverteres til løv bemærkes, at Overfredningsnævnet i princippet kan tilslutte sig, hvad Skov- og Naturstyrelsen har anført om de faktorer, der fører til, at erstatningen for disse dele af skoven bør være væsentligt lavere end påstået af ejeren. Overfredningsnævnet finder herefter ud fra en samlet vurdering af fredningens betydning for denne del af skoven, at erstatningen ikke kan udgøre mere end et beløb i størrelsesordenen 450-500.000 kr.

Fredningsbestemmelserne berører ikke direkte jagtretten. Alligevel kan der ikke ganske ses bort fra, at et eventuel øget publikumspres og manglende pleje af naturskovsarealerne vil medføre en vis forringelse af jagten, selvom konvertering fra nål til løv med mulighed for indplantning af mindre

nålebevoksninger af hensyn til dyrelivet vil give bedre levevilkår for vildtet. Der bør herefter tilkendes en mindre erstatning for nedgang i jagtværdien på 50.000 kr.

Den erstatning, som fredningsnævnet har tilkendt for udlæg af sti og anlæg af en spang på ialt 17.900 kr., stadfæstes.

Der er ikke noget grundlag for - ud over de oven for tilkendte erstatninger - at tilkende en yderligere erstatning for rådighedsindskrænkninger og ulempe iøvrigt.

Med hensyn til erstatning for fredning af ca. 56 ha engarealer bemærkes, at ca. 35 ha heraf kunne have været opdyrket, inden fredningssagen blev rejst og forhindrede dette. At dette ikke skete, skyldes ejendommens særlige driftsform, som kvægbrug på daværende tidspunkt. Der bør derfor for engene som helhed tilkendes en noget højere erstatning, end den fredningsnævnet har tilkendt. Erstatningen bør således udgøre et beløb i størrelsesordenen 450-475.000 kr. Der ses i øvrigt ikke at være noget grundlag for at tilkende særskilt ulempeerstatning. Det er ved erstatningsfastsættelsen taget i betragtning, at fredningen bl.a. forbyder gødskning og pesticidanvendelse på engene, og ejeren derfor ikke fremover kan forvente at kunne oppebære tilskud efter MFO-ordningen for at undlade dette. Fredningen pålægger derimod ikke ejeren nogen pligt til at lade engarealerne afgræsse eller slå. Overfredningsnævnet må derfor lægge til grund, at der stadig vil være mulighed for, at ejeren kan opnå tilskud efter MFO-ordningen mod at påtage sig en forpligtelse til at lade arealerne afgræsse eller slå.

Efter en samlet vurdering af, hvad fredningen betyder for nedgangen i handelsværdien for Nørholm Gods, finder Overfredningsnævnet herefter, at erstatningen til Nørholm Gods bør tilkendes med et beløb på ialt 2.250.000 kr.

Under hensyn til fredningssagens langvarige forløb, der bl.a. har bevirket, at godset i væsentlig omfang har været forhindret i at foretage hugst i

skoven, bestemmes det, at erstatningen forrentes fra datoen for bekendtgørelsen om fredningssagens rejsning den 17. januar 1986.

Det tiltrædes, at erstatningen til de øvrige ejere, der er omfattet af fredningen, fastsættes efter takster, som fredningsnævnet har bestemt, dog med den ændring at erstatningen for arealer med bestemmelser om løvbinding bør nedsættes til 10.000 kr. pr. ha. Særligt m.h.t. lb.nr. 6, matr.nr. 7 c Sig By, Torstrup, tiltrædes ligeledes, at der ikke er tilkendt erstatning, da arealet fortsat kan drives landbrugsmæssigt i omdrift.

Erstatning i anledning af fredningen tilkendes herefter de enkelte ejere således, idet de enkelte beløb er oprundet:

<u>Lb.nr. 1</u>	Erik Sørensen	17.000 kr.
<u>Lb.nr. 2</u>	Andreas Åge Andreassen	14.000 kr.
<u>Lb.nr. 3</u>	Karl Christensen	12.500 kr.
<u>Lb.nr. 4</u>	Poul Erik Lebech	29.500 kr.
<u>Lb.nr. 5</u>	Kirsten Søndergård Bjerg og Lis S. Pedersen med halvdelen til hver	20.000 kr.
<u>Lb.nr. 6</u>	Ida Sofie Kristensen	0 kr.
<u>Lb.nr. 7 og 9</u>	Evald Johnsen	27.500 kr.
<u>Lb.nr. 10</u>	Niels Marinus Sørensen	7.000 kr.
<u>Lb.nr. 11</u>	Knud Sandholt Nielsen	6.000 kr.
<u>Lb.nr. 12</u>	Flemming Holst Nielsen	28.500 kr.

<u>Lb.nr. 13</u>	Karl Kristian Nielsen, Nørholm Gods	2.250.000 kr.
<u>Lb.nr. 14</u>	Hans Erik Nielsen	18.000 kr.
<u>Lb.nr. 15</u>	Erik Steffen Pedersen	10.000 kr.
Erstatning ialt		2.440.000 kr.

Erstatningsbeløbene forrentes efter naturfredningslovens § 19, stk. 4, med en årlig rente, der er 1% højere end den af Danmarks Nationalbank til enhver tid fastsatte diskonto. Begyndelsestidspunktet for forrentningen fastsættes til 17. januar 1986 for så vidt angår lb.nr. 13 og til 15. december 1989 for så vidt angår erstatningerne til de øvrige ejere.

Fredningsnævnet har tilkendt lb.nr. 12 et beløb på 4.000 kr. og lb.nr. 13 et beløb på ialt 52.070 kr. som godtgørelse for sagkyndig bistand. Beløbene, hvis størrelse ikke kan påklages til Overfredningsnævnet, er udbetalt.

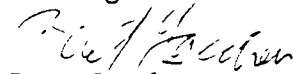
I godtgørelse for sagkyndig bistand under sagens behandling for Overfredningsnævnet tillægges der lb.nr. 13, Karl Kristian Nielsen et beløb på 103.500 kr.

Efter enstemmig beslutning udredes det samlede erstatningsbeløb på 2.440.000 kr. med renter og de tilkendte omkostningsbeløb på ialt 159.570 kr. med 90% af staten og 10% af Ribe Amt.

Overfredningsnævnets afgørelse af erstatningsspørgsmålene kan efter lov om naturbeskyttelse § 45 påklages til Taksationskommissionen af de ejere, som har indbragt fredningsnævnets afgørelse for Overfredningsnævnet, eller som har fået nedsat erstatningen samt af Miljøministeren og Ribe Amtsråd. Klagen sendes til Overfredningsnævnet, Vermundsgade 38 B, 2100 København Ø., der videresender klagen til Taksationskommissionen. Klagefristen er 4 uger fra den dag, Overfredningsnævnets afgørelse er meddelt den pågældende. Størrelsen af de tilkendte omkostningsbeløb kan dog ikke påklages til Taksationskommissionen.

Det følger af naturfredningslovens § 33, at fredningens gennemførelse er afhængig af, at Folketingets Finansudvalg giver tilslutning til erstatningens udbetaling.

På Overfredningsnævnets vegne

Bent Jacobsen

viceformand

FREDNINGSNÆVNET>

A F G Ø R E L S E

truffet den 15. december 1989

af

fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds

vedrørende

fredning af Nørholm skov og tilstødende engarealer

i Varde, Helle og Ølgod kommuner

I. SAGENS REJSNING.

Den 2. januar 1985 meddelte Ribe amtsråd godsejer Karl Nielsen, Nørholm Hovedgård, et behørigt bekendtgjort og tinglyst forbud i medfør af naturfredningslovens § 11 bl.a. på baggrund af tilkendegøvelse fra Danmarks Naturfredningsforening om, at denne havde til hensigt at rejse fredningssag, der som formål skal sikre bevaringen af dele af Nørholm Skov.

Baggrunden var, at driften af skoven var lagt betydeligt om siden 1980 til skade for naturværdier bl.a. som følge af hugst af gamle egetræer, fjernelse af udgåede og væltede træer samt forstyrrelser af partier i skoven, der i mange år ikke har været rørt forstmæssigt.

Forbudet indebærer, at der inden for et nærmere afgrænset område på ejendommen, ikke må ske hugst af gamle egetræer af nærmere anførte dimensioner, og at udgåede egetræer ikke må fjernes samt at der inden for et andet ligeledes afgrænset område ikke må foretages nogen form for ændring af den bestående tilstand.

I skrivelse af 26. august 1985 til fredningsnævnet meddelte amtsrådet, at det den 15. s.m. var blevet besluttet i samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening at rejse fredningssag for dele af Nørholm Skov og tilstødende engområder langs Varde å, nordøst for Sig i Varde, Helle og Ølgod kommuner, og at det foreløbige fredningsforslag, der samtidig blev fremsendt, ville blive forelagt i et offentligt møde på Sig hotel den 3. oktober 1985.

Det foreløbige fredningsforslag blev offentliggjort den 28. august 1985 i dagbladet Vestkysten.

Ved skrivelse af 6. januar 1986 rejste Ribe amtsråd i samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening fredningssag for Nørholm Skov og tilstødende engarealer beliggende i Ølgod, Varde og Helle kommuner omfattende et område på ca. 190 ha, således som fremgår af det skriftelsen vedlagte kort.

Fredningsforslaget af 1985 indeholder foruden forslag til fredningsbestemmelser (se nedenfor) følgende redegørelse:

BESKRIVELSE AF OMRÅDET

Det område, der berøres af fredningsforslaget, ligger ca. 10 km nordøst for Varde og indbefatter eng og skovarealer langs Varde å fra broen ved dambruget ved Sig i syd til nordvestgrænsen af Nørholm i nordvest, ialt ca. 150 ha.

Fredningsområdet støder op til vest- og nordgrænsen af den allerede fredede Nørholm hede.

ANVENDELSE AF OMRÅDET

Før skovforordningen i starten af 1800 - tallet var egnen omkring Varde fattig på skov.

Den oprindelige egeskov var efterhånden fældet og omdannet til hede og eng.

I slutningen af 1700 - tallet var en mindre egelund på ca. 12 ha langs Varde å ved Nørholm den sidste rest af den oprindelige skov, der var tilbage på egnen.

"Skov er ingen af her på egnen, undtagen en liden Lund herved Gården" beretter stamhusbesidder A. C. Teilmann i 1759 i en skrivelse til kommissionen om landboforholdene.

Andre beretninger fra starten af 1800 - tallet bevidner det samme. Nørholm skov har været den eneste på egnen, uanseelig og ringe, uden væsentlig økonomisk værdi. Det barske klima

og et højtliggende, tykt allag blev i datiden anført som den væsentligste årsag til, at skoven var usund. Når træerne nåede op over en vis højde blev de mosgroede, sygnede hen, blev krogede og gik ud.

Plantningsforsøg blev vurderet som mislykkede.

Indhegning med diger mod kreaturer var dog medvirkende til, at skoven trods alt hele tiden var i stand til at forny sig.

I midten af 1800-tallet udtaler C. Dalgas sig i mere positive vendinger: " I Øster- og Vester-Herred haves ved Nørholm en smuk Lund med nogle Gamle Eg af temmelig tykkelse, men i altfor ubetydelig Mængde for at afbenytte til Gavnved".

Gennem forstlig pleje var der efterhånden kommet mere fremdrift i skoven, og i 1860-80 skal der være blevet solgt adskillige storeæge til mølleaksler, foruden at meget egetræ blev brugt af godset selv bl.a. til vandmøller og sluser.

Inden for de sidste 100-150 år er skovarealet udvidet med anlæg af hovedsagelig løvskov (bøg, eg) omkring godset syd for den nuværende Grindsted-Varde landevej og af store nålebeplantninger nord for vejen, så Nørholm gods nu råder over ca. 200 ha skov.

I dele af løvskoven, der ligger oven for ådalens skrænt er denne drevet efter nogenlunde almindelig forstlige principper. Hugst og tilplantninger er foretaget. I visse partier er der plantet diverse nåletræer efter renafdrift.

Skovpartierne på de lavtliggende, fugtige dele og på skrænterne har i en lang periode fået lov til at passe sig selv. Dele af skoven har tidligere været brugt til græsning eller som høeng, men efter ophør af græsning og høslet er høengene groet til med blandingsskov og har efterhånden udviklet et værdifuldt naturskovspræg. Nogle af de største og ældste egetræer har vokset på disse skrænter, som udgør grænsen for den oprindelige skov.

I de seneste år er der imidlertid iværksat en oprydning på de lavtliggende dele - med fældning, anlæg af kørespor, fjernelse af enkelte træer m.m., mens mange af de gamle ege på skrænterne er fældet.

Skrænterne på sydsiden af Linding Å nærmest Sig er tilplantet hovedsageligt med eg.

Engarealerne på godsets jorder har primært været anvendt til husdyrgræsning - I 1913 fik frk. Rosenørn-Teilmann gennemført en fredning af heden, før dette blev heden afgræsset.

Sidst i 1970'erne blev der foretaget en kraftig uddybning af grøfterne på Østereng som led i forsøget på at opdyrke engen med havre. Den nye ejer af godset har tilsyneladende opgivet dette projekt til fordel for kreaturgræsning. Omdrift af engene finder kun sted i ubetydeligt omfang. De fugtige kærparker ligger brakke hen uden anvendelse, Det medfører, at de er under tilgroning med pil, el m.v.

Sydvest for Nørholms jorder langs åen ind mod Sig anvendes engene - bortset fra de fugtigste partier - ligeledes til kreaturgræsning og er ligeldes højst underkastet en ringe omdrift.

I vinteren 1985 var det eneste pløjede område en parcel nær dambruget helt inde ved byen.

GEOLOGI

Løvskovsterrænet omkring Nørholm Gods er stærkt kuperet, formet af smeltevandsafstrømningen under sidste istid. Længst nede mod åen på den gamle flodbund har jordbunden præg af engbund med formuldet tørv og flade sandbanker aflejret af åen. Adalens skrænt, som er tydeligt markeret helt inde fra Sig til øst for Nørholm jorder, er dannet af smeltevandets erosion i den oprindelige, sandede hedeblade.

Ovenfor skrænten er hedebladen gennemskåret af kløfter dannet af Linding å og andre mindre vandløb.

Set ud fra et fredningsmæssigt synspunkt er det vigtigt af beskytte skrænterne mod kørsel med maskiner samt anlæg af kørselsveje og slitage.

BIOLOGI

Nørholm skov er en meget varieret skov. Den fremtræder dels som høj-skov domineret af bøg eller egeblandinger ovenover skrænten, som ege-domineret eller oprindeligt egedomineret på den stejle skrænt og som ege/askeblandingsskov på de sumpede og vældprægede enge neden for skrænterne. Engskoven er den vestlige rest af en oprindelig egehøjsskov, der sammen med en række egekrat var de eneste skove, der var tilbage, da Dalgas startede tilplantningen. Dalgas brugte egeskoven som bevis for, at der kunne gro skov i Vestjylland.

Før skovkulturen var egeskoven iblandet birk, rødel, røn og bævre-asp med undervækst af lind, skovabild, hæg, hvidtjørn, hassel, grå pil, tørst, gedebled, roser og hvidtjørn. Der fandtes ingen vildtvoksende bøg. Store eksemplarer af denne art i gårdens have var udplantet. I 1880-1904 blev bøgen underplantet i egeskoven sammen med indbragt ask, ær, løn, elm, vortebirk, hvidel, avnbøg og nåletræer.

Egetræerne er af højst forskellig statur. I den oprindelige egeskov er der mange tvegrenformede og krogede individer, ofte præget af at være vokset fra stødsrud. Andre steder står egene mere opret med flere meter ret kægle op til de første forgreninger. I de vindudsatte skel og langs skrænterne længst mod vest bliver egene mere og mere vindformede for til slut at danne krat.

Løvskove og især egeblandingsskove er meget værdifulde naturtyper med rig og varieret flora og fauna. Desuden gør det sig gældende, at jo mere oplejet løvskoven er jo bedre bliver den i økologisk henseende, med gode betingelser for de vilde organismer. I så henseende har Nørholm skov været kendt som en fremragende lokalitet i det ellers løv-

skovsfattige vestjylland. Ekskursionsberetninger helt tilbage fra århundredskiftet frem til i dag vidner om den store biologiske interesse for området. Interesserede besøgende i skoven tæller såvel forstfolk som botanikere, sommerfuglejægere, svampejægere og ornitologer. Samtlige grupper beretter om sjældne fund i skoven, f.eks. af usædvanligt mange østlige arter.

Mange løvskovsområder er i dag truet af tilplantning af nåletræer. Omlægning til monokulturer af bøg, ask m.v. eller ren afdrift er ligeledes en alvorlig forarmelse. Ud fra en naturfredningsmæssig betragtning vil det være vigtigt at afpasse den fremtidige drift af Nørholms løvskovsarealer, så der med tiden udvikler sig en produktiv, etageret, blandingsskov - selvforynget med individer af træer repræsenteret i alle aldre.

I et land, der ville være skovdækket, hvis landet fik lov til at henligge uden brug, må det være rimeligt, at der får lov til at henligge områder med naturskov uden økonomisk drift som f.eks. engskoven i Nørholm skov. Der findes intet tilsvarende i amtet, og skove med rester af oprindelig skov er i det hele taget meget sjældne i Danmark.

Engene omkring Varde å mellem Nørholm skov og Nørholm hede henligger som permanente græsningsarealer af høj biologisk værdi både i sig selv og i sammenhæng med de øvrige værdifulde naturtyper omkring godset (løvskov, hede).

Permanente græsningsarealer uden omdrift er stærkt på retur i Danmark, hvilket bl.a. illustreres på nordsiden af Varde å øst for Nørholm, hvor der foregår opdyrkning af engene.

Græssede enge, der ikke eller sjældent omlægges, har en typisk og meget urterig vegetation, mange insekter o.s.v. Desuden søger mange dyr og fugle fra skoven føde på engen.

Et specielt træk ved Nørholm enge og ligeledes ved engene ind mod Sig er der mange tilsumpede åslynger, som er efterladt ved åens udretning. Sammen med de kærømråder, der er for sumpede til af græsses, frembringer disse våde partier en yderligere variation i miljøet med høje tuer og høje urteagtige vækster samt krat af pil og birk flere steder. På sydsiden af åen ind mod Sig findes et større ugræsset kærparti med bl.a. rørgræs og urter omkring en lille sø.

REKREATIV ANVENDELSE

Der er mange besøgende på Nørholm området året rundt. Målet for udflugterne er såvel skoven som heden. Mange nyder synet af den gamle hovedbygning fra grusvejen over åen. Nørholm mølle er ligeledes meget besøgt.

Skoven byder på gode muligheder for naturoplevelser på alle årstider. Der er rigeligt med stier og skovveje oven for skrænterne, medens den sumpede engskov er vanskeligere passabel.

Langs skrænterne står nogle af skovens største og ældste ege, og fra skrænterne er der udsigt over Varde ådalen med enge og den nordlige del af Nørholm hede.

Frå broen over åen ved Sig dambrug kan man gå ad en sti gennem et egekrat på ådalens sydlige skrænt næsten helt ud til Nørholm hede. Denne tur giver ligeledes et smukt udsyn over engene med kær og småsøer. Gennem fredning kunne der skabes mulighed for at gøre denne sti mere tilgængelig og få den gennemført de sidste få 100 meter ud til heden.

SAMLEDE FREDNINGSINTERESSER

En væsentlig del af fredningsinteressen går på at fastholde løvskoven omkring Nørholm gods som en varieret løvskov med høj omdriftsalder.

Dele af skoven oven for ådalens skrænter drives i dag som produktionsskov. De fredningsmæssige ønsker for, at disse dele af skoven må kunne tilfredsstilles med fortsat forstmæssig udnyttelse, men med løvskovsbinding, selektiv plukhugst og selvforryngelse, når nåletræet er afviklet, samt gennem forbud mod renafdrift og nåletræsbeplantning.

De gamle egehøjskovspartier skal sikres tilstrækkeligt lys ved fældning af bøg og andre træarter.

Skræntskoven og engskovsarealer neden for skrænten bør henligge som naturskov uden hugst, tilplantning, dræning eller anden pleje, bortset fra fjernelse af evt. nåletræsvækst.

PLANLÆGNINGSFORHOLD

Nørholm skov ligger i fredningsinteressezone I, særligt naturområde i henhold til regionplanen.

ADMINISTRATIVE FORHOLD

Dele af området er omfattet af naturfredningslovens § 43, hvilket betyder, at amtsrådets tilladelse kræves ved ethvert indgreb, som påvirker kær- eller hedeområdernes tilstand.

Størstedelen af området er desuden omfattet af skov - og åbygge-
liniebestemmelserne i naturfredningslovens §§ 47 og 47a.

Det af fredningsførelseslaget berørte område, der er beliggende i landzone i henhold til by- og landzoneloven er privatejet, fordelt på følgende 16 lodsejere, iflg. revideret lodsejerfortegnelse af juni 1987:

LODSEJERFORTEGNELSE

Side 1

Lb. nr. pl.1.	Lodsejer, adresse	Matr.- betegn. pl.1.	Total areal i m2	Areal under fredn. i ha	Areal omf. af § 43	Afd. nr. pl.2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Bemærkninger
1	Erik Sørensen Stramstrupvej 3, Sig 6800 Varde	Skam- strup, øse Helle kommune 1a	49.6600	4,2	4,2	13	4,2 eng		
2	Andreas Åge Andrea- sen Vesterbækvej 57, Sig 6800 Varde	5b	52.2822	3,2	2,2	14	3,2 eng	40	spang
3	Karl Christensen Skamstrupvej 4, Sig 6800 Varde	2a	52.1718	3,1	3,1	15	3,1 eng		
4	Poul Erik Lebech Storcksvej 6 2000 København F	5p 9f	6980 1.7160	0,7 1,7 2,4	0 0	16 16	0,7 Løvsk.pl. 1,7 Løvsk.pl. 2,4	250 100 350	
5	Kirsten Søndergård Bjerg Bæktoften 6 Sig 6800 Varde	4k	1.6585	1,7		17	1,7 Løvsk.pl	170	
	Lis S. Pedersen Poppelgangen 4 3400 Hillerød								

10.

Lb. nr. pl.1.	Lodsejer, adresse	Matr.- betegn. pl.1.	Total areal i m2	Areal under fredn. i ha	Areal omf. af § 43	Afd. nr. pl.2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Bemærkninger
		Sig by, Torstrup Varde kommune							
6	Ida Sofie Kristen- sen Thorstrupvej 77 Sig 6800 Varde	<u>7c</u>	2.0773	2,1		21	2,1 omdrift		
7	Alfred Gammelgaard Lykkebjergvej 9 Sig 6800 Varde	<u>3a</u>	3.7858	3,8		19	3,8 eng	470	spang
8	Udgår								
9	Sigurd Kristensen Thorstrupvej 41 Sig 6800 Varde	<u>1a</u>	16.1136	1,1		18	1,1 eng	90	
10	Niels Marinus Sørensen Thorstrupvej 25 Sig 6800 Varde	<u>2a</u>	23.4746	0,2		12	0,2 Løvsk.pl.	120	
11	Christian Marinus Nielsen Frisvadvej 65 6800 Varde	<u>10b</u>	14.4189	0,1		11	0,1 Løvsk.pl.	60	
12	Flemming Holst- Nielsen Hvilevej 3 2900 Hellerup	<u>11i</u> <u>12c</u> <u>13q</u> <u>21</u>	1.5125 7549 1.0437 2.0410	0,2 0,1 0,1 2,0 2,4		10 10 10 10	0,2 0,1 0,1 2,0 2,4 Løvsk.pl.	100 60 40 200	

LODSEJERFORTEGNELSE

Side 3

Lb. nr. pl.1.	Lodsejer, adresse	Matr.- betegn. pl.1.	Total areal i m2	Areal under fredn. i ha	Areal omf. af § 43	Afd. nr. pl.2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Bemærkninger
13	Karl Kristian Nielsen Stokkebrovej 1 Nørholm, Sig 6800 Varde	Sig by, Torstrup Varde kommune							
		1c	2.8862	2,9		8	2,9		
		15m	1.6793	1,7		8	Løvsk.pl.	130	
		20	2.6261	2,6		8	1,7 Løvsk.pl. 2,6 eng	70	
		Torstrup pgd. Torstrup Varde kommune							
		1r	3.5331	3,5		8	0,5 Natursk. 3,0 Løvsk.pl.	50	spang
		Nørholm hvgd. Torstrup Varde kommune							
		1a	7933379	123,3	1	1-2-3 6-7-9	26,0 Natursk. 46,3 Løvsk.pl. 51,0 eng	2000	spang

12.

LODSEJERFORTEGNELSE

Side 4

Lb. nr. pl.1.	Lodsejer, adresse	Matr.- betegn. pl.1.	Total areal i m2	Areal under fredn. i ha	Areal omf. af § 43	Afd. nr. pl.2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Bemærkninger
14	Hans Erik Nielsen Hulvigvej 20 Hodde 6862 Tistrup	Nørholm hvgd. Torstrup Varde kommune							
		<u>1d</u>	2.6040	2,6		2	2,5 Natursk. 0,1 Løvsk.pl.		
		<u>1e</u>	2.5850	2,6 <u>139,2</u>		3	2,5 eng 0,1 Løvsk.pl. <u>29,0</u> Natursk. 56,1 eng 54,1 Løvsk.pl.	2250	
		Hulvig by, Hodde Ølgod kommune							
		<u>5a</u>	16.6693	4,4		22	4,4 eng		

13.

LODSEJERFORTEGNELSE

Side 5

Lb. nr. pl.1.	Lodsejer, adresse	Matr.- betegn. pl.1.	Total areal i m2	Areal under fredn. i ha	Areal omf. af § 43	Afd. nr. pl.2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Bemærkninger
15	Erik Steffen Pedersen Nordenskovvej 12 Hodde 6862 Tistrup	Hodde by Hodde Ølgod kommune <u>7a</u>	55.9110	10,0		23	2,5 eng 7,5 hede		
16	Mogens Fuglede Jørgensen Skodborg Vester- gade 5 6600 Vejen	<u>71</u>	1.3900	1,4		24	1,4 hede		
	I alt omfattet af fredningsforslaget:			179,3	10,5		29,0 naturskov 60,9 løv- skov 78,4 eng 2,1 om- drift 8,9 hede	4000	

FREDNINGSBESTEMMELSER

Amtsrådets oprindelige, foreløbige fredningsforslag af august 1985 undergik på grundlag af fremkomne bemærkninger efter offentliggørelsen nogle ændringer i fredningsbestemmelserne, ligesom lodsejer nr. 8 udgik af forslaget, hvorfor amtsrådet i januar 1986 udsendte fredningsforslag af december 1985.

Efter forhandlinger med blandt andre ejeren af Nørholm, Skovtilsynet og Naturfredningsrådet om udformning af driftsbestemmelserne for skovarealer og foranlediget af udtalelser i fredningsnævnets nedenfor omtalte møde, den 2. juni 1986, har amtsrådet fremsat revideret forslag til fredningsbestemmelser af juni 1987 og har i forbindelse hermed udfærdiget nyt kortmateriale og ny arealberegning. Kortbilag nr. 2 viser bl.a. den bevoksningstilstand, som man ønsker at fremme med fredningsforslaget; endvidere er der foretaget udpegning af, hvor en afmærket sti ønskes placeret. Det oplyses i forslaget, at den samlede sti-længde er 4 km, og at det samlede areal, der foreslås fredet, er på 179 ha, heraf 29 ha med naturskovsbinding, 61 ha med løvskovsbinding, 78 ha eng, 9 ha hede og 2 ha omdriftsareal.

I bilag 3 er anført

- 1 forslag til fredningsbestemmelser af december 1985 med angivelse af de i forhold til forslaget af august 1985 skete ændringer
- 2 revideret forslag til fredningsbestemmelser af juni 1987
- 3 fremsatte forslag under fredningsnævnets sagsbehandling til ændring af enkelte bestemmelser og
- 4 fredningsbestemmelserne som fastsat af fredningsnævnet

II SAGENS BEHANDLING

Fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds besluttede i januar 1986 at indlede realitetsbehandling af sagen, jfr. naturfredningslovens § 34.

A Udtalelser og indsigelser fremsat såvel overfor Ribe amtsråd før sagsrejsning for fredningsnævnet som over for nævnet, efter at fredningssagen var indledt.

Naturfredningsrådet har under fredningssagens forberedelse den 5. november 1985 tilskrevet Ribe amtsråd, tekn.forv. således:

"Naturfredningsrådet har den 12. aug.d.å. besigtiget dele af Nørholm Skov og tilstødende engarealer.

Rådet skal på denne baggrund bekræfte, at det i forslag til fredning nævnte område indeholder en række artsrige naturtyper, hvortil der knytter sig betydelige botaniske, zoologiske, geologiske og kulturhistoriske interesser, som bør sikres gennem fredning. Naturfredningsrådet kan generelt tilslutte sig de foreslåede fredningsbestemmelser, men finder, at der bør foretages enkelte tilføjelser eller ændringer.

ad § 4. De meget omfattende fredningsbestemmelser for skovarealerne på og nedenfor vandløbenes erosionsskrænter skal sikre at de fremover kan henligge som naturskov, hvor træartssammensætningen bestemmes af naturgivne forhold. Man sikrer sig mulighed for at kunne fjerne plantede grupper af nåletrær, således at de ikke kommer til at deltage i det fremtidige succesionsforløb. Naturfredningsrådet mener at der også gives mulighed for at fjerne selvsået eller plantet løvtræ, som ikke er naturligt forekommende i Danmark, f.eks. ahorn, glansblade hæg, hestekastanie m.m. Dermed sikres der mulighed for at studere konkurrencen mellem danske træarter på forskellig type jordbund og andre varierende fugtighedsforhold. På denne baggrund bør der kun i begrænset omfang kunne foretages regulering omkring de særligt store og bredkronede egetrær, der er vokset op i en åben græsningsskov med gode lysforhold. De har således kulturhistorisk værdi, og bør som sådan bevares så længe muligt. Egem der er fremkommet efter græsningens ophør, må deltage i skovudviklingen på lige fod med de øvrige træarter.

ad § 5: Der bør i fredningsbestemmelserne tages stilling til gødskning og anvendelse af herbicider m.m. Naturfredningsrådet mener, at anvendelse af kemiske bekæmpelsesmidler ikke skal være tilladt og at der ikke må foretages en mere intensiv gødskning end hidtil."

I skrivelse af 13. januar 1989 har Naturfredningsrådet på anlednings af fredningsnævnet udtalt følgende:

" Nørholm skov udgør et relativt stort og sammenhængende naturområde med løvskov af høj økologisk, biologisk og landskabelig værdi. Ældre løvskov med højstammede træer er et sjældent syn i Vestjylland. Nørholm Skov har derfor også en stor rekreativ værdi.

Skoven ligger på grænsen mellem det svagt bølgede morænelandskab, der strækker sig i nordvestlig retning og består af sandede istidsaflejringer og de østfor liggende hedearealer, som bl.a. opbygger Nørholm Hede. De sandede smeltevandsdannelser har flere steder en tykkelse på ca. 40 cm og underlejres af moræneaflejringer. Området gennemskæres af brede ådale, hvis sider ofte er tydeligt markeret i landskabet som stejle erosionsskrænter. Topografien og geologien er derfor meget varieret og forøger arealernes naturvidenskabelige værdi.

Der er også knyttet skovhistoriske interesser til Nørholm Skov, idet mindre dele af det nuværende skovareal har været skovdækket i århundreder. I løbet af de sidste 100-150 år er skovarealet imidlertid forøget med anlæg af løvskov og nåleskov.

Intensionerne med det i juni 1987 fremlagte reviderede forslag til fredning er at sikre ovennævnte arealer med

deres betydelige naturværdier.

Naturfredningsrådet støtter ønsket om, at der pålægges de mest værdifulde løvskovsarealer - de såkaldte naturskovsarealer - en optimal beskyttelse, således at der er sikkerhed for at arealernes naturindhold bibeholdes og øges. Naturskovsarealerne er domineret af løvtræsarter, som er naturligt forekommende i Danmark. Disse arters vækstdynamik og indbyrdes konkurrenceforhold kan følges i fremtiden, forudsat at de små indslag af fremmede træarter (bl.a. ær og div. nåletræsarter) fjernes.

Øvrige løvskovsarealer har en nødvendig og tilstrækkelig beskyttelse ved de i fredningsforslaget nævnte begrænsninger i skovdriften.

Afgræsningen af engene er en væsentlig forudsætning for at det nuværende herregårdslandskab kan opretholdes. Det bør derfor overvejes at pålægge Ribe amtsråd en plejepligt for de nuværende græssede dele af engene ned mod Varde å og Linding å, mens der kun skal være plejeret for de græssede dalskrænter.

Naturfredningsrådet støtter forslaget om et stianlæg, dog under den forudsætning at færdsel sker under størst mulig hensyn til dyre- og planteliv. Det betyder bl.a. at stien ikke må benyttes til motionsløb på de strækninger, hvor den støder op til naturskovsarealerne.

Den rådgivende komité, som ønskes oprettet, bør sammensættes og arbejde efter de samme retningslinier som omtalt i Overfredningsnævnets nylig afsagte kendelse for dele af Jægerspris Nordskov.

Naturfredningsrådet kan støtte den af Ribe amtsråd foreslåede arealgrænsning."

Fredningsstyrelsen har i skrivelse af 1. november 1985 til Ribe amtsråd, teknisk forvaltning udtalt følgende om det fremlagte forslag om fredning af Nørholm Skov:

"Fredningsstyrelsen er enig i, at Nørholm Skov er fredningsværdig. Man kan tiltræde intentionerne i forslagets § 4, idet man dog finder det væsentligt, at der ved en eventuel pleje ikke sker borthugst af f.eks. småbladet lind eller andre oprindelige træarter, der forekommer med ganske små bestande (jfr. forslagets § 4, stk. 2.). Det skal herunder bemærkes, at der synes at være en stærk indvandring af ahorn. Det betyder, at der kontinuerligt må ske borthugst af ahorn i områder, der er omfattet af § 4, stk. 1, og at ahorn ikke opfylder løvskovspligten, og at ahorn må indføjes i § 5, stk. 3, på lige fod med nåletrær.

Skov- og Naturstyrelsen har i skrivelse af 18. maj 1989 til fredningsnævnet foreslået følgende ændringer i det reviderede fredningsforslag af juni 1987:

"Ad § 4, stk. 2, 2. og 3. punktum.

Styrelsen finder, at disse bør ændres til:

"Løvtræarealerne skal så vidt muligt forynges ved selvfor-
yngelse, hvorved sikres en vedvarende skovdækning."

Ad § 4, stk. 2, 2. afsnit:

Ordet "efterplante" bør erstattes af "gentilplante".

Det henstilles, hvorvidt nævnet vil udpege enkelte spredte træer, som bør bevares indtil forfald. I så fald bør dette ske ved afnærkning.

Ad § 4, stk. 3:

Vedrørende afsnittet om fjernelse af egnsfremmede træer bemærkes det, at det er en næsten umulig opgave, men da der står amtsrådet kan, men ikke skal, kan bestemmelsen blive

stående.

Ad § 4, stk. 4:

"Kørselsveje" bør ændres til "bilfaste veje"

Ad § 4, stk. 5:

Bestemmelsen vil udløse en forholdsvis høj erstatning og bør udgå, da den skovtype, man i øvrigt ønsker at fremme, fremgår af de andre bestemmelser.

Ad § 8:

Ordet "jagt" bør erstattes af "selskabsjagt" og ordet "advares" af "orienteres". Opretholdes nemlig bestemmelsen, skal der betales erstatning for skiltning ved riffeljagt. Efter gældende bestemmelser kan private skove kun lukkes ved selskabsjagt, hvilket må være tilstrækkeligt i denne sag.

I øvrigt kan styrelsen anbefale fredningsbestemmelserne."

Med skrivelsen (18/5-1989) fulgte et "Notat om skovdyrkningssystemer"

Ribe amts lokalafdeling af Dansk Ornitologisk Forening har i skrivelse af 2. november 1985 kommenteret fredningsforslaget, hvis afgrænsning man såvel for eng- som for skovarealers vedkommende finder bør udvides med nærmere angivne områder. Kørselsveje anlagt inden for senere år bør nedlægges, broer må ikke anlægges, og lukning af skoven i anledning af jagt undlades. I øvrigt finder foreningen det glædeligt, at denne yderst vigtige naturlokalitet ved fredningsforslaget kan bevares og endda få endnu større værdi end nu, og meget positivt, at de biologiske fredningsværdier i så høj grad er tilgodeset i forslaget.

Landbrugsministeriets Vildtforvaltning har i skrivelse af 30. april 1986 udtrykt sin støtte til fredningsforslaget.

Under det førnævnte, af Ribe amtsråd afholdte offentlige møde på Sig hotel den 3. oktober 1985 fremsatte såvel godsejer Karl Nielsen som på dennes vegne skovrider Jørgen Nielsen bemærkninger til fred-

ningsforslaget som refereret i sammes skriftlige indlæg, fremsendt til Ribe amtsråd, den 1. november 1985 af advokat Jens Graven Nielser

Jørgen Nielsen udtalte iflg. referatet:

" I indledningen til forslaget er nu udgået et afsnit om sagens forhistorie, som fandtes i det tidligere bilag 2, og som det til forståelse af det efterfølgende vil være nødvendigt at gengive her. Der står:

" I 1979 blev Nørholm Gods averteret til salg. I den forbindelse anbefalede Nationalmuseet og Naturfredningsrådet en offentlig overtagelse af ejendommen. I en henvendelse til Ribe amtsråd anbefaler Fredningsstyrelsen, at Amtsrådet køber ejendommen, eventuelt sammen med de berørte primærkommuner. Ribe amtsråd afslår imidlertid dette forslag under henvisning til, at ejerens prisforlangende på 12.mill..kr..er sat 2 - 3 mill. kr. for højt, samt til, at det bedste ville være, om en landmand i stedet kunne erhverve godset".

Som bekendt blev det et landmandspar, Martha og Karl Kr. Nielsen der overtog Nørholm, og ingen kan med rimelighed bebrejde dem, at de på dygtig vis har søgt at udnytte de økonomiske muligheder ved en rationel drift af godset.

Hvad specielt skovene angår påstås det i indledningen, at driften af disse siden 1980 er lagt betydeligt om " til skade for naturværdierne", i en tidligere udgave er endda benyttet udtrykket " en trussel mod naturværdierne".

Overfor dette postulat må det slås fast, at Karl Kr. Nielsen på behørig vis gennem Det Danske Hedeselskab, approberet af statens tilsynsførende med de private skove, har indhentet en hugstattest for perioden 1.1. 1980 - 31.12. 1984, lydende på ialt 400 m³ årligt, og at hugsten er foretaget efter anvisning og udvisning af Varde Plantagedistrikt, der tillige har forestået tilsyn med skovarealerne i perioden."

Til de enkelte fredningsbestemmelser havde Jørgen Nielsen følgende kommentarer:

- " Ad § 1 Formuleringen af formålet med fredningen er meget upræcis og giver ikke nogen rimelig begrundelse for en plan, der såfremt den gennemføres strikte efter det fremsatte forslag, må påregnes at blive særdeles kostbar for staten og amtskommunen,
 - Ad § 3 Råstofindvinding til godsets eget brug bør undtages fra et eventuelt forbud.
 - Ad § 4 Skovarealerne på og nedenfor vandløbenes erosionsskrænter. Der findes ikke i skoven en klar afgrænsning af disse arealer. For at forebygge fremtidige uoverensstemmelser må det derfor forlanges, at der i terrænet afmærkes en linie, der tydeligt markerer grænsen.
- I forslaget anføres, at disse arealer fremover skal henligge som "naturskov". En rigtigere formulering vil være "uplejet skov". Ingen af Nørholms skove kan nemlig betegnes som naturskov. 1800-tallets egekrat, hvoraf de få gamle ege er rester, var et resultat af århundredets rovhugst og kreaturgræsning. Tidligere ejere har ved ihærdig og med store bekostninger frembragt bevoksning af bøg, eg

og nåletræ ved beplantning af udpinte græsningsarealer og lyngklædte pletter.

Såfremt hovedhensigten med fredningsforslaget er at sikre egnens befolkning adgang til naturoplevelser, må der sættes spørgsmålstegn ved, om det er den rigtige fremgangsmåde at lade disse arealer henligge som uplejet skov, der hurtigt vil få karakter af en ruin af en skov. Opretholdes forslaget, kræves formentlig en dispensation fra skovlovens bestemmelser, og ejeren må holdes skadesløs for indtægtstab ved den forbudte hugst.

stk. 2. Den øvrige del af skovarealerne.

Herom siges i forslaget, at disse fortsat kan drives forstligt, men med løvtræspligt og efter selvforryngelsesprincippet med selektiv plukhugst.

Dette er en yderst upræcis formulering, som det desuden vil volde så store vanskeligheder at efterleve, at ejeren må frasi sig ethvert ansvar herfor af følgende grunde:

a. To større ca. 100-årige bøgeplantager har ved hensigtsmæssig tyndingshugst udviklet sig til efter de lokale jordbundsforhold velformede bevoksninger af højskov. Men arealerne er hedesletter, og mulighederne for her at frembringe en vellykket selvforryngelse er små, og ingen kan garantere for et godt resultat.

b, På det af fredningsplanen omfattede areal findes flere mindre, plantede bevoksninger af eg og af varierende alder. Forsøges disse til sin tid forrynget ved selvsåning, vil der i bedste fald fremkomme en ny forvildet skov af ær, elm, røn, birk m.v., men uden indblanding af de attræede træer, eg og bøg.

c. På fredningsarealet findes en række mindre bevoksninger og grupper af forskellige nåletræer: japansk lark, rødgran, sitkagran og abirs grandis. Forslaget indeholder intet konkret om behandlingen af disse bevoksninger, udover af de fortsat må drives forstligt, hvilket må tolkes således, at de må plejes med tyndingshugster indtil endelig afdrift ved modenhedsalderen. Dette må præciseres i et eventuelt fredningsforslag.

På disse arealer kan der naturligvis ikke frembringes "løvskov efter selvforryngelsesprincippet med selektiv plukhugst". Ønskes fremtidig løvskov her kan det kun ske ved kostbar plantning, som må foretages på amtsrådets regning, ligesom ejeren må holdes skadesløs for indtægts-
tabet ved den mindre lønsomme løvtrædyrkning.

stk.4. Kørselsveje.

Det er uklart, hvad der forstås ved "kørselsveje", og en nærmere definition er nødvendig.

Ad § 5 Drift og pleje af engarealer.

Ad § 6, stk.5. Stianlæg

Ejeren må have et rimeligt krav på at få sikret privatlivets fred. For at dette kan opnåes, må det forlanges, at amtet, inden fredningen eventuelt iværksættes, udarbejder en konkret stiplan.

Ad § 8 Jagt

Det forventede stærkt forøgede publikumsbesøg efter en gennemførelse af den ønskede fredning, forringer værdien af jagten, der er udlejet, og udløser et erstatningskrav. Det må afklares, om ejeren kan lukke skovenes på jagtdagene, og i benægtende fald, hvem ansvaret i så fald påhviler."

Godsejer Karl Kr. Nielsen udtalte iflg. referat:

"Fredningsforslaget er efter vor mening et forsøg på at erhverve sig en ejers rettigheder billigere end ved det foreslåede køb i 1979.

Det i beskrivelsen nævnte forsøger at nedgøre skov og eng gennem uholdbare postulater med det formål at mindske erstatningssummen.

De foreslåede fredningsgrænser er urimeligt tæt på især Hovedbygningen, ca. 30 meter, samt Vandmøllem, som er "meget besøgt".

I forslaget til indstilling nævner R. M. B., at man har "medtaget en ca. 50 m bred engstrimmel af matr.nr. 5 a nord for Varde å for at sikre en mulighed for rydning af nogle få små uheldigt placerede bevoksninger".

Dette indebærer dersom forslaget gennemføres, at man under påskud af pleje eller som "uheldigt placeres bevoksning" ville have mulighed for at fælde træer, så man året rundt kan "nyde synet af den gamle hovedbygning fra grusvejen over åen".

Vi har de sidste 6 år haft skønsmæssigt mere end 50.000 besøgende i og omkring hovedbygningen, senest passerede på "De store gårders dag" den 9. juni mere end 6000 personer gennem vore private stuer.

Den foreslåede fredning af vore engarealer vil være meget alvorligt anslag mod vor nuværende drift - og desuden umuliggøre overgang til tidligere rentabel drift af Nørholm enge.

I indeværende sommer har 219 sortbrogede kvier fundet føden i disse enge. Nogen anden græsningsmulighed foreligger ikke - at tænke sig at kvier af SDM race kan trives i den

ønskede engtype med tuer og "urterig vegetation, mange insekter o.s.v.", tror planlæggere vel heller ikke selv på, da de nævner muligheden for, at Ribe amtsråd har ret til at foretage græsning, dersom ejeren opgiver.

Da det foreslåede også giver ret til stianlæg og færdsel må nævnes, at vi allerede har dårlige erfaringer med publikums færdsel blandt kreaturer og lukning af låger og led.

Da man efter læsning af beskrivelsen af engarealerne nemt kan have fået den fejlagtige opfattelse, at det meste af engarealet er sur, sumpet og værdiløs eng uden omlæg, kan jeg oplyse, at der i Nørholmsmarkplaner for årene 1976 og 1977 er medtaget engen, hvor der i begge år har været byg og havre i 68 tdl. Denne omdrift ophørte naturligt, da vi med vort nuværende kvæghold har stort behov for græsningsarealer.

Næsten hele arealet har senere endnu engang været omlagt, hvilket er sket meget om sommeren.

En væsentlig grund til det store kvæghold, ca. 850 dyr - ubeskedent et af landets allerstørste - er netop muligheden for gode græsenge.

Vi forstår ikke disse fredningsinteressers begrundelse for skoven, og hvad angår engen er ingen undskyldning nævnt i redegørelsens punkt 2. stk. 6.

Vi synes, at Ribe amtsråd har forpasset muligheden for at erhverve disse ønskede rettigheder på anstændig vis, ved at afslå at købe i 1979".

I skrivelse af 19. juli 1988 har Landbrugets rådgivningscenter, landskontoret for landboret, Århus, på vegne af godsejer Karl Kr. Nielsen i varetagelse af dennes landbrugsmæssige interesser fremsat følgende bemærkninger til det

reviderede forslag til fredning af Nørholm Skov og tilstødende eng-arealer.

Det hedder i skrivelsen, at fredningsbestemmelserne giver anledning til følgende bemærkninger:

"Ad formål og afgrænsning

Principalt nedlægges påstand om, at fredningen afvises i sin helhed. Begrundelsen herfor er bl.a. at arealerne i forvejen tilstrækkeligt omfang er beskyttet af generelle regler, som findes i råstof- og naturfredningsloven, by- og landzoner m.fl.

Såfremt ejeren af godset skal have mulighed for en rimelig fornuftig udnyttelse af realerne, tales ikke indgreb udover de generelle.

Subsidiært accepteres den afgrænsning som fremgår af det reviderede forslag.

Ad terrænændringer

Ingen bemærkninger.

- - - - -

Ad drift og pleje af engarealer

§ 5 stk, 1

2. punktum påstås ændret således, at afgræsning af arealerne kun kan finde sted efter aftale og i et snævert samarbejde med ejeren af Nørholm Gods, hvis den pågældende ejer ikke selv ønsker at lade arealerne afgræsse.

Det er rimeligt, at ejeren er med i beslutningen om pleje af arealerne, herunder opsætning af hegn, indsættelse og pasning af dyr m.v. Ved samarbejde ser man mange gange, at man finder frem til løsninger, der kan være til glæde og gavn for begge parter og tilgodese begges interesse.

Ad bebyggelse m.v. og andre anlæg.

I § 6, stk. 1, 3. punktum:

bør bestemmelsen om forhold mod opretholdelse af hjorte-farme o. lign. udgå. I forbindelse med afgræsning af arealerne bør alle muligheder være åbne. En negativ liste med forbud mod at holde visse husdyr, kan ikke accepteres. Som konsekvens af ovennævnte skal § 6, stk. 4 udvides til også at omfatte hegn til hjorte o. lign.

Ad færdsel, jagt, tilsyn, dispensation m.v.

Ingen bemærkninger."

Dansk Skovforening ved konsulent Leif Jørgen Madsen, der har bistået Karl Kr. Nielsen med opgørelse og fremsættelse af erstatningskrav for fredning af skovarealerne, har i den med skrivelse af 11. aug. 1988 angående størrelsen af dette krav fremsendt^{og} besigtigelsesrapport^{og} erstatningsberegning anført følgende om forudsætningerne herfor:

"Erstatningsberegningens forudsætninger.

Erstatningsberegningen omhandler tab i forbindelse med fredningen af de på fredningskortet (kort udarbejdet af Ribe amts Tekniske Forvaltning maj 1987) udpegede arealer med henholdsvis løvskovspligt og "naturskov".

Specielt skal jeg pege på, at beregningen ikke omfatter tab i forbindelse med

1. Fredningen af engarealer

2. Forbudet mod råstofindvinding, idet det bemærkes, at der tidligere er sket indvinding.

Endvidere skal jeg bemærke, at amtsrådet ikke har efterkommet godsets og Dansk Skovforenings ønske (i henhold til brev af 20. maj 1987) om en definition af udtrykket "kørselsveje" i § 4, stk. 4. Man må derfor gå ud fra, at spor, som ved § 11-forbudets indtræden kunne befærdes med traktor, må såvel vedligeholdes som

forbedres til egentlige bilfaste veje,
 Endelig bestemmes det i § 4, stk. 5, at der skal udarbejdes periodeplan for 10 + 10 år "af sædvanlig forstlig type". Periodeplanen skal godkendes af den i henhold til § 9 nedsatte komité. Hvis fredningsbestemmelserne tilføjes såvel en nøje specifikation af planens indhold og omfang som en modificering af § 9, stk. 3, således at ejeren højst kan pålægges at lade udarbejde f.eks. en plan pr. 10-års periode for egen regning, kan udgiften hertil kalkuleres og kapitaliseres. I modsat fald må det i fredningsbestemmelsen præciseres, at f.eks. Ribe Amtsråd afholder udgiften til planudarbejdelsen.

I fredningsforslagets bestemmelser vedr. drift af arealerne med løvskovspligt fastsættes det, at løvskoven skal selvforrynges, og der må efterbedres med danske løvtræarter. Ribe Amtsråd kan lade fjerne selvsåede nåletræarter. Som forstlig sagkyndig skal jeg påpege, at bestemmelsen er åbenlyst urimelig og bør modificeres, f.eks. således at alene plantede nåletræarter samt plantede ikke-danske løvtræarter må fjernes på amtsrådets foranledning.

Såvel ær (ahorn) som ædelgran sår sig villigt flere steder. For Dansk Skovforening at se er det imod det egentlige formål med fredningen af de pågældende områder at forbyde forryngelsen af disse træarter, der på den ene side forøger variationen og dermed arealernes rekreative og landskabelige værdi, og på den anden side optræder temmelig "naturligt" og sandsynligvis - for ærens vedkommende - slet ikke kan udryddes. Tillige er det driftsmæssigt vanskeligt at leve med en bestemmelse, der på den ene side kun tillader forryngelse med løvtræarter, som måske nok er "danske" i den forstand, at de forekommer indenfor landets grænser, men som i hvert fald ikke kan forrynge sig i tilstrækkeligt omfang på Nørholm, og på den anden side bestemmer, at drifts-

mæssigt ønskede (men fredningsmæssigt uønskede) træarter skal fjernes; Jeg skal i den forbindelse gøre opmærksom på, at den nuværende løvskov er frembragt ved plantning og under omfattende plejeforanstaltninger."

Poul E. Lebech som ejer af matr.nr. 5 p og 9 f Skamstrup, Øse, lodsejer nr. 4, har i skrivelse af 30. september 1985 til Ribe amtsråd oplyst

"----- at jeg finder forslaget værdifuldt, og i princippet kan tilslutte mig det.

Jeg skal dog tillade mig at fremsætte følgende kommentarer:

- 1 Jeg skal foreslå, at fredningsgrænsen mod øst for matr.nr. 9 f fortsættes i fredningsgrænsen for matr.nr. 5 p, således at det "indhak" mod øst på 20 x 50 m ikke medinddrages. Årsagen er den, at vi her har vores hus og et egentlig haveanlæg.

Et alternativt forslag er, at fredningsgrænsen fortsættes fra det samme punkt på 9 f og ned til grænsen, der fortsætter fra 5 p mod nord, idet hele området øst for denne linie på matr.nr. 5 p var granstubbe, da vi overtog grunden i 1964. Den tidligere ejer havde netop fældet en gammel granplantage.

Vi har selv plantet og ladet området vokse til med dyrevenlige planter, sådan at der er et vildtvenligt område. Der har i mands minde ikke været løvtræer i dette område, og det falder derfor ikke ind under fredningsformålet.

Under afsnit 2.5.

omtales en sti, som fra Vesterbækvej gennem matr.nr. 4 k fortsætter gennem det område, som jeg ejer, for at ende ved åen.

Stien er ganske smal, ikke anlagt, men tiltrampet, nærmest en dyreveksel. Den er vanskelig at passere, og kan ikke udvides uden at nogle af de bevaringsværdige egetræer skal fældes.

For at skåne bevoksningen (egekrattet), har vi aldrig forsøgt at udbedre stien bortset fra afklipning af enkelte grene.

Motiveringen for at denne sti skulle åbnes, er at "den giver et smukt udsyn over engene med kær og småsøer". Men fra den eksisterende sti, er der ingen mulighed for noget udsyn overhovedet.

Egekrattet er på mit område nogle steder kun 25 - 50 m bredt og stien løber lige nedenfor huset, så det vil faktisk svare til at åbne en sti igennem en privat have. Det har for os været det mest attraktive ved området, at vi kunne bevare et stykke natur, uden indgreb, til fordel for dyr og fugle. Det er meget tvivlsomt, om dette lille område vil kunne tåle mere trafik (jvf. rapport fra Vildtbiologisk station Kalø 1985).

Endelig forstår jeg ikke, hvor stien skulle føre hen på Nørholm hede, da der ikke findes nogen eksisterende vej eller sti, i tilslutning til dette område af heden.

Som en alternativ og bedre løsning kunne jeg foreslå, stien langs åen, som idag benyttes meget af lystfiskere og naturvandre, og som også begynder ved Vesterbækvej og slutter samme sted som stien igennem krattet. Fra denne sti vil der være udsyn over ådalen og engene, og mindre risiko for ødelæggelser, da der er et dambrug på den anden åbred.

Det alternative forslag med sti langs åen, må være lige så attraktivt for naturelskere. Jeg håber at disse forslag, ændring af fredningsgrænsen mod øst, og at "stien" gennem krattet ikke åbnes for yderligere færdsel, kan indarbejdes i det endelige fredningsforslag.

Jeg skal iøvrigt tage forbehold for erstatningskravets størrelse til jeg ser det endelige forslag om fredningen."

Efter at have modtaget det reviderede fredningsforslag af juni 1987 har Poul E. Lebech, den 5. december 1988 tilskrevet fredningsnævnet således:

"----- I fortsættelse af min tidligere skrivelse skal jeg atter pointere, at jeg principielt er enig i fredningsbestræbelserne, men finder den konservative amtsrådsgruppes mindretalsudtalelse mest realistisk. Arealet, der omfattes af den sydlige del af fredningen, skæmmes allerede af minkfarm, fiskedamme og elektricitets forsyningens fabrikslignende bygninger.

Jeg har iøvrigt nogle praktiske kommentarer og spørgsmål:

1. Jeg gør opmærksom på, at jeg også ejer den vestlige del af marken nord for matrikel 5 p indtil markvejen.
2. Matrikel nr. 5 p og 9 f, ialt 2,4 ha er pålagt løvskovspligt. Det er første gang jeg har set området

omtalt som "skov". I skødet og i andre beskrivelser et det anført som "egekrat".

I de 25 år vi har ejet området, har vi forsøgt at bevare det som "naturområde", og der er kun plantet enkelte ting iøvrigt løvtræer, som efter fagfolks råd skulle være det mest vildtvenlige.

Tanken var, at det skulle henligge som "natur", så vi kunne få så mange naturoplevelser som muligt.

3.

Kommentarer vedr. den planlagte sti:

Jeg finder, at stiføringen i den fremsendte plan er bedre end i den tidligere plan, men vil gerne have bekræftet, at stien jvf. kortet lægges langs skellet i mit område ind mod matrikel nr. 2 a. Jeg vil også gerne have en kommentar til, om det er korrekt, at der kan åbnes for offentlig adgang til et privatejet, uopdyrket areal eller en skov på under 5 ha ?

Hvis der skal anlægges en sti, vil det så betyde, at amtet eksproprierer arealet til stien ? Hvilket, afhængig af bredden, må skønnes til 350 - 750 m² for mit vedkommende.

Gælder § 3 i fredningsplanen også for anlæggelse af stier
Jeg vil fortsat mene, at man med fordel kunne føre stien langs med åen, hvor der i forvejen findes en sti, der benyttes af lystfiskere. Det er teknisk lettere, ødelægger ikke rugepladser og dyreveklser, som findes i skovkanten, og fremmer derfor nogle af formålene med fredningen. Det vil desuden give den i planen ønskede udsigt til det fredede område, og stien kan anlægges indenfor de 2 m, der formentlig bliver fredet langs vandløb.

Erstatningskrav:

Jeg finder, at især anlæggelsen af stien, og derved at give offentligheden adgang til et ret beskedent privat areal, helt ændrer forudsætningerne for, at vi i sin tid anskaffede grunden i stedet for en strandgrund. At kunne tilbringe fritiden i et uforstyrret smukt naturområde, hvor man i ro og ret isoleret kunne glæde sig over fugle og dyr og samværet med lokalbefolkningen. Jeg har forespurgt hos en lokal ejendomsmægler, hvad han ville skønne handelsværdien til, hvis planen gennemføres. Han anslog det i efteråret 1987 til ca. 400.000 kr.

----- "

Kirsten Søndergaard Bjerg og Lis Søndergaard Pedersen som ejere af matr.nr. 4 k Skamstrup, Øse har den 2. november 1985 tilskrevet Ribe amtsråd således:

"----- I indledningen til det foreløbige fredningsforslag udarbejdet af Ribe amtskommune, begrundes fredningen i, at driften af Nørholms skove er lagt betydeligt om, hvorved den særprægede egeskov omkring Varde å bliver truet.

Vi mener derfor, at det omtalte fredningsforslag er for vidtgående, idet de sydlige områder, hvori matr.nr. 4 k befinder sig, ikke på samme måde er truet af kommerciel udnyttelse.

Matr.nr. 4 k har været i vor families eje siden 1918, hvor vor bedstefar, bygmester Andreas Pedersen, Sig, fik arealet overdraget som betaling for et stykke arbejde. Arealet har derfor igennem næsten 70 år haft stor betydning som et sted, hvor man kunne opleve et stykke ufor-

styrret natur, men også som et udflugtsmål og et samlingssted for både gamle og unge familiemedlemmer, hvilket har givet et stærkt tilknytningsforhold til den vestjyske egn.

Desuden har området også visse matrielle værdier for os, idet der selvfølgelig er foretaget selektiv plukhugst af nåletræer til tømmer, brændesamling til selvforsyning og ikke mindst afhentning af juletræ hver den 23.12 !!!!

Det skal samtidig nævnes, at denne hugst af nåletræer er foretaget yderst bevidst, idet det har været formålet fra vor side at give gode vækstbetingelser for de eksisterende egetræer. Med hensyn til den fremtidige genbeplantning af området er det hensigten, at der fortrinsvis plantes løvtræer, hvorfor andelen af løvtræer yderligere vil stige. Fredningsforslaget vil ifølge § 4 begrænse eller helt fjerne disse såvel matrielle som immatrielle værdier samtidig med, at vi kan forudse, at lige præcis dette areal på grund af dets yderste placering til offentlig vej vil blive det mest belastede ved anlæggelse af stier og etablering af skovtursfaciliteter med toiletter, skraldespande med mere.

Som nævnt i indledningen til denne skrivelse, har vi stor forståelse for fredningsbestræbelserne i almindelighed, men med de bemærkninger, som vi har fremført, finder vi vores muligheder for fortsat at anvende området som hidtil begrænset så væsentligt, at vi med tiden, og især for kommende generationer, mister det nære tilhørsforhold til egnen.

Med udgangspunkt i det ~~forløbne~~^{foreløbige} fredningsforslags afsnit 2.5. "Rekreativ anvendelse" - sidste afsnit: "Fra broen over åen ved Sig Dambrug, kan man gå ad en sti".

Denne sti er særdeles velkendt og ofte meget benyttet af os, og vi har intet at indvende overfor større anvendelse af denne sti, hvilket for så vidt altid har kunnet lade sig gøre uden fredning.

Hvis fredningen på trods af vore indsigelser alligevel bliver gennemført for matr.nr. 4 k, stiller vi hermed følgende ændringsforslag til omfanget af fredningen:

" Den del af arealet af matr.nr. 4 k, Skamstrup by, Øse, Helle kommune, mellem Varde Å og til erosionsskrænternes slutning, indeholdende den i afsnit 2.5. omtalte sti, fredes".

Dette ændringsforslag vil bevirke, at den rekreative anvendelse af stien som nævnt i afsnit 2.5. forbliver af samme værdi, som skitseret i oplægget, og at vore behov stadigvæk vil kunne opfyldes."

Flemming Holst- Nielsen som ejer af matr.nr. 11 i, 12 c, 13 g og 21, Sig, Torstrup har i skrivelse af 2. november 1985 til Ribe amtsråd gjort opmærksom på:

"----- at der for min ejendom (lodsejerfortegnelse nr. 12) gør sig gældende, at beboelsen er beliggende centralt i arealet, få meter fra den foregående fredningslinie.

Dette får betydning med hensyn til forslagets § 4, § 5, og § 7.

ad § 4: Skovskrænten udgør en del af den naturgrund, som omgiver huset, og som i dag plejes med nødvendig udtynding og efterplantning. Driften er hidtil sket med respekt for den bestående vegetation af gamle egetræer. Klausulerne i § 4, stk. 1, vil, hvis de gennemføres, omdanne arealet,

der hidtil har været almindelig beundret for sine landskabelige værdier, til et ufremkommeligt vildnis. Gennemføres forslaget § 4, stk. 1, i sin nuværende form vil jeg betragte det som en reel konfiskation af det fredede område, der udgør ca. halvdelen af ejendommens tilliggende på godt 5 ha.

Jeg skal i den forbindelse gøre opmærksom på, at ejendommen i sin tid blev købt til en pris, der lå langt over den offentlige vurdering, på grund af de tilhørende "herlighedsværdier". Den aktuelle handelsværdi skønnes i dag at ligge et sted mellem 700.000 - 800.000 kr. Som alternativ kunne jeg forslå, at man i et revideret forslag behandler skovarealerne ens - altså som i forslaget § 2, evt. med særlige klausuler vedr. den bestående ege-vegetation.

§ 4, stk. 3, burde kunne udelades, idet enkeltstående nåletræer ikke udskygger egen. De pynter i det ellers noget nøgne terrain om vinteren og giver læ, føde og nattesæde for mange fugle.

Ad § 5 og 7:

Disse paragraffer vil på min ejendom formentlig få den modsatte virkning af den tilsigtede. I dag kan publikum stort set få lov til at færdes frit på terrainet. Der er ingen skilte ! Gennemføres § 7, bliver vi på grund af den forventede, øgede trafik nødt til at regulere adgangen ved hjælp af skiltning for i nogen grad at bevare privatlivets fred.

Et mindre rigoristisk fredningsforslag, som vil sikre naturen, som der er i dag i området, vil næppe støde på stor modstand blandt lodsejerne og vil formentlig kunne gennemføres med mindre omkostninger for samfundet."

Advokat Bjarne Schøtt har på vegne samme lodsejer i skrivelse af 7. januar 1989 til fredningsnævnet fremsat nedennævnte bemærkninger:

"Ejendommen der er noteret som landbrugsejendom, har et samlet areal på 5 ha 7328 m². - Heraf er ca. 2 ha 3000 m² lavt engareal og træbevoksede skrænter, medens resten er agerjord i videre forstand. Ca. 2 ha er under dyrkning, 0,7 ha tilplantet med nåle- og løvskov. 0,3 ha er anvendt til benyggelse, have, gårdsplads. - De træbevoksede skrænter udgør en i såvel kvantitativ som kvalitativ henseende (herlighedsværdierne) væsentlig del af ejendommen.

Ejendommens bygninger er beliggende på matr.nr. 12 c - få meter fra åskrænten. - Adgangsvejen er privat vej, forløbende fra bygningerne på matr.nr. 12 c langs med Nørholm Skov frem til jernbanelinien ved ejendommens vestskei. - Af den een-længede bygning, hvis areal er 162 m², udgør stuehuset 103 m².

Lodsejerens bekymring i anledning af den mulige fredning går ikke så meget på indgrebets betydning for landbrugsproduktionen, idet afgræsningen af engarealet forventelig både kan og skal fortsætte uforandret.

Helt afgørende er derimod:

- a/ selve fredningsgrænsens præcise, markerede beliggenhed i forhold til såvel matr.nr. 12 c værende bygninger som de på 11 i, 12 c, 13 g værende skrænter.
- b/ den omtalte sti's beliggenhed i de samme relationer.

Det fremgår af fredningsforslagsdokumentet side 2:

at af 11 i med areal 15125 m² skal 2000 m² fredes samt at der heraf ikke er fremtidigt stiareal.

at af 12 c med areal 7549 m² skal 1000 m² fredes, og
at der heraf skal være sti i en længde af 100 m².

(Stiens bredde og dermed stiarealet i m² er vistnok
ikke angivet).

at af 13 g med areal 10437 m², skal 1000 m² fredes,
samt at der heraf skal være sti i en længde af 60 me-
ter. - Stiareal ej heller anført-.

at af matr.nr. 21 med areal 20410 m² skal 2000 m² fredes,
og her skulle være sti i en længde af 40 meter.

-

Det er nævnt, at det landbrugsmæssige ikke spiller den
store rolle i relation til den påtænkte fredning.

Ejendommen er en sjælden og meget skøn perle i den vest-
jydske natur, betinget af beliggenheden tæt ved skræn-
terne til Varde å's engarealer.

Der er som nævnet ikke offentlig vej til ejendommen og
ej heller offentlig sti til ejendommen og/eller dene
skovbeplantning, og iøvrigt er skovarealet på ejendommen
under 5 ha, således at der i det hele ikke hidtil har
været åbent for almenheden, hverken med ophold eller fær-
del. - Ejeren har anvendt betydelige midler på istand-
sættelse og forbedringer af bygningerne og disses nær-
arealer samt plejet ejendommens bevoksninger omhyggeligt.
Han har aldrig modsat sig naturelskernes færden i området,
som vel har været præget alment af ejendommens status i
relation til naturfredningslovens regler, jfr. foran, og
af respekt for privatlivets fred.

-

Det burde have været muligt - og er da fortsat muligt -
at der for denne ejendoms vedkommende udfærdiges en detail-

skitse, der præcist viser bygningernes, fredningsgrænsens, åskrænternes og stiens beliggenhed og forløb i forhold til hinanden. Lodsejeren kan hverken argumentere eller formulere erstatningskrav førend præcist grundlag foreligger.

Det påregnes, at stien ikke skal forløbe på åskrænterne. Skal den forløbe på plateauet over disse, vil den ud for bygningerne på matr.nr. 12 c komme så tæt på disse, at urimeligheden vil være åbenbar. - Det vil endvidere nedfælde sig i en forringelse af ejendommens handelsværdi og derfor medføre et betydeligt erstatningskrav. For denne ejendoms vedkommende må fredningsønsket vel først og fremmest være rettet mod bevarelse af de skønne åskrænter og almenhedens mulighed for at nyde disse. En offentlig sti langs åskrænterne bringer disse i fare, dersom stien går oven for skrænten. - En offentlig sti i engarealet tilgodeser ønsket om, at almenheden kan betragte de bevoksede skrænter. - Det kan nødvendiggøre spange, hvor stien nødvendigvis skal forløbe øst for åløbet af hensyn til afgrænsningsmulighed eller åens slyng helt ind under skrænten. - Øst for åen er der tilsyneladende et § 43-område, hvor afgræsningskravet/-ønsket ikke gælder.

En natursti i engarealet vil formentlig være en billigere løsning, da der næppe kan bygges særligt erstatningskrav herpå.

Lodsejeren vil protestere mod et stiforløb oven for skrænterne, specielt en sti langs skrænterne forbi ejendommens bygninger. Erstatningskrav i videste forstand forbeholdes.

Af udskriften af fredningsnævnets forhandlingsprotokol for 2. juni 1986 fremgår, at efter mødet på Sig Hotel foretoges besigtigelse af de væsentlige af de af forslaget omfattede arealer under deltagelse af enkelte lodsejere vedrørende deres egne arealer. - Der er intet anført om nærværende ejendoms særlige forhold, som kunne være af betydning for fredning og erstatning.

Jeg vil gentage, at det for denne lodsejer er utilfredsstillende at der træffes nogen afgørelse herunder også i erstatningsretlig henseende, førend der gennem detailskitse for denne ejendoms vedkommende, sammenholdt med en afmærkning i marken, står helt klart, hvilket forløb for en eventuel sti skal have, med mindre stien ud for 12 c og 13 g skal forløbe i engarealet. Det ville med skitse i hånd være rimeligt at foretage en supplerende besigtigelse."

I skrivelse af 6. januar 1989 til fredningsnævnet "vedrørende fredning af Nørholm skov m.m., matr.nr. 10 b", forsynet med en u-læselig underskrift hedder det:

" Vi vil gerne protestere mod fredningen, som vi mener er misrøgt af naturen, og vil omdanne et smukt område til et "kunstigt lystanlæg".

Vedrørende erstatningensudmålingen mener vi ikke alene størrelsen af arealet skal lægges til grund p.g.a. følgende

- 1/ Mister den personlige råderet over jorden, der er en del af et større areal, en klausul af denne art vil mindske jordens evt. salgsværdi
- 2/ Gener for jagten som også vil påvirke jagten på det øvrige areal.

Den krævede skiltning ved jagt bør bekostes af amtet.

3/ Da vi ikke har ønsket fredningen, mener vi der bør ydes kompensation for de 2 møder amtet har indkaldt til, samt tiden der er anvendt på at sætte sig ind i det tilsendte materiale vedr. fredningen."

I skrivelse af 5. januar 1989 til fredningsnævnet protesterer Niels Marinus Sørensen som ejer af matr.nr. 2 a

"kraftigt mod planerne om at afgive jord til den påtænkte sti".

Evald Johnsen som ejer af lb. nr. 7 matr.nr. 3 a lb.br, 9 matr. nr. 1 a og som bruger af lb. nr. 6 matr.nr. 3 a protesterer i skrivelser af 5. januar 1989

"på det kraftigste - mod stiplaner på mine arealer. Skal engene afgræsses som foreslået i fredningsplanen, er det meget nødvendigt, at kreaturerne også kan gå op på de tørre marker samtidig. En sti midt gennem min mark vil stoppe fornuftig kreaturdrift af engene. Fredningsnævnet burde have sat sig ind i de ændrede skelforhold i forbindelse med jordfordelingen i 1987. Havde man gjort det, er jeg sikker på, at stiforslaget ikke ville have berørt mine marker. Stiforslaget kan ikke forenes med kreaturdrift på markerne, og det var vel meningen, at der stadig kunne drives kreaturdrift på engene. Hvem tør ellers gå gennem en mark med løsgående kreaturer og komme hjem med livet i behold, 1988 taler ihvertfald ikke for, med de dødsfald, kreaturer har forvoldt.

Angående erstatning forbeholder jeg mig ret til senere fremsendelse, jeg må først kende fredningens omfang."

Ribe amtsråd, tekn. forvaltning, har vedrørende de ovennævnte henvendelser fra lodsejer nr. 4, Lebech, nr. 6, 7 og 9, Johnsen og nr. 12 Holst-Nielsen i skrivelse af 22. marts 1989 udtalt følgende:

" De tre ejeres bemærkninger vedrørende stiforløb har givet anledning til, at det er blevet nøje undersøgt, om det er et hensigtsmæssigt forløb, der er indtegnet. Der er herefter ikke fundet anledning til at ændre på beliggenheden.

Lodsejer nr. 4, hr. Poul Lebech har stillet nogle konkrete spørgsmål m.v.

- ad 1 Grænsen for matr.nr. 5 p mod nord og øst er også fredningsgrænse. Den på matrikelkortet viste markvej stemmer formentlig ikke med vejens nuværende beliggenhed.
- ad 2 Hensigten med løvskovsbestemmelsen er at undgå nåletræstilplantning. De af ejeren anførte intentioner for arealets drift stemmer med amtsrådets.
- ad 3 En af hensigterne med fredningen er netop at åbne for stiadgang over Poul Lebechs ejendom, idet naturfredningslovens almindelige bestemmelser ikke giver adgang.

Stiarealet skal ikke eksproprieres og stien skal kun have karakter af fodsti således som den stort set allerede findes. Det er korrekt at den forløber langs grænsen mod matr.nr. 2 a.

Evald Johnsen, Sig har oplyst, at han har købt matr.nr. 1 a og 3 a Sig. Han er endvidere bruger af ejendommen, matr.nr. 7 c (lodsejer nr. 6). Evald Johnsen mener, at kvæghold vanskeliggøres hvis stien gennemføres..

Der er i andre fredede områder eksempler på, at stier passerer gennem indhegning uden væsentlige gener. Men

færdsel sker naturligvis på eget ansvar og den der færdes må oplyses herom. Der vil, til sin tid, blive opsat solide stenter eller lignende, hvor hegn skal passeres.

Advokat Bjarne Schøtt har for lodsejer nr. 12 Flemmeing Holst-Nielsen fremkommet med en række bemærkninger. Hertil kan oplyses:

at fredningsgrænsen er trukket således at de bevoksede skrænter mod ådalen sikres - det vil sige grænsen går et passende stykke over for skrænten.

Ejendommen ligger uden for grænsen.

Grænsen vil kunne afsættes når fredningssagen er afsluttet, hvis det ønskes.

at stien i hele sit forløb over ejendommen skal følge foden af skrænterne, således at ejeren generes mindst muligt.

at den samlede stilængde på ejendommen er (ca.) 200 m fordelt på alle de fire matr.nre. (Den i lodsejerfortegnelsen angivne fordeling på de enkelte matr.nre. er ikke helt korrekt".

B Fredningsnævnets møder.

Efter behørig bekendtgørelse samt særskilt indkaldelse af de i sagen interesserede, afholdt nævnet den 2. juni 1986 offentligt møde om fredningsplanen på Sig hotel, Sig.

I forbindelse med mødet blev der foretaget besigtigelse af de væsentligste dele af de af forslaget berørte arealer.

Samme sted afholdt nævnet efter særskilt tilvarsling møde den 18. november 1988.

Hvem der deltog i og hvad der passerede i disse møder - ud over det nedenfor om møderne gengivne - fremgår af udskrift af nævnets forhandlingsprotokol.

Mødet den 2/6 - 1986.

Henrik Præstholm (for Ribe amtsråd) beklagede at den i fredningsforslagets § 4, stk. 5 omtalte driftsplan (for en fremtidig drift af skovarealerne) endnu ikke forelå.

Et nærmere registreringsarbejde til præcisering af det skovdriftsmæssige indhold i fredningsforslaget var igangsat af amtsrådet, D. N. og repræsentanter for ejeren af Nørholm.

Bent Olesen (for Landforeningerne) foreslog følgende tilføjelse til § 5: (fremtidig drift af de nuværende græssede arealer), "dog således af omlægning kan finde sted".

Mogens Fuglede Jørgensen (lodsejer nr. 16) protesterede mod, at hans areal inddrages under fredningen.

Karl Nielsen (lodsejer nr. 13) under besigtigelsen "Bortset fra et enkelt skovafsnit, som han påviste, mente han ikke, noget burde henligge som naturskov, ----- ønsker forbud mod offentlig færdsel umiddelbart op til parken og hovedbygningen".

Mødet den 18/11 - 1988.

I dette møde blev fremlagt Ribe amtsråds reviderede forslag af juni 1987 til fredningsbestemmelser (se bilag 3. og nedenfor om det reviderede forslags tilblivelse).

Hverken Henrik Buhl som skovsagskyndig eller Ole Kirk som landbrugs-kyndig ville protestere imod den foreslåede frednings udstrækning, hvorom Henrik Præstholm udtalte, at afgrænsningen er valgt under hensyn til fredningsformålet, han gjorde samtidig opmærksom på, at en mindretalsgruppe i amtsrådet havde ønsket fredningens udstrækning indskrænket.

Ole Kirk anførte, at det bør præciseres, at Ribe amtsråds udnyttelse af arealerne skal ske i et konkret og tæt samarbejde med ejeren, hvilket

Bo Leth (D.N.) erklærede sig enig i, ligesom Anton Bruun (Ribe amtsråds tekniske udvalg) forestillede sig, at bestemmelserne vedrørende engarealerne blev blødgjorte.

Henrik Buhl udtalte med tilslutning af Henrik Præstholt, at bestemmelsen i forslagens § 8 om skiltning i forbindelse med jagt bør udgå. I øvrigt udtalte Buhl, at fjernelse af ikke naturligt forekommende træarter vil blive meget dyr, at der bør præciseres, hvem der skal udarbejde planforskrifterne, og at mindre skove som "Nørholm" ikke har sådanne ålaner, der er meget dyre.

Bo Leth udtalte hertil, at det var hensigten at friholde skoven nogle steder for ahorn og andre træarter, men ikke at tynde ud overalt i skoven for at opnå dette formål. Han fandt, at det er almindeligt med periodeplaner for 10 plus 10 år, hvorfor forslagens bestemmelser herom er ment som et påbud til ejeren.

Peter Jepsen (Oksbøl skovdistrikt) fandt, at der kan være spørgsmål om der overhovedet er behov for en komité, og om en driftsplan skal være bindende for ejeren. Endvidere anførte han, at plukhugstdrift er meget svær at beskrive i en driftsplan.

Både Henrik Buhl og Anton Bruun fandt, at der med en komité ikke var behov for driftsplaner.

Det reviderede forslag af juni 1987 til fredningsbestemmelser var resultatet af de af Henrik Præstholt i mødet den 2. juni 1986 omtalte, i gangværende undersøgelser. I fremsendelsesskrivelsen af 29. januar 1988 oplyses, at forslaget den 18. juni 1987 blev godkendt af amtsrådet, at det konservative folkepartis amtsrådsgruppe, der hverken stemte for eller imod forslaget, i skrivelse af 24. juni 1987 har fremsat bemærkninger om begrænsning af fredningens arealmæssige omfang, "som vi anser for værende alt for vid. Vort forslag vil være at fredning begrænses til egentlige naturskov", og at DN er enig i fredningsbestemmelsernes udformning, bortset fra § 9 som foreningen ønsker ændret, (se bilag 3.)

Det hedder videre i fremsendelsesskrivelsen:

"Endvidere har foreningen ønsket at fredningen også skulle omfatte skovarealet Solituden, der ligger nordvest for Nørholm's bygninger på den modsatte side af hovedlandevejen..

Amtsrådet ønsker ikke at udvide fredningsforslagets arealomfang ved inddragelse af Solituden under fredningsforslaget.

Med hensyn til udformningen af § 9 er amtsrådet enig med naturfredningsforeningen i, at det vil være hensigtsmæssigt med en særlig komité til at følge udviklingen og give gode råd om drift og pleje af arealerne, men amtsrådet mener at naturfredningsforeningens forslag er for usmidigt for den fremtidige pleje af de fredede arealer.

Med hensyn til redegørelsen for fredningen henvises iøvrigt til fredningsforslaget af december 1985. Det bemærkes, at det i første afsnit af redegørelsen er angivet, at fredningsforslaget omfatter ca. 150 ha. Dette er imidlertid alene fredningsforslagets areal af Nørholm gods. Det samlede areal der foreslås fredet er og har hele tiden været ca. 190 ha."

Fredningsnævnet har endvidere behandlet sagen i møder den 10. marts 1989, hvor de endelige fredningsbestemmelser (se bilag 1) blev vedtaget og den 26. maj 1989, hvori stiforløbet blev besigtiget, og de indtil da fremkomne indsigelser mod fredningsforslaget blev gennemgået. For så vidt angår de nedennævnte lodsejere blev følgende besluttet:

Vedr. lodsejer lbn 5 Kirsten Søndergaard Bjerg.

Det projekterede stiforløb langs åløbet bør ændres således, at stiens sydlige udspring forrykkes 50-100 m mod øst. Stien vil herefter udspringe overfor parkeringspladsen på landevejen mellem Sig og Nordenskov, der hvor der tidligere har været anlagt gangsti.

Vedr. lodsejer lbn 12 Flemming Holst-Nielsen m.fl.

Stien bør så vidt muligt følge åløbets østlige side fra stiens

sydlige udspring til og med de matrikler, der tilhører Flemming Holst-Nielsen. Stien vil herefter kunne føres over åen umiddelbart forinden den høje brink og ind i skoven, der hvor der omkring 75 m vest for åen tilsyneladende eksisterer en naturlig sti. Sekundært bør stien anlægges langs åens vestlige bred frem til samme punkt.

På dette grundlag har Ribe amtsråds landskabsafdeling den 7. september 1989 efter fredningsnævnets i skrivelse af 6. juni 1989 fremsatte anmodning gennemgået/undersøgt de foreslåede alternative stiforløb.

Det hedder herom i skrivelse af 29. september 1989:

"Det med rødt markerede stiforløb (øst for åen) vil ikke være farbart en stor del af året. Det er et udpræget vådområde. Fra den planlagte spang og ca. 100 m mod nord er det slet ikke muligt at anlægge sti øst for åen.

Den med rødt markerede sti vil være bekostelig at anlægge, idet det i givet fald bliver nødvendigt flere steder at udlægge plankesektioner.

Det med blå markerede stiforløb er mere tilgængeligt, idet arealerne vest for åen i en længere periode har været afgræsset. Det vil her være muligt at færdes langs åen størstedelen af året uden at foretage sig nævneværdige foranstaltninger til sikring af stien.

I overensstemmelse med det "blå" forslag er der foretaget ændringer i kortmaterialet og lodsejerfortegnelsen.

Samtidig er stiforløbet i den sydlige del af området (ved lodsejer nr. 5) ændret i overensstemmelse med nævnets skrivelse af 6. juni 1989."

I skrivelse af 9. oktober 1989 har advokat Bjarne Schøtt på vegne lodsejer nr. 12, bl.a. anført:

"I retning nord-syd berører stien 60 meter af Knud Nielsens matr. nr. 10 b og derefter 30 meter af min klients matr.nr. 11 i, men det er

ikke muligt at se, om linieføringen på disse 30 meter er over for skrænten eller i engarealet."

"Iflg. forslaget § 7 kan man færdes til fods ad de afmærkede stier. - Iøvrigt er der adgang til det fredede i h.t. naturfredningslovens regler. - Her vil jeg påny påpege, at denne ejendoms adgangsvej er privat og ejendommens skovareal under 5 ha, således at der ikke hidtil har været offentlig adgang til ejendommens skovbevoksning, alt jfr. naturfredningslovens § 55. - Dersom stien på min klients ejendom har et forløb gennem skovbevoksning, vil min klient gå ud fra, at der ikke i det skovbevoksede bliver offentlig adgang uden for stien."

"Det er min klients opfattelse, at sti-forløbet burde være på modsat side af å-forløbet, for hele passageen forbi ejendommen. Her vil ikke ske kollision med afgræsningen, idet der så vidt ses og vides ikke er afgræsning på denne side. - Med et forløb i engarealet som skitseret vil en anlagt sti blive itutrampet af kreaturer, med mindre stien får en yderligere hegning længst væk fra åløbet. - I forvejen er der formentlig heget mod åløbet. - Vandingsstederne kræver ligeledes særlig indhegning med låger eller lign., der kan åbnes og lukkes.

Sti-forløbet på modsat side af åløbet tilgodeser på udmærket vis ønsket om at kunne betragte de smukke skrænter, og det bliver næppe nogen dyrere løsning."

Lodsejer nr. 7 og 9 har i skrivelse af 9. oktober 1989 bemærket, at det

"ville være bedre for brugerne af stien, hvis den blev placeret øst for Varde å og det ville ikke give landbrugsmæssige problemer"

C Fredningsnævnets afgørelse.

Der er i fredningsnævnet enighed om, at der til de i sagen omhandlede skov- og engarealer er knyttet store bevaringsmæssige interesser, der findes alene at kunne tilgodeses fuldt ud gennem fredningsbestemmelser, der for skovarealernes vedkommende dels kan medføre, at områder på og nedenfor vandløbenes erosionsskrænter fremtidig omdannes til og bevares som naturskov, dels sikrer opretholdelsen af den i Vestjylland enestående løvtræsskov, og som for så vidt angår engarealerne bevarer disse som hovedsagelig græssede nedre skrån timer mod ådalene og som engstrækninger omkring Varde Å og Linding Å med frit udsyn gennem ådalene og mod de skovklædte skrænter.

Nævnet finder ved afgrænsningen af fredningsområdet, at de inden for det foreslåede område mod nordøst liggende hedestrækninger på ialt 8,9 ha, tilhørende lodsejer nr. 15 og 16 bør udgå af denne sag, idet det er fredningsnævnet bekendt, at der pågår overvejelser med hensyn til en revision af deklara tionsfredningen af 8. september 1913 af Nørholm Hede, hvortil de heromhandlede hedearealer naturligt hører.

Fredningsgrænsen mod nordøst drages derfor således, at lods ejer nr. 16's areal helt udgår og for så vidt angår lodsejer nr. 15 fredningsgrænsen følger grænsen mellem eng og hede svarende til åbeskyttelseslinien.

Med denne ændring godkender nævnet fredningsforslagets arealmæssige fastsættelse og bestemmer, at de på vedhæftede kort (bilag 2) angivne arealer under gives fredning, hvis formål er gennem bestemmelser vedrørende skovdriften og fastsættelse af plejeforanstaltninger at sikre arealerne med varieret løvskov, eng og å omkring Nørholm Gods som en del af et stort sammenhængende naturområde af høj økologisk, naturvidenskabelig og landskabelig værdi.

Vedrørende almenhedens adgang til de fredede arealer finder nævnet at et stiforløb, der som angivet på de vedhæftede kort-bilag , jfr. foran, følger den vestlige åbred indtil Nørholm Gods's arealer er dels af større rekreativ og landskabelig værdi end den i forslaget angivne stiføring, dels i det væsentligste i overensstemmelse med de berørte lodsejeres tilkendegivne interesser.

Vedrørende fredningsbestemmelserne bemærker fredningsnævnet angående drift og pleje af skovarealerne samt tilsynet hermed, at det i overensstemmelse med tilkendegivelser under sagens behandling ikke findes påkrævet for, at fredningens formål kan opfyldes, at fastholde kravet om planforskrifter. Nævnet har herved henset til Skov- og Naturstyrelsens bemærkninger ad § 4, stk. 5 i skrivelse af 18. maj 1989 og er enig med styrelsen i, at den skovtype, man ønsker at fremme, fremgår af de andre bestemmelser, og at bestemmelsen desuden vil udløse en forholdsvis høj erstatning.

De samme betragtninger gør sig gældende for så vidt angår bestemmelserne i § 9 om en rådgivende komité, idet de til disse henlagte opgaver findes fuldt ud at kunne varetages af Ribe amtsråd.

På denne måde smidiggøres tilsynet med de fredede arealer til-lige med den følge, at det offentliges udgifter i forbindelse hermed væsentligt begrænses

Angående driften af de fredede skovarealer, der ikke under-gives naturskovsforpligtelse, bemærker fredningsnævnet, at det i det med Skov- og Naturstyrelsens skrivelse af 18. maj 1989 fremsendte notat om skovdyrkningssystemer bl. a. hedder om driftsformen ordnet plukhugst at "Herhjemme har ordnet plukhugst kun været prøvet på forsøgsbasis (Overgaard og

Boller statsskovdistrikt) og uden større succes"-

Det fremgår endvidere af notatet, at den naturlige foryngelse, der i lighed med andre foryngelsessystemer forudsætter foryngelsesvillig jord, ikke praktiseres i Danmark. Nævnet foretrækker på dette grundlag den af Skov- og Naturstyrelsen foreslåede, afsvækkede formulering af § 4, stk. 2, 2. og 3. punktum, ligesom nævnet for så vidt angår stk. 2, 2. afsnit følger henstillingen om at bruge ordet "gentilplante".

Fredningsnævnet fastsætter herefter følgende fredningsbestemmelser for det på ^{vedlagte} ~~vedhæftede~~ kortbilag afgrænsede område tilhørende de i ~~bilag 9 a~~ ^{på side 57a-57e} nævnte lodsejere:

FREDNING OG AFGRÆNSNING

- 1.1. Formålet med fredningen er at sikre arealerne med varieret løvskov, eng og å omkring Nørholm gods som en del af et stort sammenhængende naturområde af høj økologisk rekreativ, naturvidenskabelig og landskabelig værdi. Fredningsformålet skal bl.a. tilgodeses ved udlægning af naturskov og iøvrigt for skovarealernes vedkommende gennem bestemmelser vedr. skovdriften samt ved visse plejeforanstaltninger.
- 1.2. Fredningen er afgrænset som vist på de til bestemmelserne hørende oversigtskort, plan 1 og 2.

2 TERRÆNÆNDRINGER

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden eller foretages opfyldning, planering, afgravning, udretning af vandløb eller lignende. Udnyttelse af forekomster i jorden må dog foretages til eget forbrug på de af Nørholm ejede arealer i overensstemmelse med den iøvrigt

herom til enhver tid gældende lovgivning.

3 NATURSKOV

De på fredningskortet (plan 2) afgrænsede naturskovsarealer - i hovedsagen beliggende på eller nedenfor vandløbenes erosionsskrænter - skal henligge uforstyrrede. Det følger heraf, at der ikke må ske hugst, samles brænde, foretages opfyldning, beplantninger og fjernelse af døde plantedele. Der må ikke anvendes pesticider, herbicider eller gødningsstoffer. Der må heller ikke anlægges og vedligeholdes dræn og grøfter eller i det hele taget foretages indgreb på disse arealer, (se dog pkt. 4.4. og pkt. 6.5.)

4 DRIFT OG PLEJE AF ØVRIGE SKOVAREALER

- 4.1. Den øvrige del af skov-arealerne kan fortsat drives forstligt, men med løvskovspligt. Løvtræsarealerne skal såvidt muligt forynges ved selvforryngelse, hvorved sikres en vedvarende skovdækning.
Renafdrift skal ikke være tilladt. Dog må der foretages renafdrift af nåletræer i de eksisterende nåletræsafdelinger.
- 4.2. Det skal være tilladt at underplante med naturligt forekommende danske løvtræsarter, hvor disse ikke kan forynge sig selv ved selvsåning, samt efter renafdrift af de eksisterende nåletræsarealer at gentilplante med løvtræsarter, der er naturligt forekommende i Danmark.
- 4.3. Plantning af nåletræ skal ikke være tilladt. Dog må der på de arealer, der i dag bærer nåletræ, plantes blandingskultur af løv- og nåletræ. Nåletræer kan da anvendes som mellemudnyttelse og skal fjernes, inden

bevoksningen bliver ca. 50 år. Bortset fra sædvanlig efterbedring af udgåede nåletræer må der ikke gentilplantes med nåletræ. På længere sigt skal disse bevoksninger ende i ren løvskov.

- 4.4. Ribe amtsråd har ret til - såfremt ejeren ikke selv ønsker at foretage det fornødne - i samråd med ejeren og, såfremt ejeren ønsker det, med forstlig sagkyndig bistand - at lade enkeltstående selvsåede nåletræer fjerne. På naturskovsarealerne gælder dette tillige for plantede nåletræer (enkelte og i grupper). På tilsvarende måde har Ribe amtsråd ret til at fjerne selvsået eller plantet løvtræ, som ikke er naturligt forekommende i Danmark, f.eks. ahorn, glansbladet hæg, hestekastanie, overalt på skovarealerne samt til at fjerne træer, der er ved at udskygge særligt store egetræer, dog ikke på arealer med naturskov. Det træ, der herved fremkommer, tilfalder Ribe amtsråd i det omfang, det er nødvendigt til dækning af omkostninger ved plejens udførelse. Et eventuelt overskud tilfalder ejeren. Evt. vederlag for arbejder, som ejeren udfører i h.t. foranstående samt i h.t. pkt. 6.5 aftales i hvert enkelt tilfælde.

- 4.5. Der må ikke anlægges nye kørselsveje i skovene.

5 DRIFT OG PLEJE AF ENGAREALERNE

- 5.1. De nuværende græssede dele af skråningerne samt enge-
ne ned mod Varde og Linding Å'er skal fremtidig drives ved afgræsning eller høslet. Dersom den pågældende ejer ikke selv ønsker det, kan Ribe amtsråd lade det fornødne foretage.

- 5.2. De græssede enge kan omlægges og evt. med rensningsafgrøde, når det er nødvendigt. Dog ikke tiere end hvert 8. år. Arealer der dyrkes i omdrift (matr.nr. 7 c, lodsejer nr. 6) kan fortsat drives således, men skal udlægges med græs, hvis dyrkning i omdrift opgives.
- 5.3. Der må der ikke foretages anlæg eller vedligeholdelse af dræn og grøfter på de ugræssede partier samt i skel mod disse uden tilladelse fra fredningsnævnet. På de øvrige engarealer må der ikke anlægges nye dræn og grøfter. Ribe amtsråd har ret til - såfremt ejeren ikke selv ønsker at foretage det fornødne - at lade foretage vedligeholdelse af allerede eksisterende dræn og grøfter. Dog må det tværgående grøfteafsnit på Østereng (matr.nr. 1 a Nørholm Hovedgaard) fremtidig ikke oprenses til mere end 70 cm dybde i forhold til det omgivende terrænniveau.
- 5.4. Foranstående bestemmelser er ikke til hinder for en eventuel restaurering af Varde å.

6 BEBYGGELSE M.V. OG ANDRE ANLÆG

- 6.1. Der må ikke inden for det fredede område opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder, m.v.
Fredningsnævnet kan dog give tilladelse til opførelse af læskure til kreaturer. Der må ikke anlægges andedamme og indrettes hjortefarme o. lign. uden fredningsnævnets tilladelse.
- 6.2. Der må endvidere ikke etableres faste anlæg og konstruktioner. Der må således ikke etableres campingpladser, motorbaner, oplagspladser, affaldspladser og lign. Der må heller ikke opføres plankeværker, mure, tårne o. lign. eller føres luftledninger til elfor-

syning over arealet.

- 6.3. Der må ikke anbringes campingvogne, og teltslagning må ikke finde sted.
- 6.4. Der må kun opsættes sædvanlige husdyrhegn på engarealerne og de for skovens foryngelse eventuelle nødvendige hegn.
- 6.5. Amtsrådet kan lade anlægge og afmærke sti gennem området i princippet som vist på fredningskortet. Der kan udføres de herfor nødvendige broer, spange og stenter efter samråd med ejeren, og uden udgift for denne. Ved indgangen til det fredede areal langs den afmærkede sti kan der opsættes informationstavler - herunder med regler for ophold og færdsel.

7 FÆRDSEL

- 7.1. Man må færdes til fods ad de afmærkede stier. Der er i øvrigt adgang til det fredede areal i henhold til naturfredningslovens regler.
- 7.2. Der må ikke medtages løsgående hunde, og gengivelse af musik samt brug af højtaleranlæg og lignende støjende adfærd må ikke finde sted.

8 JAGT

Fredningsbestemmelserne berører ikke jagtretten.

9 TILSYN, DISPENSATION M.V.

- 9.1. Ribe amtsråd varetager tilsynet med de fredede områder og træffer efter samråd med de berørte lodsejere beslutning om eventuelle plejeforanstaltninger m.v.

- 9.2. Tvivlsspørgsmål m.h.t. de fredede arealers drift og pleje kan af amtsrådet eller ejeren indbringes for fredningsnævnet, der i øvrigt kan dispensere fra fredningsbestemmelserne, hvis det ansøgte ikke findes i strid med fredningens formål, jfr. naturfredningslovens § 34.

KONKLUSION:

De på vedlagte kort angivne arealer af størrelse og matrikulær betegnelse som angivet på den vedvedhæftede lodsejerfortegnelse, fredes i overensstemmelse med det ovenfor anførte.

Terkel Svendsen

Bent Poulsen

Th. Villadsen

Niels Ibsen

Gotfred Christiansen

Udskriftens rigtighed
Fredningsnævnet

8. 1. 1990
Uld

013

LODSEJERFORTEGNELSE

Side 1

Lb. nr. pl.1.	Lodsejer, adresse	Matr.-betegn. pl.1.	Total-areal i m2	Areal under fredn. i ha	Areal omf. af § 43	Afd. nr. pl.2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Bemærkninger
		Skamstrup, Øse Helle kommune							
1	Erik Sørensen Skamstrupvej 3, Sig 6800 Varde	1a	49.6600	4,2	4,2	13	4,2 eng		
2	Andreas Åge Andrea- sen Vesterbækvej 57, Sig 6800 Varde	5b	52.2822	3,2	2,2	14	3,2 eng	40	spang
3	Karl Christensen Skamstrupvej 4, Sig 6800 Varde	2a	52.1718	3,1	3,1	15	3,1 eng		
4	Poul Erik Lebech Storcksvej 6 2000 København F	5p 9f	6980 1.7160	0,7 1,7 2,4	0 0	16 16	0,7 Løvsk.pl. 1,7 Løvsk.pl. 2,4	250 100 350	
5	Kirsten Søndergård Bjerg Bæktoften 6 Sig 6800 Varde	4k	1.6585	1,7		17	1,7 Løvsk.pl	170	
	Lis S. Pedersen Poppelgangen 4 3400 Hillerød								

Lb. nr. pl.1.	Lodsejer, adresse	Matr.- betegn. pl.1.	Total areal i m2	Areal under fredn. i ha	Areal omf. af § 43	Afd. nr. pl.2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Bemærkninger
		Sig by, Torstrup Varde kommune							
6	Ida Sofie Kristen- sen Thorstrupvej 77 Sig 6800 Varde	<u>7c</u>	2.0773	2,1		21	2,1 omdrift		
7	Alfred Gammelgaard Lykkebjergvej 26 og H. J. Gammelgaard Lykkebjergvej 9, Sig 6800 Varde	<u>3a</u>	3.7858	3,8		19	3,8 eng	300	spang
9	Dent Nielsen Agerskovvej 21 Hammerup, 7400 Herning	<u>1a</u>	16.1136	1,1		18	1,1 eng	180	
10	Niels Marinus Sørensen Thorstrupvej 25 Sig 6800 Varde	<u>2a</u>	23.4746	0,2		12	0,2 Løvsk.pl.	120	
11	Christian Marinus Nielsen Frisvadvej 65 6800 Varde	<u>10b</u>	14.4189	0,1		11	0,1 Løvsk.pl.	60	
12	Flemming Holst- Nielsen Hvilevej 3 2900 Hellerup	<u>111</u> <u>12c</u> <u>13g</u> 21	1.5125 7549 1.0437 2.0410	0,2 0,1 0,1 2,0 <u>2,4</u>		10 10 10 10	0,2 0,1 0,1 2,0 <u>2,4</u> Løvsk.pl.	30 310 <u>340</u>	

LODSEJERFORTEGNELSE

Side 3

Lb. nr. pl.1.	Lodsejer, adresse	Matr.- betegn. pl.1.	Total areal i m2	Areal under fredn. i ha	Areal omf. af § 43	Afd. nr. pl.2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Bemærkninger
13	Karl Kristian Nielsen Stokkebrovej 1 Nørholm, Sig 6800 Varde	Sig by, Torstrup Varde kommune							
		1c	2.8862	2,9		8	2,9	130	
		15m	1.6793	1,7		8	Løvsk.pl.	70	
		20	2.6261	2,6		8	1,7 Løvsk.pl. 2,6 eng		
		Torstrup pgd. Torstrup Varde kommune							
		1r	3.5331	3,5		8	0,5 Natursk. 3,0 Løvsk.pl.	50	spang
		Nørholm hvgd. Torstrup Varde kommune							
		1a	7933379	123,3	1	1-2-3 6-7-9	26,0 Natursk. 46,3 Løvsk.pl. 51,0 eng	2.250	spang

LODSEJERFORTEGNELSE

Side 4

Lb. nr. pl.1.	Lodsejer, adresse	Matr.- betegn. pl.1.	Total areal i m2	Areal under fredn. i ha	Areal omf. af § 43	Afd. nr. pl.2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Bemærkninger
14	Hans Erik Nielsen Hulvigvej 20 Hodde 6862 Tistrup	Nørholm hvgd. Torstrup Varde kommune							
		<u>1d</u>	2.6040	2,6		2	2,5 Natursk. 0,1 Løvsk.pl.		
		<u>1e</u>	2.5850	2,6 139,2		3	2,5 eng 0,1 Løvsk.pl. <u>29,0</u> Natursk. 56,1 eng 54,1 Løvsk.pl.	2.500	
		Hulvig by, Hodde Ølgod kommune							
		<u>5a</u>	16.6693	4,4		22	4,4 eng		

LODSEJERFORTEGNELSE

Side 5

Lb. nr. pl.1.	Lodsejer, adresse	Matr.- betegn. pl.1.	Total areal i m2	Areal under fredn. i ha	Areal omf. af § 43	Afd. nr. pl.2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Bemærkninger
15	Erik Steffen Pedersen Nordenskovvej 12 Hodde 6862 Tistrup	Hodde by Hodde Ølgod kommune <u>7a</u>	55.9110	2,5		23	2,5 eng		
	I alt omfattet af fredningsforslaget;			170,4	10,5		29,0 naturskov 60,9 løv- skov 78,4 eng 2,1 om- drift	4.060	

Lb. nr. 8 og 16 er udgået.

Kortgrundlag:

Tolkning af flyfoto fra 1980,
suppleret med oplysninger fra
matr kort, skovkort fra 1965
over Nørholm Skov, ajourført
med yngre planthninger

Signaturer

Ydergrænse	—
Afd grænse	—
Litragrænse	- - -
Veje	==
Spor	- - -
Sti	- - -
Dige	—
Vandløb	—
Hede	~
Kæmpehøj	☼
Naboskov	☼
Læhegn	☼

Nørholm Hede
—fredet ved deklaration
af 08.09.1913

Signaturforklaring:

□	Fredningsgrænse
□ □	Areal med løvskovspligt
▨	Areal med »Naturskov«
▧	Engareal
▩	Hedeareal
▬	Areal i omdrift
••••	Sti
) (	Spang

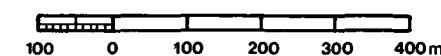
**FORSLAG TIL FREDNING
AF NØRHOLM SKOV M.V.**

i Helle, Ølgod og Varde kommuner

Fremtidige bevoksningsforhold

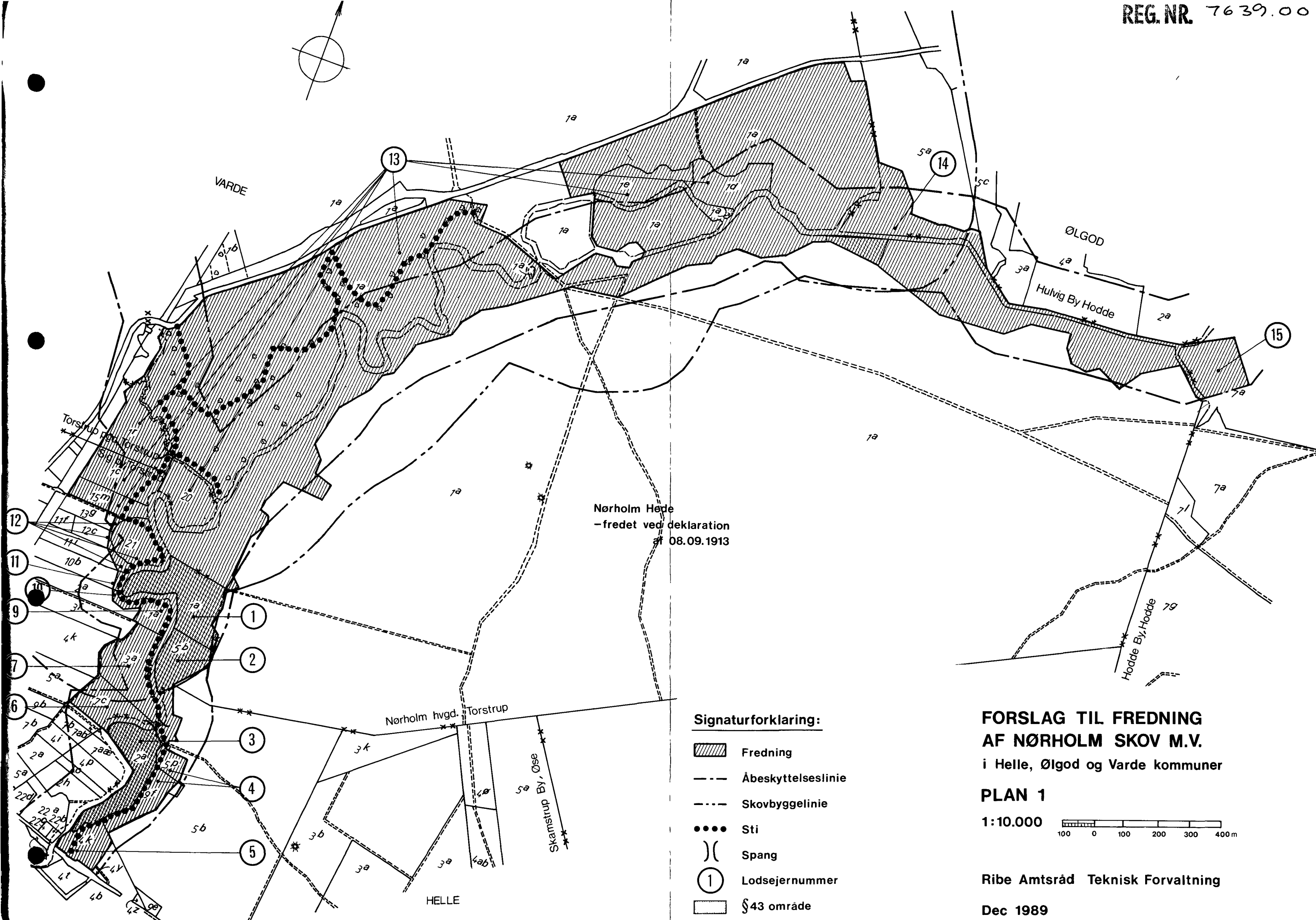
PLAN 2

1: 10.000

Ribe Amtsråd Teknisk Forvaltning

Dec 1989

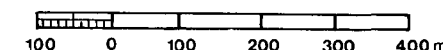
Signaturforklaring:

- Fredning
- Åbeskyttelseslinie
- Skovbyggelinie
- Sti
- Spang
- Lodsejernummer
- §43 område

**FORSLAG TIL FREDNING
AF NØRHOLM SKOV M.V.**
i Helle, Ølgod og Varde kommuner

PLAN 1

1:10.000

Ribe Amtsråd Teknisk Forvaltning

Dec 1989

År 1989, den 15. december

blev der i

Sag nr. 20/85

Fredning af Nørholm Skov og til-
stødende engarealer

truffet sålydende

AFGØRELSE

Ved anden afgørelse af dags dato har Fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds truffet bestemmelse om den ovennævnte fredning.

Af de af denne fredning berørte 13 lodsejere har 8 fremsat erstatningskrav, 1 lodsejer har på det foreliggende grundlag ikke kunnet fremsætte endelig opgjort erstatningskrav og 4 lodsejere har ikke ytret sig herom.

Vedr. lbnr. 1 - Erik Sørensen

Iflg. påtegningsskr. af 30/9-1989 udgør anslået erstatningskrav 5000 kr./ha

Vedr. lbnr. 4 - Poul Erik Lebech

Denne lodsejer har i skrivelse af 30. september 1985 til Ribe amtsråd og i skrivelse af 5. december 1988 til fredningsnævnet kommenteret fredningsforslaget og dets bestemmelser, således som gengivet i nævnets anden afgørelse af dags dato.

Det hedder bl. a. i sidstnævnte skrivelse:

"Erstatningskrav:

Jeg finder, at især anlæggelsen af stien, og derved at give offentligheden adgang til et ret beskedent privat areal, helt ændrer forudsætningerne for, at vi i sin tid anskaffede grunden

i stedet for en strandgrund. At kunne tilbringe fritiden i et uforstyrret smukt naturområde, hvor man i ro og ret isoleret kunne glæde sig over fugle og dyr og samværet med lokalbefolkningen.

Jeg har forespurgt hos en lokal ejendomsmægler, hvad han ville skønne handelsværdiforringelsen til, hvis planen gennemføres.

Han anslog det i efteråret 1987 til ca. 400.000 kr."

Vedr. lbnr. 5 - Kirsten Søndergaard Bjerg og Lis Søndergaard Pedersen

Disse lodsejere har i den i den anden afgørelse gengivne skrivelse af 2. november 1985 til Ribe amtsråd bl.a. anført :

"Desuden har området også visse matrielle værdier for os, idet der selvfølgelig er foretaget selektiv plukhugst af nåletræer til tømmer, brændesamling til selvforsyning og ikke mindst afhentning af juletræ hver d. 23.12. !! Det skal samtidig nævnes, at denne hugst af nåletræer er foretaget yderst bevidst, idet det har været formålet fra vor side at give gode vækstbetingelser for de eksisterende egetræer. Med hensyn til den fremtidige genbeplantning af området er det hensigten, at der fortrinsvis plantes løvtræer, hvorfor andelen af løvtræer yderligere vil stige. Fredningsforslaget vil ifølge § 4 begrænse eller helt fjerne disse såvel matrielle som immatrielle værdier samtidig med, at vi kan forudse, at lige præcis dette areal på grund af dets yderste placering til offentlig vej vil blive det mest belastede ved anlæggelse af stier og etablering af skovtursfaciliteter med toiletter, skraldespande med mere."

I skrivelse af 6. oktober 1989 har lodsejerne fremsat følgende erstatningskrav

"som hovedsageligt skal dække nedennævnte 2 punkter:

1. Som følge af matriklens placering ved naturstiens begyndelse forudses en større belastning med etablering af parkeringsplads, rasteplads osv.,

Erstatningskrav: 10.000.

2. Som følge af løvskovsplikten på matriklen vil en mereerentabel juletræs- og pyntegrøntsproduktion blive udelukket. Det skønnes, at 1,5 ha af de 1,7 ha vil kunne udnyttes til ovennævnte produkter.

Erstatningskrav: kr. 12.000 pr. ha svarende til
kr. 18.000 for 1,5 ha

Samlet erstatningskrav: kr. 28.000. "

Vedr. lbnr. 6 - Ida Sofie Kristensen

Det er i skrivelse af 28. marts 1989 fra Ribe amtsråd, teknisk forvaltning, som gengivet i den anden afgørelse af dags dato, oplyst, at Evald Johnsen - se nedenfor om lodsejer lbnr. 7 og 9 - er bruger af denne ejendom, og at denne mener, at kvæghold vanskeliggøres, hvis stien gennemføres. Evald Johnsen har ikke overfor nævnet udtalt sig om denne ejendom.

Vedr. lbnr. 7 og 9 - der nu ejes af Evald Johnsen, Vardevej 68, Sig

Lodsejeren har i den i den anden afgørelse nævnte skrivelse af 9. oktober 1989 meddelt, at "Planteavlskonsulenten for Ribe amts Nordre Landboforening Bent Olsen, har udregnet følgende erstatningskrav:

for landbrugsjord 1 kr. pr m^2 , for spang kr. 2000,00 og for sti 18 kr pr m^2 ."

Vedr. lbnr. 11, der nu ejes af Knud Sandholt Nielsen, Lindingbrovej 7, Sig

Den tidligere ejer har i den i den anden afgørelse gengivne skrivelse af 8. januar 1988 omtalt erstatningsudmålingen uden af fremsætte opgjort erstatningskrav.

Den nuværende ejer har i skrivelse af 9. oktober 1989 anført følgende:

"Erstatningskrav

Forstyrrelse af jagtmulighederne og ulemper ved off. sti for

skov arealet ovenfor Varde-Struer banen 10.000 kr.

2 sæt skilte vedr. jagt i skoven m. beslag 180 -

Af hensyn til publikums sikkerhed (træer over stien)

må jeg opsætte skilte, når der fældes træer.

2 sæt skilte på fod vedr. træfældning i alt 1.650,- kr.

(Hedeselskabets Handelskatalog 89/90 s. 50

Ulempe erstatning for forhold vedr. begrænsede hugstmulig-

heder af træer på arealet 2.000,- kr.

Generel erstatning for off. adgang og stianlæg

på arealet 5.000,- kr.

Vedr. lbnr. 12 - Flemming Holst-Nielsen

I skrivelse af 2. nov. 1985 til Ribe amtsråd, der er gengivet i anden afgørelse af dags dato, har lodsejeren peget på det specielle forhold, at beboelsen er beliggende centralt i arealet få meter fra den foreslåede fredningslinie, og har gjort opmærksom på ejendommens "herlighedsværdi" og på, at den aktuelle handelsværdi på det tidspunkt skønnedes at ligge på et sted mellem 700.000 og 800.000.

Adv. Bjarne Schøtt, Varde, har på lodsejerens vegne i skrivelser af 7. jan. 1989 og 9. okt. 1989, der begge er gengivet som foran nævnt, nærmere beskrevet ejendommen, og har bl.a. anført, at et stiforløb som foreslået medfører forringelse af ejendommens handelsværdi og et betydeligt erstatningskrav. Vedr. såvel fredningsindhold som erstatningsfastsættelse foreslås sagen i sidstnævnte skrivelse udsat på afventning af et mere præcist grundlag.

Vedr. lbnr. 13 - Karl Kristian Nielsen.

I skrivelse af 19. juli 1988 har landskontoret for landbo-ret ved konsulent Ole Kirk, dels som gengivet i anden afgørelse af dags dato kommenteret det reviderede forslagsfredningsbestemmelser, dels for lodsejeren fremsat det landbrugsmæssige erstatningskrav, der forudsætter,

at de under kommentaren af fredningsbestemmelserne foreslåede ændringer bliver tilgodeset. Det hedder herom i skrivelsen:

"Efter fredningsforslaget vil 139,2 ha af Nørholms arealer blive omfattet af fredningen. Af disse vil ca. 55 ha være eng- og mosearealer. De 55 ha eng- og mosearealer er fastlagt i samråd med Karl Nielsen efter gennemgang af området."

De 55 ha fordeler sig med 35 ha, som tidligere har været dyrket og i omdrift. Disse 35 ha vil uden videre kunne indtages til eksempelvis korndyrkning.

De resterende 20 ha af de 55 ha er mose- og skrøntarealer med overvægt til fordel for mosearealer. Der er ca. 2 ha af de 20 ha, der er omfattet af naturfredningslovens § 43.

Ud fra ovennævnte arealfordeling kan erstatningskrav herefter opgøres således:

a) 35 ha á 14.000 kr./ha	490.000 kr.
b) 10 ha á 4.000 kr./ha	40.000 kr.
c) 10 ha á 500 kr./ha	5.000 kr.
d) ulempeerstatning	<u>150.000 kr.</u>
Erstatningskrav ialt for engarealerne	<u>685.000 kr.</u>
e) derudover påstås erstatningsbeløbet forrentet fra den 21. januar 195 til betaling sker og	
f) tilkendelse af sagsomkostninger.	

Ad a. De 35 ha engarealer er for fredningen vurderet til at repræsentere en værdi i handel og vandel på ialt 20.000 kr./ha. Efter fredningen med forbud mod opdyrkning er handelsværdien anslået til 6.000 kr./ha. Forskellen mellem disse to beløb udgør værdinedgangen på grund af fredningen.

Det bemærkes, at der ikke mere er kreaturer på ejendommen. Efter fredningen har engarealerne kun værdi, hvis

de kan udnyttes til afgræsning. Hvis de ikke kan det, er værdien ret begrænset.

Såfremt der ikke i 1985 var lagt klausuler på arealerne, ville korndyrkning uden videre have været muligt. I den forbindelse kan oplyses, at den tidligere ejer, jfr. ældre mark- og sædskifteplaner har haft korn (byg og havre) i arealerne i årene 1976-78.

Karl Nielsen har forsøgt at leje arealerne ud til afgræsning for 1988. Det har ikke været muligt.

Kreaturerne blev sat ud i april/maj måned 1988 efter mælkeophørsordningen. Den egentlige årsag var en IBR sanering. Efter mælkeophørsordningen kan der ikke komme malkekvæg på ejendommen de næste 8 år.

Ad b For forholdsvis beskedne udgifter til grøftegravning og dræning vil de 10 ha mosearealer, som er nævnt under punkt b, kunne udnyttes til korndyrkning. Det bemærkes, at der ikke er tale om § 43 områder. Disse udgifter til jordforbedring er undet et anslået til 10.000 kr. pr. ha. Erstatningskravet for disse 10 ha er derfor 10.000 kr. pr. ha mindre end det, der er anført under a.

Ad c De resterende 10 ha mose- og skrøntarealer ville vanskeligt kunne udnyttes til korndyrkning. 2 ha af de 10 ha er omfattet af § 43. Den væsentligste indskrænkning på disse arealer er plejebestemmelser. I overensstemmelse med sædvanlig praksis tilkendes der et erstatningsbeløb fra 300 - 1000 kr. pr. ha for servitutpålæg med mindre restriktivt indhold. Med hensyn til de fastlagte plejebestemmelser er her skønnet, at erstatningen bør nedsættes til 500 kr. pr. ha.

Ad d. Ved at pålægge græsbinding på 35 ha som uden videre ville kunne bruges til korndyrkning, lægges der bånd på ca.

16 pct. af ejendommens dyrkede arealer. Disse udgør ialt ca. 215 ha incl. de 35 ha. Tilbage er således 180 ha til dyrkning. Fredningen og bindingen vil alt andet lige medføre, at der er et mindre areal til rådighed til at bidrage med et positivt dækningsbidrag til forrentning og afskrivning af det faste anlæg.

Efter sædvanlig ekspropriationspraksis gives der erstatning for ejendomsindskrænkning, når der eksproprieres mere end 5 pct. af en ejendoms totalareal. Her lægges der som nævnt bånd på 16 pct. Selv om de 16 pct. stadigvæk kan bruges til afgræsning, vil ejendomsindskrænkningen forsigtigt kunne ansættes til en halv snes procent.

Erstatningen for ejendomsindskrænkningen beregnes som procent indskrænkning af det faste anlæg.

Under hensyn til at arealet ikke afstås, men stadigvæk kan udnyttes til afgræsning, og der p.t. ingen dyr er på ejendommen, er der regnet med 10 pct. af 1,5 mill. kr. De 1,5 mill. kr. er den del af den faste ejendom, som vil blive berørt af indskrænkningen, herunder en del af maskinparken, opbevaringsanlæg o. lign.

Ad e Under hensyn til at sagen foreløbigt har verseret i 3 1/2 år, at bestemmelserne blev pålagt ved et § 11-forbud den 21. januar 1985 og indskrænkningernes konsekvenser for ejendommen, påstås erstatningen forrentet fra det tidspunkt, § 11-forbudet blev pålagt.

Ad f Endelig påstås der tilkendt Karl Nielsen et beløb til dækning af sagsomkostninger efter en nærmere opgørelse fra Landskontoret."

I skrivelse af 11. august 1988 har Dansk Skovforening ved konsulent Leif Jørgen Madsen iflg. aftale med lodsejeren opgjort dennes

erstatningskrav for skovarealerne til 3.222.900,- kr. beregnet med prisniveau 21. januar 1985, og således at erstatningsbeløbet i medfør af naturfredningslovens § 19, stk. 4, 2. pkt. forrentes fra samme dato.

Med skrivelsen fremsendtes besigtigelsesrapport og erstatningsberegning med 10 bilag på grundlag af en vurdering af konsekvenserne af det reviderede fredningsforslag, foretaget på baggrund bl.a. af at amtsfredningsinspektør H. Præstholm på et møde den 31/10 1986 gav udtryk for, at det vil være af interesse for sagsrejserne at kende fredningens økonomiske konsekvenser. Nørholm Gods har ønsket sagen fremmet og har derfor støttet arbejdet.

Fredningsforslagets bestemmelser og konsekvenser er endvidere diskuteret med godsejer Karl Nielsen og med tidligere afdelingsleder i Dansk Skovforening Henrik Buhl, hvorefter de skov- krat- og mosearealer, der er omfattet af fredningsforslaget er gennemgået.

Det påståede beløb fremkommer således:

1.	Arealer, der fremover skal henligge som "naturskov",
ialt 29,44 ha
(bilag IV)	826.100
2.	Nuværende løvskov, der pålægges løv-
træsbinding, ialt 35,49 ha
(bilag V)	1.822.600
3.	Nuværende nåleskov, der pålægges frem-
tidig løvtræsbinding, ialt 16,65 ha
(bilag VI)	218.500
4.	Driftsmæssige ulemper som følge af sti-
anlæg (bilag VII)	29.800
5	Nedgang i jagtværdi (Bilag VIII)	
	a frednings og stinet	116.500
	b naturskov	10.500

6	Ulempe (bilag IX)	
	a Skiltning i forb. med jagt	35.700
	b Rådighedsindskrækning	<u>163.200</u>
Ialt		<u>3.222.900</u>

Der er ikke under erstatningsberegningen taget hensyn til udgifter i forbindelse med driftsplejebestemmelserne på grund af disses manglende klarhed.

Erstatningsberegningens forudsætninger er beskrevet således:

Erstatningsberegningen omhandler tab i forbindelse med fredningen af de på fredningskortet (kort udarbejdet af Ribe amts Tekniske Forvaltning maj 1987) udpegede arealer med henholdsvis løvskovs-pligt og "Naturskov".

Specielt skal jeg pege på, at beregningen ikke omfatter tab i forbindelse med

1. Fredningen af engarealer
2. Forbudet mod råstofindvinding, idet det bemærkes, at der tidligere er sket indvinding.

Endvidere skal jeg bemærke, at amtsrådet ikke har efterkommet godsets og Dansk Skovforenings ønske (i henhold til brev af 20. maj 1987) om en definition af udtrykket "kørselsveje" i § 6, stk. 4. Man må derfor gå ud fra, at spor, som ved § 11-forbudets indtræden kunne befæres med traktor, må såvel vedligeholdes som forbedres til egentlige bilfaste veje.

Endelig bestemmes det i § 4, stk. 5, at der skal udarbejdes periodeplan for 10 + 10 år "af sædvanlig forstlig type". Periodeplanen skal godkendes af den i henhold til § 9 nedsatte komité. Hvis fredningsbestemmelserne tilføjes såvel en nøje specifikation af planens indhold og omfang som en modificering af § 9, stk. 3, således at ejeren højst kan pålægges at lade udarbejde f. eks. én plan pr. 10-års periode for egen regning, kan udgiften hertil kalkuleres og kapitaliseres. I modsat fald må det i fredningsbestemmelsen præciseres, at f.eks. Ribe amts

råd afholder udgiften til planudarbejdelsen.

I fredningsforslagets bestemmelser vedr. drift af arealerne med løvskovspligt fastsættes det, at løvskoven skal selvforynges, og der må efterbedres med danske løvtræarter. Ribe amtsråd kan lade fjerne selvsåede nåletræarter. Som forstlig sagkyndig skal jeg påpege, at bestemmelsen er åbenlyst urimelig og bør modificeres, f. eks. således at alene plantede nåletræarter samt plantede ikke-danske løvtræarter må fjernes på amtsrådets foranledning.

Såvel ær (ahorn) som ædelgran sår sig villigt flere steder. For Dansk Skovforening at se er det imod det egentlige formål med fredningen af de pågældende områder at forbyde foryngelsen af disse træarter, der på den ene side forøger variationen og dermed arealernes rekreative og landskabelige værdi, og på den anden side optræder temmelig "naturligt" og sandsynligvis - for ærens vedkommende - slet ikke kan udryddes. Tillige er det driftsmæssigt vanskeligt at leve med en bestemmelse, der på den ene side kun tillader foryngelse med løvtræarter, som måske nok er "danske" i den forstand, at de forekommer indenfor landets grænser, men som i hvert fald ikke kan forynge sig i tilstrækkeligt omfang på Nørholm, og på den anden side bestemmer, at driftsmæssigt ønskede (men fredningsmæssigt uønskede) træarter skal fjernes ! Jeg skal i den forbindelse gøre opmærksom på, at den nuværende løvskov er frembragt ved plantning og under omfattende plejeforanstaltninger."

Angående opgørelsestidspunkt, prisniveau og kalkulationsrentefod hedder det i rapporten:

Den 21. januar 1985 blev der nedlagt forbud efter naturfredningslovens § 11 på det omhandlede areal, og det har siden dette tidspunkt ikke været tilladt at etablere forhold, som strider mod den påtænkte fredning. Fredningsforslaget blev offentliggjort i august 1985, og dette forslag er i alt væsentligt videreført uændret i det reviderede forslag fra juni 1987. De fredningsbestemmelser, der skal vurderes i

det følgende, har således reelt været i kraft siden 21. januar 1985.

Da der i det følgende skal beregnes/vurderes konsekvenserne af gennemførelse af det foreliggende forslag bør erstatningen svare til driftstabet pr. 21/1 1985. Såfremt der i en evt. afsagt fredningskendelse fjernes eller slækkes visse fredningsbestemmelser, bør opgørelsen efter naturfredningslovens § 19, stk. 3 for disse punkter alene svare til driftstabet for perioden januar 1985 og frem til kendelsens afsigelse.

I forlængelse heraf bør for det første prisniveau for erstatningsberegningen være 21/1 1985, og for det andet bør begyndelsestidspunktet for forrentningen ligeledes fastsættes til 21/1 1985, jvf. lovens § 19, stk. 4, 2. pkt. Disse præmisser giver en korrekt opgørelse af tabet og ligger til grund for de efterfølgende beregninger, idet der er anvendt opslag i "Økonomiske kurver og tabeller 1985".

Såfremt naturfredningslovens normale forudsætning, om at erstatningsbeløbet skal forrentes fra datoen for fredningsnævnets afgørelse, fastholdes, bør skovens status fremskrives med tilvæksten til dette tidspunkt, og prisniveauet bør ligeledes være tidspunktet for kendelsen. Dette vil kræve en omberegning, men vil resultere i en erstatningsberegning af samme størrelsesorden.

Der er anvendt rentefoden 4 % i beregningerne for vedproduktion. I beregningerne for jagtværdi og ulempe er der anvendt 7 %, og i beregningerne for pyntegrønt er der anvendt 10 % svarende til graden af usikkerhed.

Opgørelsen af erstatningsposterne 1-3 er sket på følgende grundlag:

Fredningsbestemmelserne opdeler det omhandlede areal i en række områder med forskellige driftsbestemmelser. Opdelingen er sket ved indtegnning på kort.

Til grund for bevoksningsgennemgangen ligger en arealbeskrivelse udarbejdet af Hedeselskabet. Bevoksningslistens opgivne højder og ved-

masser, bygger på tabellariske fremskrivninger af målinger i forbindelse med driftsplanlægning for Nørholm Skov i 1965. Hedeselskabet angiver derfor, at "beskrivelse ikke selvstændigt kan lægges til grund for bonitering i forbindelse med f.eks. udarbejdelse af erstatningsberegning .

Ved bevoksningsgennemgangen er fremskrivningen af bevoksningslisten vurderet, og det er herved fundet, at den fremkomne status pr. 1986 er let undervurderet.

Det er som nævnt status pr. januar 1985, der skal udfindes. Det har i de fleste bevoksninger været rimeligt at lade den undervurdere status for 1986 gælde for tidspunktet januar 1985. I de øvrige bevoksninger er der i marken gjort særskilte notater herom. Hvor det som støtte til vurderingen har været nødvendigt, er der målt højder og/eller grundflade pr. ha.

Ved produktionsværdien af et stykke skov skal der i det følgende forstås nutidsværdien af skovens fremtidige indtægter minus udgifter. I ældre bevoksninger kan dette være værdien af den stående vedmasse plus værdien af fremover at kunne dyrke arealet som produktiv skov. I yngre bevoksninger vil produktionsværdien normalt alene være værdien af fremtidige indtægter/udgifter tilbageført til opgørelsestidspunktet med en rentefod.

Erstatningsberegningen baserer sig på, at skoven fremover ville blive dyrket økonomisk optimalt, hvis der ikke var foretaget en fredning.

Dette begreb har naturligvis forskelligt indhold afhængigt af den betragtede ejendom. For Nørholm Skov synes det rimeligt at definere følgende arealsammensætning som økonomisk optimal på arealer, som ikke er mose eller krat:

50 % Rødgran med udtag af juletræer

20 % Sitkagran eller grandis

10 % Nobilis

20 % Løvskov i langt omdrift baseret på potentiel
selvfor yngelse.

For nemheds skyld skal jordværdien (dvs. produktionsværdien umiddelbart før anlæg) for 1 ha af ovenstående sammensætning beregnes og anvendes som et fast udtryk for jordværdien pr. ha ved økonomisk optimal drift.

Rødgran, 25 % juletræer, omdriftsalder 60 år,

J 4% = 11.534 kr./ha, 50 % heraf 5.767 kr.

Sitkagran, bon. 3.0 omdriftsalder 55 år

J 4% = 375 kr./ha, 20 % heraf 75 kr.

Nobilis, type 2, omdriftsalder 44 år,

J 10% = 23.879 kr./ha, 10 % heraf 2.388 kr.

Løvskov i lang omdrift baseret på potentiel selvfor yngelse. Regnet som: Egm bon. 4.0, omdriftsalder 160 år, med modregning af udgifter til nykultur:

J 4% = 39.386 kr./ha + 35.400 kr./ha

= 3.986 kr./ha, 20 % heraf - 797 kr.

Jordværdi pr. ha for økonomisk optimal drift 7.433 kr.

På arealer med en kultur af blandet løv og nål, der skal overgå til at være løvtræsbindingsarealer.

findes jordværdien ud fra en model med halvt rødgran i 50-årig omdrift og halvt eg, der skal fortsætte i blivende bestand. Omsætningsbalancen for rødgran i 50-årig omdrift kombineres med omsætningsbalancen for de første 50 år af en egeomdrift. Nettobeløbene for de to omsætningsbalancer indgår med hver halvdelen. Herfra trækkes 100 kr./ha/år for forringede driftsforhold, d.v.s. besværlig administration, nedsat p.gr. af. sprøjteforbudet på naturskogsarealer samt produktionspåvirkninger som følge af det forøgede publikumstryk. Endvidere fratrækkes 40 kr. pr. m³ rødgran for forringet kvalitet. Ved alderen 50 år sættes bevoksningens værdi til værdien af et løvskovs-

areal, der drives i plukhugst med løvtræsbinding, d.v.s. 5.000 kr./ha.

Rødgran- alder	50% af DB i eg, bon. 3.5	50% af DB i rgr GN/bon. 3,0	Admini- strati- on	Forringet kvalitet af rgr.	Ialt tid år	Disk. Disk værd. år
4	-17700	-6050	-100		-23850 0	-23850
4-10	- 1200	-1300	-500		- 3000 3	- 2667
10-20	- 2850	- 250	-1000		-4100 11	- 2663
20-30	- 1137	1508	-1000	-760	-1439 21	- 631
30-40	1222	3542	-1000	-1340	2424 31	719
40-50	1222	5967	-1000	-1760	4429 41	887
50:afdrift af rødgranel	26073			-5700	20373 46	3354
50: værdi af stående bevoksning					5000 46	823
Jordværdi (kr./ha.)						<u>-24028</u>

Venteværdi

På krat og mosearealer vil venteværdien (dvs. produktionsværdien i allerede anlagt bevoksning) svarende til økonomisk optimal drift alene være det løbende udnytte af brænde:

$$V \text{ mose} = \frac{3 \text{ m}^3/\text{ha}/\text{år} \cdot 150 \text{ kr./m}^3}{100 \text{ år}} = 11.250 \text{ kr./ha}$$

0,04 pr. år

For løvtræsbindingsarealer beregnes venteværdien af et løvskovsareal, der drives i plukhugst med løvtræsbinding, - for alle de berørte områder under ét - som den kapitaliserede værdi af den gennemsnitlige årlige nettoindtægt, d.v.s. hugstindtægter minus plantningsomkostninger, idet der ikke kan påregnes selvforryngelse.

$$V \text{ plukhugst} = \frac{4 \text{ m}^3/\text{ha} / \text{år} \cdot 200 \text{ kr./m}^3 \cdot \frac{60.000 \text{ kr./ha}}{100 \text{ år}}}{100 \text{ år}} = 5.000 \text{ kr./ha}$$

I denne betragtning indgår overvejelser omkring nedsat sundhed foranlediget af sprøjteforbudet på naturskovsarealerne samt omkring produktionspåvirkninger på baggrund af det forøgede publikumstryk.

På arealer, hvor der findes "særligt store egetræer", vil venteværdien i forhold til ovenstående blive noget lavere, da udbyttet her

kommer dels fra store, krogede egetræer, dels fra mellemaldrende bøg.

$$v \text{ plukhugst} = 3 \text{ m}^3/\text{ha}/\text{år} \cdot 150 \text{ kr./m}^3 - \frac{60.000 \text{ kr./ha}}{100 \text{ år}} = 3.750 \text{ kr./ha}$$

svarende til at den inoptimale drift næppe vil kunne betale kultur-
omkostningerne.

Naturskov

Ejeren må ikke udføre nogen form for driftstiltag overhovedet.

Amtsrådet kan lade fjerne nåletræer. Tabet må svare til et 100% bort-
fald af produktionsværdien.

Endvidere vil driftsformen betyde en opformering af skadelige in-
sekter og svampe, hvilket må resultere i en erstatning for nedgang i
sundhedstilstand på de tilgrænsende skovarealer, d.v.s. løvtræbin-
dingsarealerne.

"Naturskovsarealer"

Jordværdi, økon. optimal drift

7433 kr/ha

Venteværdi, krat- og mosearealer

11250 kr./ha

Afd.	Areal	Inv.	alder i 85	Bon.	Vedmasse	NPR-pris	Met.	Prod.værdi =erst.krav
(1a)	,15	bøg	117	4,9	39	179	R+J	3.096
(1c)	,28	rgr	45	4,2			V-60	10.429
(1d)	1,46	krat					V-mose	16.425
1i	,24	mose					V-mose	2.700
2c	,94	eg	87	4,1	104	218	R+J	29.659
2d	,83	bøg	107	4,9	158	158	R+J	32.713
2g	2,35	mose					V-mose	26.438
2h	,54	rgr	29	4,4			V-60	11.486
(6a)	2,06	bøg	112	4,9	369	167	R+J	76.935
6e	,28	eg	62	0,8			V-90	18.584
6f	1,29	mose					V-mose	14.513
7h	8,03	ask	117	3,8	868	341	R+J	355.675
7i	1,94	eg	117	3,9	362	272	R+J	112.884
7k	3,09	mose					V-mose	34.763
7m	,16	sgr	33	4,4			V-55	4.157
7n	,35	sgr	17	(4,0)			V-55	4.849
(8a)	,45	bøg	92	4,1	78	162	R+J	15.981
8h	,31	mose					V-mose	3.488
(9a)	,22	hede						0
(9b)	,81	bjf	29				V-70 *)	4.630
(9c)	3,16	alø	47				V-mose	35.550
9f	,50	anål	49				V-70 *)	6.143

Metode:

- R + J : Realiseringsværdi + jordværdi
 V-mose : Venteværdi for krat og mosearealer-
 V-60 : Venteværdi ved omdr.alder 60 år, overgang til
 økonomisk optimal drift.

+) regnet som skovfyr, bonitet 5.

Nuværende løvskov, der pålægges løvtræsbinding.

I de områder, hvor der er pålagt løvtræsbinding, må der sondres mellem nuværende løv- henholdsvis nåleskov. På de nuværende løvskovs-arealer indtræder der en øjeblikkelig løvtræsbinding, idet der må drives med "plukhugst" og selvforryngelse.

Amtsrådet kan lade selvsået nåletræ såvel som selvsået og plantet løvtræ, som ikke er naturligt forekommende i Danmark fjerne. Når selv-såningen er mangelfuld, er det tilladet at underplante med naturligt forekommende danske løvtræarter.

På grund af den manglende selvforryngelse med "accepterede" træarter må det lægges til grund for beregningerne, at enhver kulturtræ fremkommer ved plantning og efterfølgende intensiv pleje.

Tabet må derfor være forskellen mellem produktionsværdien ved økonomisk rationel drift og produktiondværdien ved den tilladte driftsform.

Nuværende løvskov, der pålægges løvtræsbinding, og hvor der findes særligt store egetræer.

Hvor der forekommer særligt store egetræer, der er ved at blive udskygget af andre træarter (typisk: bøg), kan amtsrådet lade disse udskyggende træer fjerne.

Under forudsætning af at ejeren ikke fjerner disse gamle egetræer forinden, betyder denne bestemmelse i realiteten, at enhver økonomisk rationel skovdrift umuliggøres på disse arealer. De pågældende steder må egetræer betegnes som relativt værdiløse, idet de sandsynligvis kun vil kunne sælges som brænde, og bøgetræerne vil blive

fjernet uden hensyn til deres i øvrigt optimale drift.

Tabet må svare til tabet som ved foregående punkt, idet dog produktionsværdien af den tilladte driftsform ligger noget lavere.

Under de tre ovenfor nævnte skovkategorier står der på Nørholm en hel del mellemaldrende og ældre løvskov. Der har således igennem mange år været foretaget en opsparring, der kunne være kommet til realisering i de nærmeste år. Fredningsbestemmelser, der går ud på at fratage ejeren dispositionsretten over sådanne arealer, bevirker sædvanligvis nedgang i produktionsværdien på meget høje beløb pr. ha.

Nuværende løvskov - pålægges lævtræsbinding

Jordvardi, økon. optimal drift:	7433 kr/ha
Venteværdi, krat- og mosearealer	11250 kr/ha
Ventefærdi, foreskrevet drift	5000 kr/ha
do. med gamle ege	- 3750 kr/ha

Afd.	Areal	Alder		Bon.	Vedmasse	NPR-pris	Met.	Prod.værdi
		Inv. i 85						
(1a)	4,44 bøg	117	(4,0)	1110	246	R+J		306.063
2a	2,20 eg	87	3,6	356	246	R+J		103.929
(3a)	2,30 bøg	97	(4,0)	540	177	R+J		112.676
3f	1,01 bøg	107	4,9	199	142	R+J		35.765
3h	,08 mose					V-mose		900
(5b)	1,98 aløv	137	3,8	296	334	R+J		113.581
(6a)	4,95 bøg	112	(4,0)	1120	228	R+J		292.153
6b	2,62 eg	82	3,5	415	238	R+J		118.244
7a	6,94 eg	82	3,5	1161	238	R+J		327.903
7c	5,24 bøg	142	4,9	1360	254	R+J		384.389
(8a)	3,00 bøg	92	4,1	523	162	R+J		107.025
8c	,73 aløv	47	3,8			V-mose		8.213
35,49								1.910.841

Produktionsværdi			Erstatn.krav
Optimalt	Foreskrevet		
(1a)	306.063	22200	283.863
2a	103.929	11000	92.929
(3a)	112.676	11500	101.176
3f	35.765	5050	30.715
3h	900	400	500
(5b)	113.581	9900	103.681
(6a)	292.153	-18563	310.716
6b	118.244	13100	105.144
7a	327.903	34700	293.203
7c	384.389	-19650	404.039
(8a)	107.025	15000	92.025
8c	8.213	3650	4.563
1.910.841			88.287
			1.922.554

Metode:

R + J : Realiseringsværdi + jordværdi

V-mose : Værdi for krat og mosearealer.

Bemærkninger ved bevoksningsgennemgangen:

1a - Højde for lav, Bon -) 4. Vedmasse -) 1110

2a - Værdikvotient 105 %.

3a - Højde for lav. Bon -) 4. Vedmasse -) 540

3f - Værdikvotient 90 %

5b - Værdikvotient 90 % af eg.

6a - Højde for lav, Bon -) 4. Vedmasse -) 1120 Gamle ege!

7c - Højde for lav. Bon -) 4. Vedmasse -) 1360 Gamle ege !

8c - Dårlig. Produktionstab som ved krat/mose.

Nuværende nåleskov, der pålægges løvtræsbinding.

For nåleskovsarealernes vedkommende kan disse bevares til renafdrift. Derefter kan der plantes en blanding af løv og nål, idet nåleandelen skal udtages inden alder 50 år, således at bevoksningen ender i ren løvskov. Herefter skal der drives den i sidste punkt nævnte "plukhugst".

En vurdering af tabet må basere sig på en skønnet omdriftsalder for hver af de nuværende nåletræsbevoksninger. Forskellen i produktionsværdi mellem økonomisk rationel skovdrift og en blandingskultur m.v. som beskrevet må beregnes og diskonteres i det antal år, som der resterer af omdriften.

Nuværende nåleskov - pålægges løvtræsbinding efter afdrift

Jordværdi, økon. optimal drift:	7433 kr/ha
Jordværdi, løv/nål-kultur:	-24028 kr/ha
Rentaafod	4%

Afd.	Areal	Anv.	Alder i 85	Skønnet antal år til afdrift	Erstatning
1b	,94	rgr	29	31	8.767
(1c)	,10	rgr	45	15	1.747
1e	1,12	rgr	42	18	17.394
1f	,48	ngr	13	10	10.202
1g	,79	lar	35	20	11.343
2b	,98	sgr	12	43	5.709
2e	,33	rgr	29	31	3.078
2f	,17	lar	32	23	2.170
2i	1,63	sgr	11	44	9.243
3d	,20	lar	22	33	1.725
3e	,28	agr	31	29	2.825
3g	1,02	rgr	48	2	29.669
3i	,08	sgr	31	24	982
3k	,84	lar	5	50	3.719
6c	1,35	agr	33	27	14.730
6d	,25	agr	22	38	1.772
7b	1,56	sgr	33	22	20.709
7d	,12	rgr	57	3	3.356
7e	,12	lar	31	24	1.473
7f	,15	lar	51	4	4.034
7g	,47	gra	32	23	5.999
7p	,29	gra	8	47	1.444
8b	,48	rgr	31	29	4.842
8d	,44	lar	59	3	12.306
8e	,81	lar	46	9	17.904
8f	,27	lar	43	12	5.306
8g	1,36	lar	30	25	16.050
16,65					213.498

Yedr. erstatningsposterne 4 - 6

Anlæg af stinet.

Ved anlæg af stier fremkommer et tab i form af et produktions-
tab og af de driftsmæssige ulemper, som følger dels af stien i sig
selv, dels af den nemmere, (og dermed mere omfattende) adgang til
skoven. Herudover vil stianlægget bevirke ulemper i forbindelse med
jagten. Dette element indgår i beregningerne.

Driftstab som følge af stiudlægning.

Amtsrådet kan lade anlægge og afmærke sti gennem området. Stien
følger i hovedsagen eksisterende spor og giver følgelig ikke anled-
ning til direkte produktionstab på grundlag af stiarealet.

Indirekte fås et ekstra produktionstab på løvtræsbindingsarea-
lerne som følge af det forøgede publikumstryk. Dette indgår i over-
vejelserne.

De driftsmæssige ulemper ved at skovning, transport m.v. skal foregå under hensyntagen til et større publikumspres skønnes at medføre 10% forøgelse af sortimentsomkostningerne på løvtræsbindingsarealerne. D.v.s. ca. 10 kr/m³.

Det årlige tab udgør dermed:

$$10 \text{ kr/m}^3 - 4 \text{ m}^3/\text{ha/år} \cdot 52,14 \text{ ha} = 2.086 \text{ kr/år.}$$

Det kapitaliserede tab udgør ved rentefoden 7 %:

$$\frac{2.086 \text{ kr/år}}{0,07 \text{ pr. år}} = 29.800 \text{ kr}$$

Jagt.

Fredningen og udbygningen af stinettet vil utvivlsomt bevirke et øget publikumspres. Dette vil på hele arealet bevirke en forringelse af jagtværdien.

På naturskovsarealerne fremkommer en yderligere nedgang i jagtværdi som følge af områdets ufremkommelighed. Denne udvikling ses allerede nu tydeligt på de fugtigere arealer.

På løvtræsbindingsarealerne skønnes jagtværdien netto uændret. Mangelen på nåletræskulturer vil tælle negativt, til gengæld vil den større andel af moden løvskov i forhold til moden nåleskov tælle positivt.

Nedgang i værdi af jagt.

Fredningen og udbygningen af stinettet vil utvivlsomt bevirke øget publikumspres.

Der må på det fredede areal påregnes en jagtværdinedgang, der ud fra jagtudlejningsniveauet skønnes til 100 k/ha/år.

Det årlige tab udgør dermed:

$$100 \text{ kr/ha/år} \cdot 81,58 \text{ ha} = 8.158 \text{ kr/år.}$$

Det kapitaliserede tab udgør ved rentefoden 7 %:

$$\frac{8.158 \text{ kr/år}}{0,07 \text{ pr. år}} = 116.543 \text{ kr.}$$

På naturskovsarealet vil jagtværdien være yderligere forringet

p.gr.a. dårlig fremkommelighed. Nedgang i jagtværdi ansættes i forlængelse af ovenstående beregning skønsvist til yderligere 25 kr/ha/år.

Det årlige tab udgør dermed:

$$25 \text{ kr/ha/år} \cdot 29,44 \text{ ha} = 736 \text{ kr/år}$$

Det kapitaliserede tab udgør ved rentefoden 7 %:

$$\frac{736 \text{ kr/år}}{0,07 \text{ pr. år}} = 10.514 \text{ kr.}$$

Generel ulempe.

Udover produktionstab og tab af jagtværdi vil rådighedsindskrænkningen i sig selv betyde en nedgang i handelsværdien. Erstatningskravet må derfor indeholde en generel ulempeerstatning.

Ulempeerstatning,

Skiltning i forbindelse med jagt:

I 2 måneder i forårsperioden skal der jævnligt opsættes og nedtages skilte, der forbyder publikum adgang. Skiltningskravet, der ingen jagtmæssig betydning har, ansættes skønsvist at svare til en særskilt ulempeerstatning på 2.500 kr/år.

Den kapitaliserede ulempe udgør ved rentefoden 7 %:

$$\frac{2.500 \text{ kr/år}}{0,07 \text{ pr. år}} = 35.714 \text{ kr.}$$

Rådighedsindskrænkning:

Fredningen medfører udover produktionstab og tab af jagtværdi en generel ulempe i form af tab af rådighedsret. Denne ulempe vil utvivlsomt medføre en nedsat tiltrækning for købere af store ejendomme og dermed en yderligere nedgang i skovens værdi i handel og vandel.

Salgsprisen kan skønnes til ikke under 40.000 kr/ha. Nedgangen i skovens handelsværdi som følge af rådighedstab kan skønnes til 5 % d.v.s. ikke under 2.000 kr/ha.

Dette bør derfor svares en erstatning på ikke under

$$2000 \text{ kr/ha/år} \cdot 81,58 \text{ ha} = 163.160 \text{ kr/år.}$$

Lbnr. 14 - Hans Erik Nielsen

Lodsejeren har i skrivelse af 5. oktober 1989 fremsat et erstatningskrav for 4, 4 ha engareal på kr. 5.000,00 pr. ha ialt 22.000,-

Lbnr. 15 - Erik Steffen Pedersen

Lodsejeren har i udateret påtegningsskrivelse, modtaget den 9. oktober 1989, for fredning af 10 ha anset 8.000,- kr. for et passende beløb.

Fredningsnævnet finder, at erstatning til de enkelte lodsejere må fastsættes ud fra en bedømmelse af den nedgang i ejendommens handelsværdi, som fredningen må antages at medføre.

For så vidt angår Nørholm Gods - lbnr. 13 - findes fastsættelsen af den del af erstatningen, der angår skovarealerne, ikke at kunne baseres på de skovøkonomiske driftstabsberegninger, der alene kan være vejledende ved udfindelsen af handelsværdinedgangen.

Fredningsnævnet finder, at de erstatninger, der som nedenfor nævnt tillægges de enkelte lodsejere, for hver af disse udligner det tab og modsvarer den ulempe, som fredningen medfører for hver lods-ejer, og således må antages at svare til den nedgang i handelsværdien ved kontantbetaling, som fredningen forårsager.

For så vidt angår de mindre eng- og skovparceller finder fredningsnævnet, at grundlaget for erstatningsfastsættelsen må være 4000 kr. pr. ha eng og 15000 kr. pr. ha skov, der pålægges løvskovspligt

For skovarealer, der samlet pr. ejendom er under 1 ha udgør erstatningen mindst 5000 kr. (lb.nr. 10 og nr. 11)

For det under matr.nr. 7 c Sig by (lbnr. 6) fredede engareal, der, jfr. fredningsbestemmelsernes pkt. 5.2 fortsat kan dyrkes i omdrift, tillægges ingen erstatning.

For tilstedeværelsen af stier, der iflg. fredningsbestemmelsernes pkt. 6.5 kan anlægges og afmærkes i princippet som vist på bilag 1

og som ikke medfører noget anlæg, idet stierne alene må befærdes til fods, bestemmelsernes pkt. 7.1, ydes en erstatning på 15 kr. pr. løbende meter. For de hertil hørende spange over Varde å på matr.nr. 5 b Skamstrup (lbnr. 2) og matr.nr. 3 a Sig (lbnr. 7) samt over Linding å på matr.nr. 1 a og 1 r, begge af Sig by (lbnr. 13) ydes en erstatning på 500 kr. pr. spang.

De ejendommene under matr.nr. 1, 2, 3, 4, 5, 7 + 9, 10, 11, 12, 14 og 15 i henhold til foranstående tillagte erstatningsbeløb fremgår af den vedhæftede lodsejerfortegnelse.

For så vidt angår Nørholm Gods (lbnr. 13) finder nævnet, at der ved erstatningsfastsættelsen ud over de førnævnte generelle betragtninger må tages hensyn, dels til de omstændigheder, som har ført til fredningsbestemmelserne under pkt. 4.1, 9.1 og 9.2 med tilsidesættelse af forslag om driftsformen for løvtræsarealerne, om udarbejdelse af periodeplan og om nedsættelse af komité, dels til de erstatningsstørrelser, som der anvendes som ovenfor fastsat for de mindre parceller, og som ikke findes umiddelbart anvendelige på de større arealer under denne ejendom.

Herefter finder fredningsnævnet skønsmæssigt at kunne fastsætte en samlet erstatning for de 56,1 ha eng til 200.000 kr.

Vedrørende skovarealerne finder nævnet for de områder med nåle-skov, som pålægges fremtidig løvskovspligt efter fredningsbestemmelsernes pkt. 4.3, og som udgør 16,65 ha, jfr. foran, side 63 at kunne bestemme den samlede erstatning til 100.000 kr.

For den nuværende løvskov, der pålægges løvtræsbinding, ialt 35,49 ha, findes erstatningen passende at kunne fastsættes til 600.000 kr.

For de skovarealer, der fremtidig skal henlægges som naturskov, ialt 29,44 ha finder fredningsnævnet, at der er tale om en så væsentlig begrænsning af ejerens mulighed for udnyttelse af disse arealer, at det nærmer sig et ekspropriationslignende indgreb.

Da der imidlertid ved besigtigelsen af skovarealerne kunne kon-

stateres, at bund og vækstvilkår gør naturskovsområderne mindre egnede for rationel skovdrift, finder nævnet ikke en ekspropriation for påkrævet.

Idet nævnet finder en erstatning på 15000 kr. pr. ha for passende, fastsættes erstatningen for naturskov til 442.500 kr.

Erstatning for tilstedeværelsen af stier tilkendes efter det foran anførte med $2500 \times 15 = 17.400$ kr., hvortil kommer erstatning 500 kr. for spang over Linding å mellem matr.nr. 1 r Sig by og matr.nr. 1 a Sig by.

For så vidt angår de af lodsejerne påståede erstatninger for ulemper og forringelse af jagtværdi finder fredningsnævnet ikke grundlag for at tilkende sådan erstatning, der, hvad jagten angår, følger allerede af fredningsbestemmelsernes pkr. 8, og i øvrigt må anses indeholdt i den arealmæssig fastsatte erstatning.

Således som anført ovenfor side 62 og side 66 har konsulentterne Ole Kirk og Leif Jørgen Madsen påstået den godsejer Karl Nielsen tilkommende erstatning forrentet fra den 21. januar 1985 med henvisning til naturfredningslovens § 19, stk. 4 sidste punkt.

Under hensyn til at denne lodsejer for så vidt angår skovarealerne har været forhindret af § 11- forbudet i den erhvervsmæssige udnyttelse af disse arealer finder fredningsnævnet, at begyndelsestidspunktet for forrentning af den del af erstatningen, der vedrører skovarealerne, eller af 1.442.500 kr. fastsættes til den 21. januar 1985, medens erstatningsbeløbene i øvrigt forrentes fra den 15. december 1989 alt med en årlig rente, der er 1 pct. højere end den af Danmarks Nationalbank fastsatte diskonto.

Den godsejer Karl Nielsen tilkommende erstatning i forbindelse med fredningen af en del af Nørholm Gods er ved transport af 15.

september 1986 uigenkaldeligt overdraget til Sparekassen Bikuben, Ølgod, der er eneberettiget til at modtage og kvittere for beløbet.

Lbnr. 12 Flemming Holst-Nielsen, der under sagen har været repræsenteret ved advokat tillægges 4000 kr. med tillæg af moms til advokatomkostninger.

Lbnr. 13 Karl Kr. Nielsen tillægges til dækning af omkostninger til Landskontoret for Landboret 10.000 kr. og til Dansk Skovforening 23.570 kr. samt til advokatomkostninger 18.500 kr. ; disse beløb uden tillæg af moms.

Konklusion:

I samlet erstatning, hvoraf staten i medfør af naturfredningslovens § 24 betaler 3/4 og Ribe amtsråd 1/4, udbetales der herefter 11.601.600 kr. fordelt blandt lodsejerne som angivet i vedhæftede lodsejerfortegnelse og med tillæg af renter og sagsomkostninger som foran nævnt.

I medfør af naturfredningslovens § 25 forelægges de i dag trufne afgørelser for Overfredningsnævnet til efterprøvelse.

Terkel Svendsen

Bent Poulsen

Th. Villadsen

Niels Ibsen

Gotfred Christiansen

Udskriftens rigtighed bekræftes af
Fredningsnævnet for Ribe amt. Udtreds.

2. 8. 1990

Udled

Lb. nr. pl.1	Lodsejer, adresse.	Matr. betegn. pl. 1	Areal under fredn. i ha	Afd. nr. pl. 2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Bemærkninger	Erstatning kr.
1	Erik Sørensen Skamstrupvej 3, Sig 6800 Varde	Skamstrup, Øse, Helle kommune 1 a	4,2	13	4,2 eng			16.800
2	Andreas Åge Andrea- senm Vesterbækvej 57, Sig 6800 Varde	5 b	3,2	14	3,2 eng a)	40 b)	spang c)	12.800 a) 600 b) 500 c)
3	Karl Christensen Skamstrupvej 4, Sig 6800 Varde	2 a	3,1	15	3,1 eng			12.400
4	Poul Erik Lebech Storcksvej 6 2000 København F.	5 p 9 f	0,7 <u>1,7</u> 2,4	16 16	0,7 Løvsk.pl. 1,7 <u>Løvsk.pl.</u> 2,4 a)	250 <u>100</u> 350 b)		36.000 a) 5.250 b)
5	Kirsten Søndergård Bjerg Bæktoften 6, Sig 6800 Varde	4 k	1,7	17	1,7 Løvsk.pl. a)	170 b)		25.500 a) 2.550 b)
	Lis S. Pedersen Poppelvången 4 3400 Hillerød							

Lb. nr. pl.1	Lodsejer, adresse.	Matr. betegn. pl. 1	Areal under fredn. i ha	Afd. nr. pl. 2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Bemærk- ninger	Erstatning kr.
6	Ida Sofie Kristen- sen Thorstrupvej 77 Sig 6800 Varde	Sig by Thorstrup Varde kommune 7 c	2,1	21	2,1 omdrift			0
7	Alfred Gammelgaard Lykkebjergvej 26 og H.J. Gammelgaard Lykkebjergvej 9, Sig 6800 Varde	3 a	3,8	19	3,8 eng a)	300 b)	spang c)	
9	Bent Nielsen Agerskovvej 21 Hammerup 7400 Herning	1 a	1,1	18	1,1 eng a)	180 b)	ejes af Evald Johnsen Vardevej 68, Sig, iflg. jordfordeling "Tor- strup".	19.600 a) 7.200 b) 500 c)
10	Niels Marinus Sørensen Thorstrupvej 25, Sig, 6800 Varde	2 a	0,2	12	0,2 Løvsk.pl.	120		5.000 a) 1.800 b)
11	Christian Marinus Nielsen Frisvadvej 65 6800 Varde	10 b	0,1	11	0,1 Løvsk.pl. a)	60 b)	som efter jordforde- ling "Torstrup" er Knud Sandholt Nielsen Sønderbrovej 7, Sig	5.000 a)

bb. nr. pl.1.	Lodsejer adresse	Matr. betegn. pl. 1	Areal under fredn. i ha	Afd.nr. pl. 2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Erstatning Bemærk- ninger	kr.
		Sig by, Thorstrup Varde kommune						
12	Flemming Holst- Nielsen, Hvilevej 3 2900 Hellerup	11 i	0,2	10	0,2	30		
		12 c	0,1	10	0,1			
		13 g	0,1	10	0,1			
		21	2,0	10	2,0	310		
			2,4		2,4	340		36.000 a)
					Løvsk.pl. b)			5,100 b)
					a)			
13	Karl Kristian Nielsen Stokkebrovej 1 Nørholm, Sig 6800 Varde	1 c	2,9	8	2,9	130		
		15 m	1,7	8	Løvsk.pl.	70		
		20	2,6	8	1,7			
					Løvsk.pl.			
					2,6			
					eng			
		Thorstrup pgd. Torstrup Varde kommune						
		1 r	3,5	8	0,5			
					Natursk.	50	spang	
							g)	
					3,0			
					Løvsk.pl.			
		Nørholm hvgd. Torstrup Varde kommune						
		1 a	123,3	1-2-3	26,0			
					Natursk.			
				6-7-9	46,3			
					Løvsk.pl.			

lb. nr. pl.1:.	Lodsejer adresse	Matr. betegn. pl. 1	Areal under fredn. i ha	Afd. nr. pl. 2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Erstatning Bemærk- ninger	kr.
13	Karl Kristian Nielsen Stokkebrovej 1 Nørholm, Sig 6800 Varde	Nørholm hvgd. Torstrup Varde kommune						
		1 a			51,0 eng	2.250	spang g)	
		1 d	2,6	2	2,5 Natursk., 0,1 Løvsk.pl.			
		1 e	$\frac{2,6}{139,2}$	3	2,5 eng 0,1 Løvsk.pl. <u>29,0</u>	<u>2.500</u> f)		
					Natursk. a) 56,1 eng b) 54,1 Løvsk.pl. c)		nåletræ-løvskov øvrige løvskov	442,500 a) 200.000 b) 100.000 c) 600.000 37.500 f) 500 g)
14	Hans Erik Nielsen Hulvigvej 20 Hodde 6862 Tistrup	Hulvig by, Hodde Ølgod komm. mune						
		5 a	4,4	22	4,4 eng			17.600

Lb. nr. pl.1.	Lodsejer adresse	Matr. betegn. pl. 1	Areal under fredn. i ha	Afd, nr, pl, 2.	Fremt. bevoksn. forhold i ha	Sti i m	Erstatning Bemærk- ninger	kr.
15	Erik Steffen Pedersen Nordenskovvej 12 Hodde 6862 Tistrup	Hodde by Hodde Ølgod kommune 7 a	2,5	23	2,5 eng			10.000

KORT >

Kortgrundlag

omkring at flytte i et hus
 suppleret med en smuk ind-
 matrikeret skov. Det er
 en af hjørnerne som er udfyldt
 med yngre planter.

Signaturer

1. 000' 000' 000'
 2. 000' 000' 000'
 3. 000' 000' 000'
 4. 000' 000' 000'
 5. 000' 000' 000'
 6. 000' 000' 000'
 7. 000' 000' 000'
 8. 000' 000' 000'
 9. 000' 000' 000'
 10. 000' 000' 000'

Nørholm Hede.^a
-fredet ved deklaration
af 08.09.1913

FREDNINGSKORT

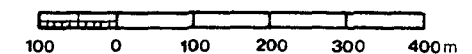
OVERFREDNINGSNÆVNETS
fredningsafgørelse af **April**
1993 i sag nr. **111.550-0001**

Signaturforklaring:

	Fredningsgrænse
	Areal med løvskovspligt
	Areal med Naturskov (urørt skov)
	Andre Naturskovsarealer
	Eng
	Hede
	Areal i omdrift
	Sti
	Spang

FREDNING AF NØRHOLM SKOV M. V. i Helle, Ølgod og Varde kommuner

1 : 10.000

Ribe Amtsråd Teknisk Forvaltning
Dec 1989. Rettet af S. og N. April 1993

Kortgrundlag

olking af flytende og gas
 suppleret med en smager fra
 matr kort skovet fra og
 over hørnem skal du sørge
 med yngre planteg

Signaturer

1. de'græns
 2. o græns.
 3. i græns
 4. de'græns
 5. de'græns
 6. de'græns
 7. de'græns
 8. de'græns
 9. de'græns
 10. de'græns
 11. de'græns
 12. de'græns
 13. de'græns
 14. de'græns
 15. de'græns
 16. de'græns
 17. de'græns
 18. de'græns
 19. de'græns
 20. de'græns
 21. de'græns
 22. de'græns
 23. de'græns
 24. de'græns
 25. de'græns
 26. de'græns
 27. de'græns
 28. de'græns
 29. de'græns
 30. de'græns
 31. de'græns
 32. de'græns
 33. de'græns
 34. de'græns
 35. de'græns
 36. de'græns
 37. de'græns
 38. de'græns
 39. de'græns
 40. de'græns
 41. de'græns
 42. de'græns
 43. de'græns
 44. de'græns
 45. de'græns
 46. de'græns
 47. de'græns
 48. de'græns
 49. de'græns
 50. de'græns
 51. de'græns
 52. de'græns
 53. de'græns
 54. de'græns
 55. de'græns
 56. de'græns
 57. de'græns
 58. de'græns
 59. de'græns
 60. de'græns
 61. de'græns
 62. de'græns
 63. de'græns
 64. de'græns
 65. de'græns
 66. de'græns
 67. de'græns
 68. de'græns
 69. de'græns
 70. de'græns
 71. de'græns
 72. de'græns
 73. de'græns
 74. de'græns
 75. de'græns
 76. de'græns
 77. de'græns
 78. de'græns
 79. de'græns
 80. de'græns
 81. de'græns
 82. de'græns
 83. de'græns
 84. de'græns
 85. de'græns
 86. de'græns
 87. de'græns
 88. de'græns
 89. de'græns
 90. de'græns
 91. de'græns
 92. de'græns
 93. de'græns
 94. de'græns
 95. de'græns
 96. de'græns
 97. de'græns
 98. de'græns
 99. de'græns
 100. de'græns

Nørholm Hede .^a
–fredet ved deklaration
af 08.09.1913

FREDNINGSKORT

OVERFRÆDNINGSNÆVNETS
fredningsafgørelse af **April**
1993 | sag nr **111.550-0001**

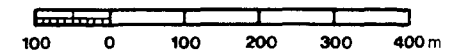
Signaturforklaring:

	Fredningsgrænse
	Areal med løvskovspligt
	Areal med Naturskov (urørt skov)
	Andre Naturskovsarealer
	Eng
	Hede
	Areal i omdrift
	Sti
	Spang

FREDNING AF NØRHOLM SKOV M. V.

i Helle, Ølgod og Varde kommuner

1 : 10.000

Ribe Amtsråd Teknisk Forvaltning

Dec 1989. Rettet af S. og N. April 1993

DISPENSATIONER>

Afgørelser - Reg. nr.:

Herunder ses afgørelser i dispensationssager for denne fredning

Fredningsnævnet
for
Ribe amt

Dispensation til genopretning af Varde Å på de fredede arealer omkring Nørholm Gods

(Fredningsnævnets j. nr. 67/2005)

Ribe amt, Vandmiljøkontoret, forelagde ved brev af 27. oktober 2005 fredningsnævnet et projekt til genopretning af Varde Å. I følge projektet skulle Ansager Kanal sløjfes, og vandet skulle fremover ledes gennem Varde Å. Åen skulle derfor udvides og gensnos på blandt andet strækningen mellem Hessel og Nørholm.

Under sagens behandling er projektet blevet ændret af de amtskommunale myndigheder.

Ved brev af 1. november 2006 har vandmiljøkontoret forelagt fredningsnævnet det endelige projekt. Det fremgår af det endelige projekt blandt andet, at Varde Å skal gensnos på Nørholm Østereng, således at åens fremtidige forløb på denne delstrækning bliver identisk med åens forløb før reguleringen i 1950'erne, at der som en del af projektet etableres vandhuller med et samlet areal på ca. 3.000 m² som rasteplads og overvintringslokalitet for padder, og at der ved åens forløb ved Nørholm Gods kan ske en justering af vandfordelingen mellem åens hoved - og biløb ved restaurering af voldgraven og møllekanalen.

En del af projektet berører arealer, der er fredet ved Overfredningsnævnets kendelse af 30. april 1993 om fredning af Nørholm Skov og tilstødende engarealer i Ølgod, Varde og Helle kommuner i Ribe amt og fredningsdeklaration, tinglyst den 8. september 1913, på Nørholm Hede. Det er formålet med fredningen af Nørholm Skov og tilstødende engarealer, samt bevaringsdeklarationen at sikre og bevare arealerne som et område af stor biologisk, naturvidenskabelig, landskabelig og rekreativ værdi. Der må derfor blandt andet ikke foretages terrænændringer i de fredede arealer. Overfredningsnævnets kendelse tillader dog, at Varde Å kan omlægges som et led i en restaurering af vandløbet, men det kræver fredningsnævnets godkendelse. Fredningsnævnet skal derfor tage stilling til, om der i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan meddeles Ribe amt dispensation til projektets gennemførelse.

Fredningsnævnet har behandlet sagen på et offentligt møde den 23. juni 2006 og foretaget besigtigelse den 29. september 2006.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele Ribe Amt dispensation til at gennemføre det endelige projekt på de vilkår, der er anført nedenfor i afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

SNS-121-00067

Sagens baggrund

Der er forelagt fredningsnævnet følgende oplysninger om den fredningsmæssige status på de arealer, der berøres af genopretningsprojektet:

Fredningsdeklarationen fra 1913:

Nørholm Gods ejedes omkring 1900-tallets begyndelse af stamhusbesidder frøken I. K. Rosenørn-Teilmann. Efter kongelig resolution af 23. august 1913 lod hun den 3. december 1913 en fredningsdeklaration, der er dateret den 8. september 1913, tinglyse på Nørholm Hede, der grænser op til Varde Å.

Det hedder blandt andet i fredningsdeklarationen:

"....

Den til Gaarden hørende Hede, ialt c. 350 Hektar geometrisk Maal, hvis Grænser er mærkede med en graa Farvetone paa en under 22. juli 1912 til Justitsministeriet indsendt Kopi af Matrikelkortet, skal vedblivende høre til Hovedgaarden, eller, i Tilfælde af Udparcellering, til den tilbageblivende Hovedparcel, og Arealet skal bevares i sin naturlige Tilstand som et Billede af de store Hedeegne, der i tidligere Tid omgav Herresædet Nørholm. Den nævnte Hede maa saaledes hverken bebygges, opdyrkes til Ager eller omdannes til Skov; ejheller maa den benyttes til Kreaturgræsning eller lægges ud til Dyrehave; dens Jordsmon skal bevares uforandret med Undtagelse af den grusgravning, til hvilken det offentlige Vejvæsen er berettiget, og Arealet må ingen- sinde gennemskæres af private Vejanlæg eller andre Færdselslinier udover de til Avlsgaardens Drift fornødne Markveje og Hedespor.

Hvis nogen Besidder eller Ejer af Nørholm skulde forse sig mod ovenstående Bestemmelser, da skal Paataaleret tilkomme Justitsministeriet efter Indstilling enten af Universitets Professor ordinarus i (ulæseligt) eller fra Forstanderen for Statens forstlige Forsøgsvæsen, saaledes at Ministeriet efter Anvisning af de nævnte mænd kan lade saa vidt muligt ethvert Spor af det foretagne Indgreb i Hedens natur udslette, hvilket Arbejde udføres på Bekostning af Hovedgaarden Nørholms Besidder, respektive Ejer.

De tvende nævnte Videnskabsmænd skal til enhver Tid have uhindret Adgang til at tage Arealet i Øjesyn, og af Hensyn til eventuelle videnskabelige Undersøgelser skal der ligeledes til enhver Tid være uhindret Adgang for enhver, der dertil skriftlig tilladelse fra en af de nævnte Tilsynshavende...."

Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 30. april 1993:

Ved kendelsen, afsagt den 30. april 1993, tog Overfredningsnævnet en påstand om fredning af Nørholm Skov og tilstødende engarealer i Ølgod, Varde og Helle kommuner til følge. Kendelsen indeholder en nærmere beskrivelse af fredningsområdet. Der er anført følgende herom i kendelsen:

"Fredningsområdet omfatter skov - og engarealer langs Varde Å.

Nørholm Skov er et kendt løvskovsområde i det ellers løvskovsfattige Vestjylland. Skoven er meget varieret og fremtræder dels som højskov domineret af bøg eller egeblandinger oven over ådalens skrænter, dels som oprindeligt egedomineret på den stejle skrænt og som ege-/askblandingsskov på de sumpede enge neden for skrænterne.

Egeskoven er rest af en oprindelig egehøjskov, og rummer en del træer med en alder på ca. 300 år. Skovpartierne på de lavtliggende fugtige dele og på skrænterne fremtræder som urørt skov af meget væsentlig naturmæssig betydning.

Engene omkring Varde Å mellem Nørholm Skov og Nørholm Hede (fredet i 1913) henligger som vedvarende græsningsareal af høj biologisk værdi både i sig selv og i sammenhæng med skov og hede. Kærområderne, der er for fugtige til at græsse, ligger urørt hen.

Fredningsområdet er i Ribe Amts Regionsplan 1989-2000 udpeget som særligt naturområde. Ifølge bemærkningerne til regionsplanen bør de gamle løvtræer, herunder egekrat bevares. Dele af fredningsområdet er omfattet af naturfredningslovens § 43 om beskyttelse af vådområder og af skov - og åbyggeliniebestemmelser i naturfredningslovens § 47 og § 47 a, jf. nu lov om naturbeskyttelse §§ 3 og 16. Området ligger i landzone...."

Kendelsen indeholder herefter en beskrivelse af formålet med fredningen og gengiver udtalelser, som blev afgivet under sagens behandling.

Det hedder herom i kendelsen blandt andet:

"

Overfredningsnævnets beslutninger.

.....

Overfredningsnævnet skal enstemmigt udtale:

Danmarks internationale forpligtelser til at medvirke til at bevare resterne af urskovmiljøerne i verden har for Danmarks vedkommende resulteret i en af Miljøministeriet i 1992 offentliggjort strategi for bevarelsen af naturskov. Skovene ved Nørholm rummer sådanne kvaliteter, at store dele af skoven umiddelbart opfylder betingelserne for at være omfattet af strategiens anbefalinger af, hvad der bør gøres for at bevare og beskytte naturskov.

Det tiltrædes derfor, at fredningsområdet, således som det er afgrænset, pålægges fredningsbestemmelser efter naturfredningslovens kapitel III til bevaring af de naturhistoriske, naturvidenskabelige, landskabelige og rekreative værdier, som området rummer.

.....

Om fredningens indhold bemærkes:

Hovedformålet med fredningen bør, henset til opfyldelsen af naturskovsstrategien, være at sikre, at de dele af skoven, der udgør de store sammenhængende naturskovsområder, bevares som urørt skov, og at disse områder udvides, således at bestemmelserne om urørt skov kommer til også at omfatte arealer ovenfor skrænterne helt op til det gamle skovdige

For de resterende spredte naturskovsområder, beliggende syd og øst for Varde Å, bestemmes, at arealerne må gentilplantes med løvtræ og med ret til at lade dyr græsse i områderne, såfremt disse i fremtiden ønskes opretholdt med træbevoksning.

.....

Engene omkring Varde Å mellem Nørholm Skov og Nørholm Hede henligger som permanente græsningsarealer af høj biologisk værdi både i sig selv og i sammenhæng med de øvrige værdifulde naturtyper. Sådanne arealer er nu fra 1. juli 1992 omfattet af det generelle forbud i lov om naturbeskyttelse mod ændring af deres tilstand.

....."

Overfredningsnævnet har herefter fastsat blandt andet følgende fredningsbestemmelser for de fredede arealer:

§ 1. Fredningens formål.

Formålet med fredningen er at sikre og bevare arealerne som et område af stor biologisk, naturvidenskabelig, landskabelig og rekreativ værdi samt at regulere offentlighedens ret til færdsel og ophold i området.

Fredningen skal således sikre,

at nærmere angiven naturskowsarealer bevares som urørt skov,
at løvskovsbevoksede arealer i øvrigt opretholdes som løvskov,

.....

Fredningen skal endvidere sikre, at engene opretholdes som sådan.

§ 2. Bevaring af området.

Fredningsområdet skal bevares i den tilstand, som fremgår af fredningskortet. Der må således ikke foretages bebyggelse, terrænændringer, tilplantning, opdyrkning eller afvanding, hvis det ikke er tilladt i de følgende bestemmelser, sker som led i naturpleje efter § 10 eller tillades ved dispensation efter § 11.

§ 3. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden eller foretages opfyldning, planering og afgravning, herunder ændring af forløbet af eksisterende vandløb. En eventuel omlægning af Varde Å som led i en restaurering af vandløbet skal dog kunne finde sted efter fredningsnævnets godkendelse.

§ 4. Veje.

Der må ikke anlægges nye veje eller foretages omlægning af eksisterende veje. Forbudet gælder ikke mark- og skovveje udenfor arealer med urørt skov, hvis de følger det naturlige terræn.

§ 5. Bebyggelse m.v. og andre anlæg.

Som anført i § 2 må der ikke opføres ny bebyggelse eller anbringes andre faste indretninger.

.....

Der må ikke etableres oplags - og affaldspladser

§ 6. Afvanding og bevanding.

Der må ikke foretages foranstaltninger, der tilsigter yderligere afvanding af de fredede arealer. Eksisterende grøfter må således ikke uddybes, udvides på anden måde eller rørlægges.....

Det tværgående grøftafsnit på Østereng (matr. nr. 1 a Nørholm Hovedgård) må uanset foranstående kun oprenses til en dybde af 70 cm i forhold til det omgivende terræn.

§ 7. Driften af skovarealer.

Arealer med urørt skov.

De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "naturskov (urørt skov) " skal henligge uden indgreb af nogen art.

.....

§ 8. Driften af landbrugsarealer.

De arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "eng", må anvendes som hidtil til græsning og høslet. Arealerne må ikke opdyrkes eller tilplantes.....

§ 10. Naturpleje.

Ribe Amt har ret til at foretage naturpleje på udyrkede arealer til opfyldelse af fredningens formål....."

I brevet af 27. oktober 2005 forelagde Ribe amt, Vandmiljøkontoret, fredningsnævnet projektet til genopretning af Varde Å. Det fremgår af brevet, at Ribe amt og Skov - og Naturstyrelsen i samarbejde med Sydvest Energi planlægger at gennemføre et naturgenopretningsprojekt på den ca. 16 km lange strækning af Varde Å fra Ansager Stemmeværk til afløbet fra Karlsgårde sø. Det projekt, der er beskrevet i brevet, vedrører en del af de fredede arealer omkring Nørholm Gods og den fredede Nørholm Hede, og omfatter udvidelse og gensnoning af Varde Å, færdsel med entreprenørmaskiner på fredede engarealer langs åen og ad de eksisterende adgangsveje til ådalen, herunder over Nørholm Hede, anlæg af 2 biløb i de fredede områder omkring Nørholm Gods og genanbringelse af overskudsjord på overflødiggjorte åstrækninger i forbindelse med gensnoningen af åen ved Hulvig og Nørholm.

Amtet har i brevet blandt andet anført følgende om baggrunden for projek-

tet:

"....

Projektets hovedformål er at forbedre forholdene for laksefisken Snæbel. Snæblen er truet af udryddelse. Den var tidligere udbredt i alle vandløb med udløb i Vadehavet fra Skallingen til syd for Rhin-deltaet i Holland. I dag findes kun små bestande i den danske del af Vadehavet og i de vandløb, der udmunder heri - bl.a. Varde Å.

Danmark har bl. a. gennem EF's habitatdirektiv forpligtet sig til at bevare snæblen. I Den Internationale Forvaltningsplan for Snæbel er genopretningsprojektet i Varde Å et centralt element.

Samtidig med, at forholdene for snæblen forbedres, vil levevilkårene for en lang række andre dyr og planter, bl. a. Laks, også blive forbedrede. Endvidere har projektet til formål at forbedre de landskabelige værdier omkring Varde Å.

Projektet er muliggjort, efter at ejeren af Karlsgårde Vandkraft A/S, Sydvest Energi, har besluttet at indstille driften af vandkraftværket i løbet af en 10-årig periode. I forbindelse hermed ønsker Sydvest Energi at afgive rettighederne til opstemning af og vandindvinding fra vandløbene i Varde Å-systemet og at stille vandet til rådighed for naturgenopretningsformål.

Genopretningsprojektet for Varde Å indgår som ét af flere snæbel-projekter i sydvestjyske og sønderjyske vandløb.....

Tidsrammen for projektets gennemførelse løber frem til juli 2009. Det tilstræbes, at al planlægning, detailprojektering og myndighedsbehandling gennemføres inden udgangen af 2006. Anlægsarbejdet vil herefter kunne ske i årene 2007-2009. Et væsentligt element i forbindelse med de forberedende arbejder er udarbejdelse af regionplantillæg med tilhørende VVM-redegørelse, hvori bl. a. indgår projektets forhold til gældende fredningsbestemmelser. Med henblik på tidsplanens overholdelse skal forslag til regionplantillæg, incl. VVM-redegørelse samt forslag til reguleringsprojekt fremlægges for offentligheden i sommeren 2006....."

I den projektbeskrivelse, der var vedlagt brevet, har amtet blandt andet anført:

"Genopretningen indebærer først og fremmest genskabelse af den vandføring, som åen havde indtil 1945, hvor udvidelsen af

Karlsgårde Stemmeværk medførte, at 90 % af vandet i åen blev ledet til Ansager Kanal. Det vil sige, at alt vand, som i dag ledes til kanalen ved Ansager Stemmeværk, i stedet skal ledes til Varde Å.

Inden vandet tilbageføres til Varde Å skal følgende gennemføres:

1. På strækningen mellem Ansager Stemmeværk og afløbet fra Karlsgårde Sø skal åen graves bredere og dybere, så den bliver i stand til at aflede vandet uden væsentlige ændringer af de bestående afvandings - og dyrkningsforhold i ådalen.
2. I forbindelse med udvidelsen af åen genskabes et slynget forløb på strækningen fra Hessel til Nørholm med udgangspunkt i forholdene før reguleringen af strækningen i 1950'erne. Formålet er dels at forbedre livsbetingelserne for åens plante - og dyreliv, dels at forbedre åens landskabelige værdier....
3. Der skal bygges et ca. 400 m langt stryg i Varde Å umiddelbart nedstrøms Ansager Stemmeværk, så alle fisk og smådyr får mulighed for at trække op i Grindsted å og Ansager Å med tilløb. Stryget udligner ca. halvdelen af den eksisterende vandspejlsforskel på 2,5-3 m ved stemmeværket. I forbindelse med anlæg af stryg fjernes sandaflejringer i den nederste del af Grindsted Å.
4. Ved Nørholm genskabes to biløb. Tilløbskanalen til Nørholm Mølle oprenses og åbnes. Det samme gælder en gammel voldgrav øst for Nørholms park. Formålet er dels at sikre passage for store afstrømninger forbi Nørholm, dels at genskabe kulturmiljøer i tilknytning til godset.
5. Ved Sig Fiskeri er det planen at erstatte dambrugsstemmeværket af et langt fiskepassabelt stryg. Vest om dambruget anlægges desuden et biløb med henblik på at sikre passage for særligt store afstrømninger uden væsentlige vandstandsændringer opstrøms.
6. Når åen er udvidet, og alle stryg og biløb er anlagt, nedbrydes Ansager Stemmeværk og indløbet til Ansager Kanal lukkes. Al vand overføres fra Ansager Kanal til Varde Å.
7. Overskudsjorden (ca. 450.000 m³) skal bortskaffes ved genplacering/deponering i og udenfor ådalen, herunder eventuelt i Ansager Kanal.

Indgreb i fredede områder

Af de foran nævnte aktiviteter vil aktiviteterne under 1,2,4,5 og 7 berøre fredede områder omkring Nørholm

Ad aktivitet 1

Bredden af Varde Å udvides fra nu 5-10 m til fremover ca. 15 m. Udvidelsen vil ske énsidigt eller til begge sider, afhængigt af adgangsforholdene til ådalen samt forekomsten af høje skrænter, særlig blød bund, skov m.v. som kan være til hinder for færdsel med entreprenørmaskiner.

Udvidelsen af åens profil indebærer opgravning af ca. 450.000 m³ jord, som efterfølgende skal genplaceres/bortskaffes.

Arbejdet indebærer færdsel med entreprenørmaskiner langs hele åen - på væsentlige strækninger på begge sider af denne - i et ca. 20 m bredt arbejdsareal, i hvilket overskudsjord oplægges midlertidigt inden bortkørsel kan finde sted.

På Nørholm Hede benyttes Stokkebrovej og Nørholm Hedevej samt eksisterende sideveje og spor.....

Ad aktivitet 2

Åens gensnoning berører engarealerne omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 30. april 1993 om fredning af Nørholm Skov og tilstødende engarealer

I forbindelse med gravning af åens nye forløb vil der blive anvendt køreplader ("madrasser") i fornødent omfang med henblik på at undgå sporskader i områder med blød bund. Det gælder for såvel arbejdsarealer langs det nye åløb som for transportveje indenfor området.

I forlængelse af projektets gennemførelse vil der blive foretaget en matrikulær berigtigelse således, at det nye åløb fremover vil danne skel mellem ejendomme nord og syd for åen.

Ad aktivitet 4

Tilløbskanalen til Nørholm Mølle samt den gamle voldgrav øst om Nørholm park er begge synlige i terrænet, men tilgroede. Ejeren af Nørholm Gods har udtrykt ønske om at såvel kanal som voldgrav oprenses, så de kan fungere som biløb, især under store afstrømninger, og samtidig genskabe kulturmiljø. I den for-

bindelse kan oplyses, at tilløbskanalen ophørte med at fungere som sådan, da turbinedriften på Nørholm Mølle blev indstillet i 1945, hvor udvidelsen af Karlsgårde Vandkraftværk med Varde Å's vand medførte en kraftig reduktion af vandføringen i åen. Tilsvarende gælder for voldgraven, som formentlig er undergået tilgroning efter at åens vandføring blev reduceret i 1945.

.....

Etableringen af de to biløb vil i betydelig grad reducere behovet for oprensning af åens eksisterende forløb umiddelbart nordøst, nord, vest og syd for Nørholms park og hovedbygning.

Bredden af de to biløb forventes at blive 3-5 m. Hvor voldgraven krydser markvejen mellem Nørholm og Nørholm Mølle anlægges en bro. Det kan blive nødvendigt at fjerne enkelte træer langs voldgraven i forbindelse med arbejdets udførelse. Ved oprensning af tilløbskanalen til Nørholm Mølle følges det eksisterende tracé. Det forventes at oprensningen kan ske fra sydsiden, hvor det vil være nødvendigt at fjerne de træer, som hindrer arbejdets udførelse.

Ad aktivitet 5

Ved Sig Fiskeri berøres det af Overfredningsnævnets afgørelse af 30. april 1993 om fredning af Nørholm Skov og tilstødende engarealer omfattede område af et anlæg af fiskepassabelt stryg i det eksisterende åløb øst om dambruget, samt anlæg af biløb vest om dambruget

Biløbet vest om dambruget forventes at få en bredde på 5-8 m.

Stryganlægget ved Sig Fiskeri indebærer fjernelse af det ca. 15 m brede dambrugsstemmeværk, som erstattes af en 40-50 m bred overfaldskant. Nedstrøms herfor opbygges stryget af sten og grus. Stryget får en hældning på 4-5 ‰ og en bredde på 40-50 m umiddelbart nedstrøms overfaldskanten - aftagende til ca. 20 m i den nedstrøms ende.....

Øst for stryget og langs med dette vil der være behov for et arbejdsareal på ca. 20 m bredde.

Det bemærkes, at Sig Fiskeri har udtrykt ønske om forlægning af åens forløb umiddelbart nord for dambruget og i den forbindelse anlæg af sandfang på den forlagte strækning og opfyldning af den vestgående åslynge, således at åens forløb opstrøms stryget bliver retlinet. Alternativt ønskes et sandfang anlagt i det eksisterende forløb.

sterende udvidede åløb. Imødekommen af disse ønsker beror bl. a. på fredningsnævnets eventuelle dispensation. Det bemærkes, at såfremt der indrettes sandfang i åen vil der være behov for et ca. 20 m bredt areal i hele sandfangets længde til midlertidig oplægning og tørring af oprenset materiale fra sandfanget.

Ad aktivitet 7

Arealer til genplacering af overskudsjord i selve ådalen vil alene omfatte de dele af det eksisterende åløb, som overflødiggøres ved åens gensnoning. Efter udgravning af det nye åløb, vil de overflødige åstykker blive fyldt op til eksisterende terrænniveau med overskudsjord.....

I forbindelse med bortkørsel af de resterende mængder overskudsjord vil der ske transport i arbejdsarealerne langs åen til tilgængelige adgangsveje til ådalen....."

I et brev af 12. januar 2006 til fredningsnævnet har vandmiljøkontoret blandt andet redegjort nærmere for forholdene ved Sig fiskeri, hvor der også skal ske genopretning af åen. I brevet har amtet blandt andet anført:

"Det bemærkes, at det i forbindelse med offentliggørelsen af udbudsmaterialet vedr. detailprojektering af 22. december 2005 er besluttet at lade 2 scenarier belyse for så vidt angår fjernelse af opstemningen ved Sig Fiskeri.

....

Scenarie 2 omfatter fjernelse af dambrugsstemmeverket uden samtidig anlæg af stryg. Åen vil alene blive udvidet ind mod matrikel 2 o med henblik på afledning af de øgede vandmængder forbi dambruget, herunder uden anlæg af biløb vest om dambruget. Til sikring mod fremtidige oversvømmelser af dambruget udbygges de omkring dambruget eksisterende diger, og dambrugets ind - og udløb lukkes og erstattes af pumper. Scenarie 2 indebærer, at vandstanden i åen umiddelbart opstrøms dambruget vil variere naturligt omkring kote 5,00 m DNN som funktion af den naturligt varierende vandføring. Til sammenligning kan det oplyses, at vandstanden hidtil er fastholdt i kote 5,35 m DNN, svarende til gældende flodemål for dambrugets stemmeverk. Nedstrøms dambruget vil der - som følge af dambrugets isole-ring fra vandløbet ved hjælp af diger og pumper - kunne tåles en væsentligt højere vandstand i åen end hidtil, hvorved den under scenarie 1 beskrevne åudvidelse nedstrøms dambruget kan reduceres betydeligt"

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet amtets ansøgning på møder den 23. juni 2006 og den 29. september 2006.

I mødet den 23. juni 2006 deltog biolog Ove Kann, Vandmiljøkontoret, Ribe Amt, Allan Brydsø, Danmarks Naturfredningsforening, Svend Sørensen, Friluftsrådet, gårdejer Laurids V. Nielsen, Hulvigvej 16, Hodde, Bjarne Eskildsen, Karlsgårde, Sig, gårdejer Erik Pedersen, Nordenskovvej 12, Hodde, Søren C. Christensen, Hulvigvej 25, Hodde, Henning Christensen, Sig, Karl Christensen, Skamstrupvej 4, Sig, Flemming Holst-Nielsen, Vardevej 84, Sig og Erik Sørensen, Skamstrupvej 3, Sig.

Under mødet blev der rejst spørgsmål om de projekterede åslynger på de fredede arealer øst for Nørholm Gods og stillet forskellige ændringsforslag. Efter mødet fremsatte Martha og Karl Nielsen, Nørholm Gods, der var forhindret i at deltage i mødet, tillige forskellige ændringsforslag til åens fremtidige forløb øst for godset.

Der er i øvrigt blandt andet anført følgende om mødet i fredningsnævnets forhandlingsprotokol:

"....

Ove Kann gennemgik herefter den del af projektet, der vedrører arealer, som er fredet ved Overfredningsnævnets kendelse af 30. april 1993 eller omfattet af bevaringsdeklarationen fra 1913.

Han anførte blandt andet, at det er formålet med projektet, der er udarbejdet med udgangspunkt i forholdene før reguleringen af Varde Å i 1950'erne og efter forhandling med lodsejerne langs åen, at genskabe et slynget forløb af åen på strækningen fra Hessel til Nørholm. Når det slyngede åløb er genskabt, skal Ansager Kanal sløjfes. Herved opnås, at åen får sin oprindelige vandføring igen, og at livsbetingelserne for snæbel og laks samt for åens øvrige plante - og dyreliv forbedres.

I forbindelse med anlægsarbejdet vil der blive etableret midlertidige jorddepoter, hvor opgravet jord deponeres. Overskudsjorden skal efterfølgende deponeres i de sløjfede åstrækninger og i Ansager kanal. Da kanalen skal anvendes, indtil åen er gensnoet, kan jorden først deponeres i kanalen, når genopretningsprojektet er afsluttet.

Ove Kann påviste på en overhead fredningsgrænserne og oplyste, at Varde Å stort set er uden gydesteder for større fisk som følge af åens regulering i 50'erne og den tilsanding, som er sket

siden da. Ifølge projektet skal der derfor etableres flere stryg i den gensnoede å. Strygene, der udformes som en sammensat halvcirkel med en samlet bredde på 30 til 35 meter, får et overordnet fald på ca. 4 ‰ og en vanddybde på 50 til 60 centimeter i den centrale del af strygene ved efterårsmiddelvandføring. Der skal blandt andet etableres et stryg øst for Nørholm gods og et stryg sydvest for godset nedenfor Nørholm skov samt et stryg ved Sig Fiskeri.

I forbindelse med gensnoningen af åen skal der foretages begrænsede rydninger af Nørholm skov langs åen. Rydningerne er markeret på kortbilagene i det udsendte materiale.

Øst for Nørholm gods skal der etableres to tilløb ned mod Nørholm mølle. Den gamle møllekanal og den tidligere voldgrav genskabes, så de kan fungere som biløb blandt andet ved store afstrømninger samtidig med, at tilløbene er med til at genskabe kulturmiljøet ved godset. Parallelt med tilløbskanalen til møllen er der en gammel engvandingskanal, som ikke må påvirkes fysisk af anlægsarbejdet med tilløbskanalen.

Ove Kann oplyste endvidere, at der er vanskelige adgangsforhold til en del af projektstrækningen. Entreprenørerne, der skal udføre arbejdet, vil benytte de eksisterende veje i området. Da der ikke er vejadgang overalt, kan det blive nødvendigt at udlægge køreplader eller andet kørefast underlæg. Hedeselskabet har på kortene angivet adgangsforholdene. Nørholm Hede er fredet. Denne fredning indebærer, at heden skal bevares, og at heden ikke må gennemskæres af vejanlæg. Maskiner, der skal anvendes til anlægsarbejder på sydsiden af åen, skal derfor benytte de eksisterende veje over Nørholm Hede. Der skal i nødvendigt omfang anvendes køreplader for at undgå sporskader. Det kan ikke udelukkes generelt, at der kan opstå behov for yderligere adgangsmuligheder i forbindelse med anlægsarbejdet.

Ove Kann anførte, at de anlægsarbejder, der skal gennemføres, kræver, at fredningsnævnet meddeler amtet dispensation fra fredningsbestemmelserne i kendelsen af 30. april 1993 og bevaringsdeklarationen vedrørende Nørholm Hede.

Ove Kann gennemgik herefter de fredningsbestemmelser, der skal dispenseres fra, for at projektet kan gennemføres.

Han anførte blandt andet, at det fremgår af fredningsbestemmelsernes § 2, at de fredede arealer skal bevares. Det indebærer i følge § 2's indhold, at der blandt andet ikke må foretages terrænnændringer eller afvanding. Gensnoningen af åen indebærer ef-

ter amtets opfattelse ikke, at der sker terrænændringer, fordi overskudsjord enten deponeres i den sløjfede del af åen eller deponeres udenfor det fredede område. Gensnoningen indebærer ikke, at arealerne afvandes. Det fremtidige vandspejl i åen vil være lidt højere om vinteren, medens sommervandstanden stort set vil svare til vandstanden i dag.

Fredningsbestemmelsernes § 3 er kendelsens centrale bestemmelse. Det fremgår blandt andet af bestemmelsen, at der ikke må foretages opfyldning og ændring af Varde Å. § 3 indeholder imidlertid en undtagelsesbestemmelse, som tillader, at det foreliggende projekt gennemføres, fordi det i slutningen af § 3 er anført, at en eventuel omlægning af Varde Å som led i en restaurering af vandløbet skal kunne finde sted med fredningsnævnets godkendelse. Fredningsmyndighederne forudsatte allerede i 1993, at det kunne komme på tale at restaurere åen.

Det følger af fredningsbestemmelsernes § 4, at der ikke må etableres nye veje eller foretages omlægning af eksisterende veje. Som allerede anført, skal entreprenørerne, der skal løse opgaven, benytte de allerede eksisterende veje og spor. Det kan blive nødvendigt at etablere arbejdsarealer, men de vil blive retableret, når anlægsarbejdet er afsluttet.

Det fremgår af fredningsbestemmelsernes § 6, at der ikke må foretages yderligere afvanding af de fredede arealer. I forbindelse med anlægsarbejdet skal grøfter og dræn tilpasses åens fremtidige forløb. Nogle dræn vil blive forlænget, andre afkortet. Det er amtets vurdering, at gensnoningen af åen ikke vil påvirke de omliggende arealer eller betyde afvanding af de fredede arealer. Biløbene ved Nørholm gods, der er dels en gammel kanal dels en del af en gammel voldgrav, skal uddybes og udvides. Det er amtets vurdering, at voldgraven og kanalen falder ind under begrebet grøfter i fredningsbestemmelsernes § 6, og at uddybningen og udvidelsen formentlig må betragtes som sædvanlig vedligeholdelse af disse vandløb. Den tværgående kanal, der er vist på kortet over Nørholm Hede, er formentlig en gammel engvandskanal, der ikke berøres af projektet.

Kendelsen om fredning af Nørholm skov omtaler i § 7 arealer med "urørt skov", der ikke må udsættes for indgreb af nogen art, og "andre naturskowsarealer". Der skal i begrænset omfang fældes træer i den urørte naturskov for at gennemføre gensnoningen af åen. De dele af naturskoven, hvor der skal ske skovrydning, er vist på kortmaterialet.

Fredningsbestemmelsernes § 8 indeholder bestemmelser om

driften af landbrugsarealerne i det fredede område. De engarealer, der berøres af projektet, skifter ikke status på grund af åens gensnoning. De må fortsat hverken opdyrkes eller tilplantes, uanset at de lægges sammen med arealer, der er i almindelig om-drift.

Ove Kann gennemgik herefter i skematisk form de aktiviteter, der skal gennemføres, de fysiske indgreb, de enkelte aktiviteter indebærer i det fredede område, og de fredningsbestemmelser, der skal dispenseres fra, for at aktiviteterne kan gennemføres.

De mødte lodsejere havde herefter lejlighed til at stille spørgsmål til Ove Kann om projektet og dets konsekvenser.

....

Flemming Holst-Nielsen oplyste, at han ejer ejendommene matr. nr. 11 i, 12 c og 21 Sig, Thorstrup, der ligger vest for Varde Å. Det fremgår af projektet, at entreprenørerne ikke skal bruge ad-gangsvejen til hans ejendomme for at kunne komme frem til åen. Han opfordrede amtet til at bekræfte dette.

Ove Kann bemærkede hertil, at det fremgår af kortmaterialet, at Hedeselskabet opererer med, at de eksisterende veje i området skal benyttes af entreprenørerne, der skal udføre gensnoningen af åen. Vejen over Holst-Nielsens ejendomme skal benyttes af entreprenørerne, men det bliver kun i begrænset omfang.

Ove Kann tilføjede, at anlægsarbejdet forventes påbegyndt i 2007 og afsluttet senest den 1. juli 2009. Det kan ikke udeluk-kes, at der i en periode vil ligge et jorddepot på Holst-Nielsens ejendom ned mod åen, fordi opgravet jord skal genanvendes og ikke deponeres uden for det fredede område.

Svend Sørensen, Friluftsrådet, bemærkede, at det strider mod fredningsbestemmelserne at deponere opgravet jord i det fredede område.

Ove Kann bemærkede hertil, at der er tale om midlertidige op-læg. Da jorden skal genanvendes, vil amtet ansøge frednings-nævnet om dispensation fra fredningsbestemmelsernes § 3 til midlertidige jordoplæg.

Erling Brydsø, Danmarks Naturfredningsforening, oplyste, at na-turfredningsforeningen går ind for projektet, selvom det betyder, at enkelte træer i naturskoven skal fældes. Det er afgørende for foreningen, at projektet genskaber det samspil, der i tidligere ti-

der var mellem åen og skoven. Han henstillede, at amtet sørger for, at entreprenørerne lægger køreplader ud de steder, hvor anlægsarbejdet skal foretages fra blødbund, for at skåne naturen mest muligt. Erfaringen har i øvrigt vist, at naturen "reparerer sig selv hurtigt", efter et indgreb som det, der er beskrevet i projektet

Da flere lodsejere ikke deltog i mødet den 23. juni 2006, besluttede fredningsnævnet, at kopi af nævnets forhandlingsprotokol fra mødet skulle sendes til alle de lodsejere, der ejer fredede jorde, der berøres af genopretningsprojektet, således at såvel de mødte som de ikke mødte lodsejere kunne få lejlighed til at udtale sig om projektet, inden fredningsnævnet fortsatte behandlingen af sagen.

I et brev af 1. august 2006 til nævnet har godsejer Karl Nielsen og Martha Nielsen, der var forhindret i at deltage i mødet den 23. juni 2006, foreslået, at restaureringen og gensnoningen udføres således, at Varde Å på ny får det forløb, som åen havde før åens regulering i 1950'erne. De har endvidere anført i brevet, at det er en forudsætning for deres holdning til projektets gennemførelse, at åen på strækningen fra st. 47.250 til st. 47.700 oprenses i fuldt omfang, samt at "Biløbene" må "kun være biløb som redder fra oversvømmelse ved forhøjet vandstand, og er til daglig begrænset vandførende, 10 til 30 procent." De har endelig kritiseret, at de broer, der skal erstatte to eksisterende broer og to dæmninger over åen på Nørholm Gods jorde, skal udføres i "konstruktionstræ" og ikke egetræ.

I et brev af 20. september 2006 orienterede amtet fredningsnævnet om, at amtet den 18. august 2006 havde fremlagt forslag til regionplantillæg nr. 1 til regionplan 2016 med tilhørende VVM-redegørelse i offentlig høring frem til den 16. oktober 2006. Amtet har videre anført i brevet, at amtet i forbindelse med den offentlige høring havde modtaget en bemærkning, der havde givet anledning til at overveje en justering af det fremtidige åforløb i forhold til det fremlagte projekt. Justeringen af projektet berører kun en mindre del af åen. Amtet anfører endelig i brevet, at den mulige justering af projektforslaget er beskrevet i det materiale, der nu var udarbejdet, og som tillige indeholdt en vurdering af justeringens betydning for projektets virkninger for miljøet.

I det materiale - "Genopretning af Varde Å - Forslag til justering af fremtidigt åforløb" - der var vedlagt brevet, har amtet blandt andet anført:

"....

Ændringsforslagets udformning og baggrund

Den påtænkte justering vedrører en åstrækning nord for Nørholm Hede og omfatter de i projektforslaget benævnte åslynger

26 og 27 som vist på nedenstående luftfoto ... Det fremtidige åforløb i henhold til det oprindeligt fremlagte projektforslag er vist med rødt. Den foreslåede justering af projektforslaget er vist med sort, og vil i givet fald indebære, at det fremtidige åforløb vil følge den sorte linie ved åslyngerne 26 og 27 i stedet for den røde linie. Det påtænkte forløb før og efter den sorte linie - herunder åslyngerne 25 og 28 - fastholdes som oprindeligt foreslået.

Som beskrevet i VVM-redegørelsens afsnit 2.3 er udformningen af det foreslåede projekt blevet fastlagt med udgangspunkt i åens oprindelige forløb, der har dannet grundlag for en dialog med berørte lodsejere langs åen med henblik på at tilgodese lodsejernes forhold. Samtidig er der som grundlag for projektudarbejdelsen udført en kortlægning af bl. a. botaniske, arkæologiske og kulturhistoriske værdier i projektområdet. I forbindelse med projektudarbejdelsen er der i den samlede vurdering søgt taget hensyn til ovennævnte forhold.

Baggrunden for det oprindeligt foreslåede forløb af åslyngerne 26 og 27 i projektforslaget har været, at ejeren af matr. nr. 2 a har ønsket dels at afgive mest mulig jord, dels et åforløb gennem naturlige lunger på marken. Tilsvarende har ejeren af matr. nr. 4 l ønsket et forløb af åslynge nr. 28 svarende til åens oprindelige forløb, dog således at åen samtidig føres gennem et lavtliggende område på den vestlige del af marken og videre langs skellet til matr. nr. 3 a, hvor der findes en skelgrøft. Forløbet af åslynge 27 blev herefter fastlagt på en måde, der fandtes at harmonere rimeligt med forløbet af den markante, buede ådalsskrænt mod Nørholm Hede uden dog at komme i berøring med 1913-fredningen af Nørholm Hede og de mest fugtige dele af moseområdet mellem åens nuværende forløb og ådalsskrænten

Ejeren af matr. nr. 1 a har efterfølgende i forbindelse med Fredningsnævnets behandling af projektforslaget anført, at han ikke er interesseret i at få tillagt så stor en del af matr. nr. 2 a, som forløbet af åslyngerne i projektforslaget indebærer. Baggrunden er, at det tillagte areal alene vil være tilgængeligt til fods fra matr. nr. 1 a. Ejeren har tillige givet udtryk for den principielle holdning, at gensoning bør baseres på åens oprindelige forløb, som stadig er synligt i terrænet og rent landskabeligt harmonerer med skrænterne mod hedebladen. Dette uanset, at adgangsforholdene til den nu arealmæssigt mindre del af matr. nr. 2 a, som herefter tillægges matr. nr. 1 a, ikke bedres deraf.

.....

Amtet skal bemærke, at det med sort angivne forløb stort set er identisk med et forløb, som åen havde før regulering i 1950'erne. Forslaget vil således følge de rester af dette forløb, som i dag er synlige i form af lave, fugtige og delvist våde partier i terrænet. Da ændringsforslaget samtidig kan imødekomme lodsejerforhold er det amtets opfattelse, at ændringsforslaget bør overvejes indarbejdet i projektforslaget i forbindelse med amtsrådets endelige stillingtagen til regionplantillæget.

På denne baggrund fremsendes ændringsforslaget i supplerende offentlig høring.

Vurdering af justeringens betydning for projektets virkninger på miljøet

I det følgende beskrives og vurderes den foreslåede justering i forhold til det i VVM-redegørelse af august 2006 anførte og beskrevne.

Projektbeskrivelse

I forhold til det i VVM-redegørelsens afsnit 2.3.2 anførte betyder justeringen, at der etableres i alt 35 (og ikke 33) nye åslynger, og at den af gensnoningen berørte strækning bliver ca. 3,4 (og ikke ca. 3.2) km længere end den nuværende å. Justeringen betyder endvidere fjernelse af en række træer og buske langs dele af det nye tracé. Samtidig berøres 2 eksisterende drænledninger på matr. nr. 2 a, som forlænges til det nye tracé.

Ved en eventuel gennemførelse af ændringsforslaget vil følgende foranstaltninger blive truffet:

- ved anlægsarbejdets udførelse vil der blive anvendt køreplader såvel i forbindelse med færdsel som under de midlertidige jordoplag i forbindelse med gravearbejdet
- i det sydvestlige hjørne af matr. nr. 2 a vil der blive anlagt en 100 - 200 m² stor lavvandet sø med henblik på at etablere erstatningsbiotop for et tab af padde - og eventuelt engfuglelokaliteter, som ændringsforslaget vil medføre
- anlægsarbejdet vil på strækningen omfattet af ændringsforslaget blive foretaget fra nordsiden, idet skrænter og øvrige terrænforhold vanskeliggør gravearbejdet fra syd.

International naturbeskyttelse (afsnit 3.1)

Den foreslåede justering af åslyngerne 26 og 27 medfører, at det fremtidige å-forløb i højere grad placeres indenfor den nuværende afgrænsning af EF-habitatområde nr. 77 "Nørholm Hede, Nørholm Skov og Varde Å øst for Varde" end det i projektforslaget foreslåede forløb af de 2 åslynger - herunder i områder, som formodes at være levesteder for padder. Samtidig forlænges åen med ca. 225 m, hvorved naturtypen "vandløb med vandplanter" som levested for bl. a. Snæbel, Lampretter, Laks og Odder øges mængdemæssigt.

Ændringerne vurderes at være af begrænset betydning, og ændringsforslaget findes ikke at ændre den i VVM-redegørelsens afsnit 3.1.7 anførte vurdering af, at projektet vil medføre en samlet forbedring af udpegningsgrundlaget for det direkte berørte internationale naturbeskyttelsesområde (habitatområde nr. 77) og ikke vil medføre væsentlige negative konsekvenser for andre internationale beskyttelsesområder.

.....

Regionplanlægning (afsnit 3.2)

Den foreslåede justering vurderes ikke at stride mod retningslinie 18.1 i Regionplan 2016. Såvel det i projektforslaget indeholdte forløb af åslynge 27 som den foreslåede justering heraf berører naturområder, som er omfattet af Regionplanens retningslinier 18.2 og 18.3. Justeringen indebærer et lidt mere omfattende indgreb i et § 3-registreret A-målsat moseområde ... end den oprindelige linieføring. Der henvises til nedenfor beskrevne forhold til VVM-redegørelsens afsnit 4.

Justeringen vurderes ikke at medføre ændringer i de øvrige forhold som er beskrevet i VVM-redegørelsens afsnit 3.2 og 3.3.

Fredninger (afsnit 3.4)

Den i projektforslaget indeholdte linieføring af åslynge 27 berører alene 1993-fredningen af Nørholm Skov og tilstødende enge i Varde Ådal.

Den foreslåede justering af åslyngen vil betyde, at projektet i modsætning til det oprindelige projektforslag også vil berøre 1913-fredningen af Nørholm Hede - dog kun en lille del heraf.

Det betyder, at Fredningsnævnet under den igangværende be-

handling af projektforslaget i forhold til fredningskendelserne skal underrettes om justeringen og medtage denne i sagens behandling. Projektet - herunder ændringsforslaget - vil kun kunne gennemføres, såfremt der kan opnås dispensation hertil i forhold til de relevante fredningsbestemmelser.

Beskrivelse af de berørte omgivelser og projektets miljømæssige konsekvenser (afsnit 4)

Den foreslåede justering af åslynge 26 og 27 giver lokalt et åforløb, som er stort set identisk med forløbet før reguleringen i 1950'erne. Det justerede forløb på de 2 delstrækninger får her ved kontakt med de landskabeligt meget markante åskrænter mod Nørholm Hede. Derved øges åens landskabelige værdi og autenticitet lokalt

Justeringen betyder, at åen forlænges med ca. 225 m i forhold til det i projektforslaget indeholdte forløb af åslyngerne 26 og 27. Forlængelsens betydning for vandstandsforholdene opstrøms åslynge 26 vil være marginal (i størrelsesordenen 0-5 cm). Hertil kommer, at denne marginale effekt alene vil berøre strækningen opstrøms til den nederste del af åslynge 25, hvor der er forslået anlagt et gydestryg Ændringsforslaget vurderes således ikke at have betydning for VVM-redegørelsens vurderinger af de fremtidige vandførings- og afvandingsforhold.

Justeringen medfører følgende ændringer af de i redegørelsens afsnit 4.3 nævnte forhold:

Som nævnt vil forlængelsen på ca. 225 m og den øgede gensno-ning tilsammen give en lille forøgelse af mængden og kvaliteten af levesteder for vandløbsorganismer, herunder de arter som indgår i udpegningsgrundlaget for EF-habitatområde nr. 77, der bl. a. omfatter Snæbel, Laks, Lampretter og Odder.

.....

Som følge af at anlægsarbejdet tilrettelægges således, at arbejdet på ændringsstrækningen foretages fra nordsiden, og at der anvendes køreplader i forbindelse med færdsel og jordoplæg vurderes det, at der kun vil opstå begrænsede skader af midlertidig karakter på vegetationen, der forventes at genetablere sig efter en årrække.

Dele af gamle åslynger, som omfattes af justeringen, henstår med vedvarende åbne vandflader (småsøer), som formodes at være levesteder for padden. De pågældende områder vil i lighed

med andre åslynger blive ødelagt som paddelokaliteter ved inddragelse i det nye åforløb. Der er planlagt anlæg af en erstatningsbiotop (lavvandet sø) på matr. nr. 2 a. Lokalt indebærer ændringsforslaget i forhold til det oprindelige projektforslag et forøget tab af paddelokaliteter, men samlet vurderes en gennemførelse af naturgenopretningsprojektet dog fortsat ikke at ville medføre nogen mærkbar ændring af bevaringsstatus for padde og krybdyr hverken i Ribe Amt som helhed eller i projektområdet isoleret set

Justeringen af åslyngerne 26 og 27 berører ikke yderligere arkæologiske interesser, end det oprindelige projektforslag, og medfører ej heller forringelser af områder af betydning for friluftslivet

Justeringen skønnes at forøge den mængde jord, som skal håndteres i forbindelse med projektets gennemførelse med 4-5.000 m³ Justeringen vurderes tilsvarende kun at medføre en helt marginal forøgelse af kørsel i forbindelse med projektet.

Sammenfattende konsekvensvurdering

Den foreslåede justering af åslyngerne 26 og 27 forlænger i forhold til det oprindeligt fremlagte forslag den genoprettede å med yderligere ca. 225 m og tilføjer yderligere 2 åslynger til ialt 35 nye åslynger på gensoningsstrækningen. Derved øges åens fysiske variation samt mængden og kvaliteten af levesteder for vandløbsorganismer (planter, smådyr og fisk).

Ændringsforslaget vurderes alene at have miljømæssige konsekvenser lokalt i det område, som er omfattet af ændringerne. De væsentligste forhold knyttet til ændringsforslaget er, at det lokalt vil

- sikre at åens forløb i højere grad kan bringes til at følge det oprindelige forløb før reguleringen i 1950'erne
- medføre en forbedring af de landskabelige forhold
- sikre mulighed for hensyntagen til lokale lodsejeres ønsker
- i modsætning til det oprindelige projektforslag indebære en berøring af det område af Nørholm Hede, som er omfattet af fredningsbestemmelserne fra 1913
- medføre et lokalt tab af padde - og eventuelt fuglelokaliteter, som der dog i et vist omfang kompenseres for ved etablering af en lavvandet sø lokalt i området

....

Ændringsforslaget vurderes ikke at have væsentlig betydning for det samlede projekts miljømæssige konsekvenser i forhold til det oprindeligt fremlagte projekt."

I et brev af 26. september 2006 til fredningsnævnet har amtets vandmiljø-kontor på baggrund af referatet fra mødet den 23. juni 2006 og den efterfølgende udvikling i sagen redegjort for sagens status og kommenteret indholdet af Martha og Karl Nielsens brev af 1. august 2006 til fredningsnævnet. I brevet har amtet blandt andet anført:

"....

Martha og Karl Nielsen har i brev af 1. august 2006 til Fredningsnævnet fremsat en række bemærkninger og ændringsforslag til genopretningsprojektet. Det drejer sig om:

1. Det fremtidige forløb af åen omkring de i projektforslaget benævnte åslynger nr. 26 og 27,
2. Åens dimensionering på strækningen st. 47.250 - 47.700 (hovedløbet vest om godset).
3. Forhold vedrørende Nørholm Vandmølle og genopretningsprojektets påvirkning af denne i relation til møllens eventuelle istandsættelse/restaurering,
4. Materialevalg i forbindelse med anlæg af gang - og kørebroer.

Ad pkt. 1: Det er efterfølgende afklaret, at Nørholm Gods ønsker et åforløb, som er identisk med forløbet før åens regulering i 1950'erne. I den anledning har amtet rettet henvendelse til den af åslynge 26 berørte lodsejer, Jørn Nissen, som kan tilslutte sig den foreslåede ændring (reduktion) af å-slynge 26.

Den foreslåede ændring af åslynge 27 til ialt 3 åslynger er drøftet med den fremtidige bygherre på projektet, Skov - og Naturstyrelsen, som kan tiltræde ændringen. Ændringen betyder imidlertid væsentlige indgreb i et efter naturbeskyttelseslovens § 3 registreret moseområde, som efter projektforslaget kun berøres marginalt. Dertil kommer, at 2 af de af Nørholm ønskede nye åslynger vil berøre 1913-deklarationen vedrørende Nørholm Hede. Da de miljømæssige virkninger heraf ikke er vurderet i den fremlagte VVM-redegørelse har amtet valgt dels at betragte Nørholms ønske som et ændringsforslag til projektforslaget, dels at vurdere virkningerne heraf i et særskilt notat af 12. september 2006, som den 20 september 2006 er fremlagt til offentlig høring som supplement til den den 18. august 2006 iværksatte høring.

De af Nørholm ønskede ændringer af åslynge 26 og 27 betyder

ændringer af de efter projektforslaget forudsatte arealoverførsler mellem Nørholms matr. nr. 1 a og Jørn Nissens matr. nr. 2 a henholdsvis Laurids Vedsted Nielsens matr. nr. 4 l. Ændringerne er tiltrådt af de to sidstnævnte lodsejere, som tillige har meddelt amtet, hvorledes fremtidigt skel mellem matr. nr. 4 l og 2a ønskes fastlagt. Det forventes, at også Karl Nielsen som forslagsstiller kan tiltræde de ændrede arealoverførsler.

Ad pkt. 2: De nævnte forhold er efter amtets opfattelse ikke omfattet af Fredningsnævnets sag, men for en god ordens skyld skal det oplyses, at amtet overfor Karl Nielsen har præciseret, at den pågældende åstrækning oprenses for aflejringer indenfor de i terrænet synlige åbrinker, således at åens bundbredde bliver ca. 10 m.

....

Ad pkt. 4: Spørgsmålet om materialevalg i forbindelse med broer er efter amtets opfattelse næppe omfattet af Fredningsnævnets sag, men om broer generelt kan det oplyses, at projektforslaget indeholder i alt 4 broer på Nørholms jorde. 2 af broerne er eksisterende private gangbroer over åen. Disse broer bliver for korte efter åens udvidelse, hvorfor de nedtages og erstattes af nye gangbroer på de samme steder. Herudover opføres en ny kørebros over voldgraven til erstatning for eksisterende rør/stenkiste. Endelig opføres en ny kørebros over møllekanalens øverste ende, så fremt kanalens åbning medtages i projektet.

Med henvisning til Fredningsnævnets protokol vedrørende mødet den 23. juni 2006 kan det oplyses, at amtet har arbejdet videre med følgende 2 spørgsmål, som blev rejst af fremmødte lods ejere:

A: Søren Christensen, ejer af matr. nr. 5 c nord for åslynge 31, opfordrede (protokollens side 5) amtet til at ændre forløbet af åslyngen på matr. nr. 3 a, så han efter åens gensnoning har adgang til åen i samme omfang som hidtil. I den anledning har amtet rettet henvendelse til lodsejerne Søren Christensen, matr. nr. 5 c, og Laurids Vedsted Nielsen, matr. nr. 5 a, med henblik på at finde en løsning på det af Søren Christensen rejste problem. Parterne er herefter blevet enige om, at den del af matr. nr. 1 a, der efter åens gensnoning overføres til lodsejerne nord for åen, deles mellem Søren Christensen og Laurids Vedsted Nielsen ved nyt skel, som fastlægges lodret under den eksisterende højspændingsledning over arealet. Åens forløb på dette sted, jf. projektforslaget, kan herefter fastholdes.

B: Laurids Vedsted Nielsen opfordrede amtet (protokollens side 6) til at ændre projektet, så åslyngen ind over hans ejendom, matr. nr. 4 l gøres mindre. Amtet betragter opfordringen som et ændringsforslag til projektforslaget og har derfor søgt forslaget konkretiseret. Laurids Vedsted Nielsen har i den forbindelse foreslået et fremtidigt forløb af åslynge 28 svarende til forløbet før reguleringen i 1950'erne, hvilket vil blive forelagt udvalget for teknik og miljø i forbindelse med behandling af projektforslaget den 31. oktober 2006. Karl Nielsen, Nørholm, er orienteret herom.

Det bemærkes, at ændringsforslaget betyder udvidelse af det eksisterende åforløb (som det pågældende sted udgør den nordlige grænse for 1993 - fredningen af Nørholm Skov med tilhørende enge) over en ca. 75 m lang strækning, som efter den med projektforslaget foreslåede udformning af åslynge 28 ellers ville blive fyldt op med overskudsjord. Ved gennemførelsen af Laurids Vedsted Niensens ændringsforslag udvides den eksisterende å til begge sider, altså også ind i det fredede område mod syd. Ved Fredningsnævnets behandling af sagen skal der derfor tages højde herfor.

Amtet skal afslutningsvis henlede opmærksomhed på, at ovenstående ændringsforslag sammen med eventuelle yderligere ændringsforslag m.v., som måtte fremkomme i forbindelse med den offentlige høring vil indgå i den endelige politiske stillingtagen til projektet Det betyder, at der først den 31. oktober 2006 er endelig afklaring af, i hvilket omfang det projekt, som Fredningsnævnet skal tage stilling til i forbindelse med dispensationer fra gældende fredningsbestemmelser, ændres i forhold til det projekt, som tidligere er fremsendt til nævnet....."

Fredningsnævnet afholdt på ny møde i sagen den 29. september 2006, hvor ændringsforslagene blev gennemgået. I mødet deltog biolog Ove Kann, Vandmiljøkontoret, Ribe amt, Carsten Callisen, Danmarks Naturfredningsforening, godsejer Karl Nielsen og Martha Nielsen, Nørholm Gods, gårdejer Jørn Nissen, Hulvigvej 21, Hodde, gårdejer Laurids V. Nielsen, Hulvigvej 16, Hodde og gårdejer Søren Christensen, Hulvig 25, Hodde.

Der er blandt andet anført følgende om mødet i fredningsnævnets forhandlingsprotokol:

"....

Ove Kann oplyste, at Karl Nielsen og Martha Nielsen har skrevet til nævnet og fremsat en række bemærkninger og ændringsforslag til genopretningsprojektet. De har anført i brevet, at å-

slynge nr. 26 og åslynge nr. 27 i realiteten er "helt nye" og føres over en kultureng i en ny kanal. De har foreslået et åforløb, der er identisk med forløbet før åens regulering i 1950'erne. De gamle åslynger kan ses i terrænet. Karl Nielsen og Martha Nielsens forslag om retablering af de gamle åslynger nr. 26 og nr. 27 berører ejendommene matr. nr. 2 a Hulvig by, Hodde, der ejes af Jørn Nissen, og matr. nr. 1 a Nørholm Hovedgård, der tilhører Nørholm gods. Åslynge nr. 27 i det oprindelige projekt erstattes i følge ændringsforslaget af 3 åslynger. Ændringen betyder et væsentligt indgreb i moseområdet nedenfor skrænten. Dette område, som er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, berøres kun marginalt, såfremt det oprindelige projekt til åslynge nr. 27 gennemføres. Ændringsforslaget betyder tillige, at de 3 nye åslynger berører arealer, der er omfattet af bevaringsdeklarationen fra 1913, som er tinglyst på matr. nr. 1 a Nørholm Hovedgård. Såfremt ændringsforslaget gennemføres, skal der etableres 35 åslynger i stedet for 33. Den berørte åstrækning bliver ca. 3,4 km længere end den nuværende å; i følge det oprindelige projekt ville åstrækningen blive 3,2 km længere. Ændringsforslaget betyder endvidere, at der skal fældes træer og fjernes buske langs dele af det nye tracé. Den foreslåede justering af åslyngerne nr. 26 og nr. 27 betyder - i modsætning til det oprindelige projekt - at det fremtidige åforløb i højere grad går gennem EF-habitatområde nr. 77 "Nørholm Hede, Nørholm Skov og Varde Å øst for Varde", der er eller formodes at være levested for padder. Forlængelsen af åen med ca. 225 meter betyder, at naturtypen "vandløb med vandplanter" som levested for snæbel, lampretter, laks og odder øges mængdemæssigt.

Ove Kann oplyste endvidere, at amtet har udarbejdet en supplerende VVM-redegørelse for at vurdere konsekvenserne af Karl Nielsen og Martha Nielsens ændringsforslag. Amtet vurderer, at ændringsforslaget kun er af begrænset betydning for de arter og naturområder, der udgør udpegningsgrundlaget for habitatområdet 77, og at det oprindelige projekt med ændringsforslagene samlet set vil medføre en forbedring for udpegningsgrundlaget for habitatområdet. Det oprindelige projekt og ændringsforslagene vil ikke medføre væsentlige negative konsekvenser for andre internationale naturbeskyttelsesområder.

Ove Kann anførte herefter, at amtet har drøftet Karl Nielsen og Martha Nielsens ændringsforslag til åslynge nr. 26 og åslynge nr. 27 med gårdejer Jørn Nissen og gårdejer Laurids Vedsted Nielsen, der begge har tiltrådt, at åslynge nr. 26 og 27 forlægges, så åen på dette sted får et forløb, som er identisk med forløbet før åens regulering i 1950'erne.

Ove Kann oplyste endvidere, at Karl Nielsen og Martha Nielsen har anført i brevet, at åen er indsnævret fra st. 47.250 til st. 47.700. Det drejer sig om åstrækningen fra voldgravens udløb i åen øst for godset og rundt om godset til møllekanalens udløb i åen. Denne del af åen forløber stort set udenfor det fredede område og er derfor ikke omfattet af fredningsnævnets kompetence. Amtet har imidlertid meddelt Karl Nielsen og Martha Nielsen, at åstrækningen mellem de to punkter vil blive oprenset for aflejringer inden for de gamle åbrinker, der er synlige i terrænet, så åens bundbredde bliver 10 meter.

....

Ove Kann anførte herefter, at der ikke i genopretningsprojektet er afsat penge til istandsættelse af møllens fundamentet. Da amtet kun finansierer en stensikring af møllens fundament i forbindelse med oprensning af tilløbskanalen, har Karl Nielsen og Martha Nielsen tilkendegivet, at de vil overveje, om tilløbskanalen skal oprenses og genåbnes. Da åens vandføringsevne forbi godset skal sikres, har amtet som en alternativ mulighed foreslået, at udtagning af tilløbskanalen af genopretningsprojektet kan kompenseres ved en tilsvarende forøgelse af voldgravens bredde. Voldgraven ligger på fredningsgrænsen. Såfremt tilløbskanalen skal oprenses, kan det kun ske med dispensation fra fredningsnævnet.

Fredningsnævnet skal imidlertid tage stilling til projektet til genopretning af tilløbskanalen og voldgraven, der er omfattet af kendelsen om fredning af Nørholm Skov og tilstødende engarealer.

Ove Kann oplyste endelig, at der omkring Nørholm gods er 2 dæmninger og 2 broer. Dæmningerne er beregnet til kørsel; de 2 broer er gangbroer. Den ene dæmning er øst for godset og fører adgangsvejen fra godset til vandmøllen over voldgraven; den anden dæmning er anlagt på tværs af tilløbskanalen umiddelbart ved kanalens begyndelse. Disse 2 dæmninger skal erstattes af 2 træbroer. Den ene af de eksisterende broer fører over åen øst for mølleengen, medens den anden fører over åen sydvest for Nørholm skov nord for Sig by. Da åen gøres bredere, skal broerne forlænges. Amtet har derfor besluttet at udskifte broerne. Karl Nielsen og Martha Nielsen har stillet sig uforstående over for, at de nye broer skal udføres i konstruktionstræ.

Karl Nielsen anførte, at han ser positivt på projektet til genopretning af Varde Å. Han har påpeget over for amtet, at åslynge nr. 26 og åslynge nr. 27 i realiteten er "helt nye" og føres over en

kultureng i en ny kanal. Hans kone og han har hele tiden været af den opfattelse, at åen skal have et forløb, der er identisk med forløbet før åens regulering i 1950'erne. Da amtet nu har imødekommet dette ønske, som deles af de øvrige lodsejere, der ejer arealer på denne del af åstrækningen, og har indarbejdet ændringsforslaget i projektet, er problemerne vedrørende de to åslynger løst.

....

Ove Kann oplyste supplerende, at tilløbskanalen og voldgraven hver bliver 4 meter brede og åen 10 meter bred efter oprensningen. Herved sikres den nødvendige afstrømning af vandet omkring godset.

Karl Nielsen anførte herefter, at de to eksisterende gangbroer er udført i egetræ. De to dæmninger, der skal erstattes af broer, benyttes til kørsel med tunge redskaber og maskiner. Broen over voldgraven er den eneste adgangsvej til møllen. Det er hans opfattelse, at de to gangbroer, der skal forlænges på grund af genopretningsprojektet, skal udføres i samme materialer som de eksisterende broer, ligesom de to nye broer, som skal erstatte dæmningerne, ligeledes skal udføres i egetræ. Han stiller sig uforstående overfor, at amtet har foreslået, at de 4 nye broer skal udføres i ringere materialer end de eksisterende broer over åen.

Ove Kann bemærkede heroverfor, at det er et spørgsmål om økonomi.

Ove Kann oplyste herefter, at gårdejer Søren Christensen, der ejer ejendommen matr. nr. 5 c Hulvig, under mødet den 23. juni 2006 henledte opmærksomheden på, at han kun i begrænset omfang vil få adgang til åen nedenfor sin ejendom, såfremt åens genopretning gennemføres i overensstemmelse med det projekt, som blev forelagt på mødet. Han opfordrede derfor amtet til at ændre forløbet af åslyngen på ejendommen matr. nr. 3 a smst, så han efter genopretningsprojektets gennemførelse vil få adgang til åen i samme omfang som tidligere. Amtet har efter mødet drøftet spørgsmålet med Søren Christensen og gårdejer Laurids Vedsted Nielsen. Der er under disse drøftelser opnået enighed om, at den del af matr. nr. 1 a Nørholm Hovedgård, Thorstrup, der efter åens gensnoning overføres til lodsejerne nord for åen, deles mellem Søren Christensen og Laurids Vedsted Nielsen ved et nyt skel, som fastlægges lodret under den eksisterende højspændingsledning over arealet. Denne løsning betyder, at åens forløb på dette sted herefter kan fastholdes, og at begge lodsejere får adgang til åen fra deres jorder. Problemet er således afklaret.

Ove Kann oplyste endvidere, at gårdejer Laurids Vedsted Nielsen, der ejer ejendommen matr. nr. 4 i Hulvig, under mødet den 23. juni 2006 opfordrede amtet til at ændre projektet, så åslynge nr. 28, der gennemskærer hans mark, gøres mindre. Under et efterfølgende møde med amtet har gårdejer Laurids Vedsted Nielsen foreslået, at den projekterede åslynge nr. 28 får et fremtidigt forløb svarende til forløbet før åens regulering. Ændringsforslaget betyder, at det eksisterende åforløb, som på dette sted udgør den nordlige grænse for 1993-fredningen af Nørholm Skov, udvides over en ca. 75 meter lang strækning. Denne strækning skulle i følge projektet fyldes med overskudsjord. Såfremt gårdejer Laurids Vedsted Nielsens ændringsforslag følges, udvides den eksisterende å til begge sider; det betyder, at de fredede områder mod syd berøres. Fredningsnævnet skal derfor tage stilling til betydningen af dette ændringsforslag, der nu er blevet indarbejdet i ændringsforslagene til projektet, som amtets udvalg for teknik og miljø skal behandle den 31. oktober d.a.

Godsejer Karl Nielsen bemærkede, at det også på dette sted er væsentligt, at det gamle åforløb følges, når åen skal genoprettes.

Jørn Nissen bemærkede, at amtet ikke fuldt ud følger de gamle åslynger.

Ove Kann anførte heroverfor, at kortet ikke er fuldstændig præcist, fordi åen har flyttet sig en smule mod vest.

Fredningsnævnet besigtigede herefter de berørte arealer.

Godsejer Karl Nielsen påviste under besigtigelsen de gamle åslynger, de oprindeligt projekterede åslyngers forløb og forløbet af de åslynger, der er skitseret i hans ændringsforslag. I den forbindelse påpegede han den harmoni, der vil genopstå mellem den omgivende natur og åen, såfremt åen føres tilbage til sit oprindelige forløb.

Ove Kann oplyste under besigtigelsen af møllen, at den ikke ligger på fredet område. Fredningsnævnet skal derfor ikke forholde sig til projektet til restaurering af møllen; genopretningsprojektet får imidlertid betydning for møllen, fordi åvandet skal ledes gennem tilløbskanalen forbi møllen.

Godsejer Karl Nielsen påviste voldgravens forløb og dæmningen over voldgraven. Han bemærkede, at voldgraven skal renses op, samt at dæmningen, der er anlagt ovenpå en gammel stenkiste, skal fjernes og erstattes af en bro i egetømmer, dimensioneret så

den kan bære tung trafik.

Ove Kann oplyste, at voldgraven efter oprensningen får en bundbredde på 4 meter. Åen skal ligeledes oprenses til en bundbredde på 10 meter, og aflejringerne skal fjernes, så åen får den tidligere vandføring...."

I et brev af 1. november 2006 har amtet herefter forelagt fredningsnævnet det endelige projekt. Det fremgår blandt andet af brevet, at amtets udvalg for teknik og miljø har behandlet sagen på udvalgets møde den 31. oktober 2006, hvor udvalget vedtog følgende indstilling til amtets økonomiudvalg og amtsrådet:

"At Tillæg nr. 1 til Regionplan 2016 vedtages endeligt, idet følgende justeringer af projektet i forhold til det tidligere offentliggjorte forslag til regionplantillæg lægges til grund for og indarbejdes i det endelige regionplantillæg:

1. at der som en del af projektet etableres vandhuller med et samlet areal på ca. 3.000 m² (raste- og overvintringslokaliteter for padder),

2. at det oprindeligt påtænkte forløb af tre åslynger ved Nørholm Østereng justeres, således at åens fremtidige forløb på den omhandlede delstrækning bliver identisk med åens forløb før dens regulering i 1950'erne. Det drejer sig om de i projektforslaget indeholdte åslynger 26, 27 og 28.

3. at der ved Varde Ås forløb ved Nørholm Gods kan ske justering af vandfordelingen mellem åens hoved- og biløb, idet hoved- og biløb samlet gives dimensioner, der sikrer mod oversvømmelse ved Nørholm Mølle, og idet den samlede vandføringsevne for hoved- og biløb ikke ændres i forhold til det tidligere offentliggjorte forslag. Som led i en justering af vandfordelingen ved Nørholm Gods kan hovedforløbets gamle, faste brinker oprenses,

.....

Udvalget vedtog endvidere:

At godkende genopretningsprojektet i henhold til vandløbslovens §§ 17, 37, 37 a og 47 med de af forvaltningen foreslåede ændringer (jf. foranstående pkt 1-5) under forudsætning af amtsrådets vedtagelse af Tillæg nr. 1 til Regionplan 2016, samt under forudsætning af, at Fredningsnævnet meddeler fornødne dispensationer efter naturbeskyttelseslovens § 50, samt

....

Af de vedtagne projektændringer, jf. foranstående punkter 1-5, er alene punkterne 1-3 relevante i forhold til Fredningsnævnets behandling af dispensationsansøgningen. Følgende bemærkes uddybende:

Ad 1

Placeringen af de nævnte vandhuller fastlægges ved de forestående forhandlinger med berørte lodsejere såvel indenfor som udenfor fredede områder. Indenfor det af 1993-fredningen omfattede område vil vandhullerne alene blive etableret ved hel eller delvis undladelse af opfyldning af de dele af den nuværende å, som efter gensnoning ikke længere skal være en del af det fremtidige åløb. Der bliver således ikke tale om gravning af nye vandhuller på fredede engarealer.

Ad 2

Forløbet af åen på strækningen omfattet af de oprindeligt foreslåede åslynger 26, 27 og 28 bliver som angivet med sort på nedenstående kort og som påvist i forbindelse med Fredningsnævnets besigtigelse den 29. september 2006.

Ad 3

I åens hovedløb vest om Nørholm Gods oprenses aflejringer indenfor de i terrænet synlige gamle faste vandløbsbrinker med henblik på at tilstræbe en vandfordeling mellem hoved - og biløb på 75/25 % i hovedløbets favør, i stedet for den i projektforslaget anførte vandfordeling på 65/35 %. For biløbene (voldgrav og møllekanal), som ligger i fredet område, betyder dette, at de i projektforslaget anførte dimensioner i hvert fald ikke bliver større end anført heri....."

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra en fredningsbestemmelse, såfremt det, der søges om, ikke vil stride mod fredningens formål.

Arealerne, der berøres af projektet til genopretning af Varde Å, ligger i EF-Habitatområde nr. 77 "Nørholm Hede, Nørholm Skov og Varde Å øst for Varde". Fredningsnævnet vurderer, at genopretningen og restaureringen af åen ikke vil medføre forringelser eller forstyrrelser for de arter, som habitat-

området er udpeget for, men vil forbedre levevilkårene for disse arter, jf. § 4 og § 6 i Bekendtgørelse nr. 477 af 7. juni 2003 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder (Ef-fuglebeskyttelsesområder, EF-habitatområder og Ramsarområder).

I følge "Overfredningsnævnets kendelse af 30. april 1993 om fredning af Nørholm Skov og tilstødende engarealer i Ølgod, Varde og Helle kommuner" skal de fredede arealer sikres og bevares som et område af stor biologisk, naturvidenskabelig, landskabelig og rekreativ værdi, og terrændringer må ikke finde sted. Overfredningsnævnet har imidlertid i fredningsbestemmelsernes § 3 forudsat, at der efter fredningsnævnets godkendelse kan ske omlægning af Varde Å som led i en restaurering af vandløbet.

Ifølge projektet til genopretning af Varde Å skal åen omlægges og restaureres, således at åen får det forløb gennem det fredede område, den havde før reguleringen i 1950'erne. Åen vil efter gensnoningen på ny blive et markant landskabsselement, og projektet vil forbedre de landskabelige værdier omkring Varde Å.

Det fremgår blandt andet af Ribe amts brev af 27. oktober 2005 til fredningsnævnet, at restaureringen af åen vil forbedre levevilkårene for snæblen, laks, andre dyr og planter i og omkring åen.

Det er på denne baggrund og på grundlag af de oplysninger, som i øvrigt er forelagt fredningsnævnet om projektet, nævnets vurdering, at projektet er i overensstemmelse med intentionerne bag fredningen af Nørholm Skov og tilstødende engarealer i Ølgod, Varde og Helle kommuner, og at projektet heller ikke strider mod intentionerne bag den fredningsdeklaration, frøken Rosenørn-Teilmann lod tinglyse på Nørholm Hede den 3. december 1913.

Fredningsnævnet meddeler derfor i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, Ribe amt dispensation til projektets gennemførelse på vilkår,

- at projektet gennemføres i overensstemmelse med det materiale, der er forelagt fredningsnævnet, og at åen får det forløb gennem det fredede område, som vedhæftede kort viser,
- at kørsel til og fra arbejdsområderne sker ad de eksisterende veje i det fredede område,
- at der udlægges køreplader for at undgå sporskader i områder med blød bund og i øvrigt på sårbare områder,
- at der må ske midlertidig deponering af overskudsjord på det fredede område til brug for indbygning i sløjfede åstrækninger,
- at overskudsjord, der ikke skal deponeres i de sløjfede åstrækninger, depo-

neres uden for det fredede område,

at der sker en fuldstændig retablering af terrænet, når gravearbejdet er afsluttet,

og

at de 2 broer og de 2 dæmninger på Nørholm Gods' jorde, der skal fjernes i forbindelse med projektets gennemførelse, erstattes af 4 gang- og kørebroer, udført i egetræ, og opført dér, hvor kørebroerne og dæmningerne er i dag.

Klagevejledning

Denne afgørelse kan senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Naturklagenævnet, Frederiksborggade 15, 1360 København K, af Skov - og Naturstyrelsen, Ribe amtskommune, Helle kommune, Varde kommune, Ølgod kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening, godsejer Karl Nielsen og Martha Nielsen, gårdejer Laurids V. Nielsen, gårdejer Jørn Nissen, Bjarne Eskildsen, Erik Pedersen, Søren C. Christensen, Karl Christensen, Henning Christensen, Flemming Holst-Nielsen, Erik Sørensen, Danmarks Kano - og Kajakforbund, lokale foreninger og andre, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indsendes til fredningsnævnet, der videresender sagen til Naturklagenævnet.

Det er en betingelse for Naturklagenævnets behandling af klagen, at der indbetales et gebyr på 500 kr. til Naturklagenævnet. Nævnet vil sende en opkrævning på gebyret til klageren, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Naturklagenævnet vil ikke påbegynde behandlingen af klagen, før gebyret er modtaget. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Naturklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk.

Såfremt en klage indgives, må nævnets dispensation ikke udnyttes, før sagen er færdigbehandlet og stadfæstet af Naturklagenævnet.

Denne dispensation bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år.

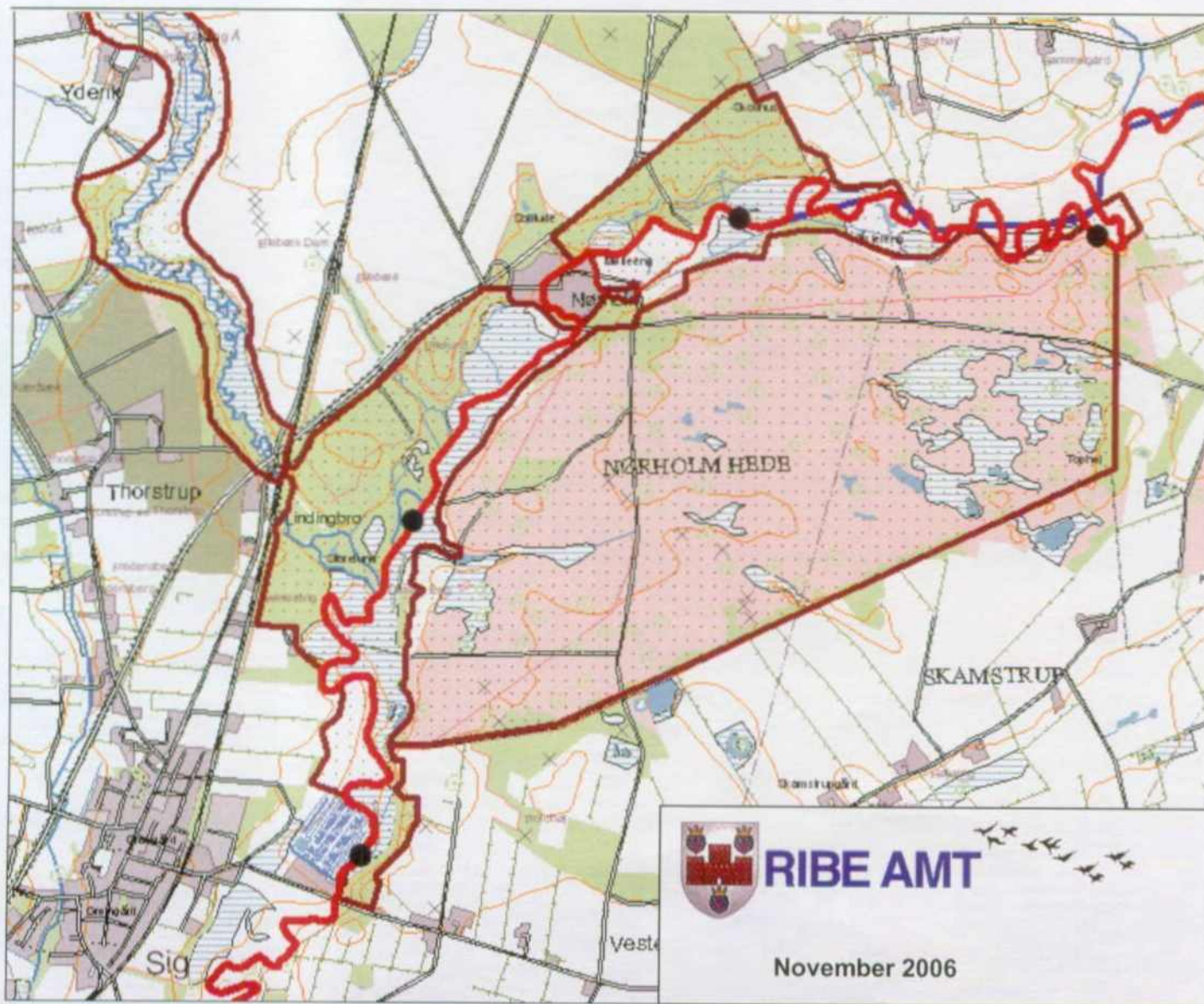
Fredningsnævnet for Ribe amt,
Esbjerg, den 13. november 2006.

Ulla From Petersen,
formand.

Udekkriftens riktighed bekræftes.

Esbjerg, den 14/11 2006

Genopretning af Varde Å – delstrækning gennem fredede områder ved Nørholm

Signaturforklaring

- Varde Å's fremtidige forløb
- Varde Å's nuværende forløb
- Fredede områder
- Stryg
- Bileb ved Nørholm